Lärobok i teologien.

Norbeck, Anders Erik,

NORBECK. A. E.

Teol.
Dogm.

RBECK, LÄROBOK I TEOLOGIEN FÖR ELEM. LÄROV.

LÄROBOK

I

TEOLOGIEN

FÖR

ELEMENTARLÄROVERKEN

AF

A. E. NORBECK
TEOLOGIE DOKTOR OCH LEKTOR

TOLFTE ÖFVERSEDDA UPPLAGAN

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

Denna upplaga är stafvad enligt Sv. Akademiens ordlista 6:e uppl. i dess ljudenligaste former men är i öfrigt ordagrant lika med tolfte upplagan af Norbecks teologi.

TREDJE TRYCKNINGEN

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1910

KAP. 1.

Om religion, uppenbarelse och teologi.

§ 1. Religion (*religio*) är föreningsbandet emellan människan och Gud, hvilket förnimmes i medvetande eller känsla af Gud samt utvecklar sig till kunskap om och yttrar sig i dyrkan af honom.

Likasom emellan barnet och föräldrarne ett naturligt föreningsband finnes, så finnes ock ett band hos hvarje människa — hos den fromma ett band af kärlek, hos den brottsliga ett band af fruktan —, som sätter henne i beroende af Gud. Först framträder detta band såsom medvetande eller känsla af Gud och utvecklar sig efter hand hos hvarje folk och hos hvarje individ till något slags föreställning eller kunskap om Gud och gifver alltid hos hvarje folk och hvarje individ anledning till något slags dyrkan eller kult.

Enligt Cicero (*De natura deorum*, II. 28) härledes ordet *religio* från *relegere: »Qui omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, sunt dicti religiosi ex relegendo.»* Det betecknar då samvetsgrannhet. Lactantius (*Div. instit.* IV. 28) härleder det från *religare: »Nomen religionis a vinculo pietatis deductum, quo homines sibi Deus religavit et pietate constrinxit, quia servire ei ut domino et parere et obsequi ut patri necesse est.»* Det utmärker då förbindelse. — I den Heliga skrift betecknas religionens väsende såsom gemenskap med Gud; Joh. 14: 20—23; 1 Joh. 1: 3, 6; och enskilda delar och yttringar af denna gemenskap kallas *φοβος ϑεου, ἐπιγνωσις ϑεου, λατρεια, ϑρησκεια, εὐσεβεια*, m. m.

§ 2. All religion har sin källa eller sitt ursprung i gudomlig uppenbarelse. Religionens ursprung bör därför icke härledas hvarken ifrån

människans eget förnuft eller den yttre naturens företeelser eller andras egennyttiga beräkningar. Hade icke Gud uppenbarat sig i och för människan, skulle ingenting förmått ingifva henne religion.

Människan skapades i förening och till förening med Gud: religionen är människan medskapad och hennes lifs ändamål och bestämmelse. Augustinus: *Tu fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* — Religionen är icke ett människopåfund, ej heller ett verk af den yttre naturen, hvars företeelser väl kunna utveckla den i människonaturen nedlagda religionen men icke där inlägga densamma. Melankton: *Quamquam mens ratiocinatur aliquid de Deo ex consideratione mirabilium ejus operum in universa rerum natura, tamen hunc syllogismum ratio non haberet, nisi etiam Deus aliquam notitiam κατα πϱοληψιν indidisset mentibus nostris.*

§ 3. Med uppenbarelse (*revelatio*) förstå vi hvarje handling af Gud, genom hvilken han gör sig känd för människan.

I objektiv mening förstås med uppenbarelse det, som genom en sådan Guds handling blifvit uppenbaradt (*id, quod revelatum est*).

§ 4. Gud gör sig på tvenne sätt känd för människan: 1) dels omedelbart i människans inre, dels medelbart genom hela den yttre världen. Denna Guds uppenbarelse kallas den allmänna uppenbarelsen, emedan den finnes hos och är tillgänglig för hvarje människa.

§ 5. Den religion, som har sin källa i Guds omedelbara uppenbarelse af sig själf i människan, kalla vi medfödd. Den medfödda religionen (*religio insita*) är således den, som ursprungligen ligger i människans natur.

Apg. 17: 27, 28. Gud hafver gjort människosläktet, på det att de skola söka Herren, om de måtte kunna känna honom och finna honom,

ändock han är icke långt ifrån hvar och en af oss. Ty i honom lefva vi, röras och hafva varelse.

Rom. 2: 14, 15. Därför, om hedningarne, som icke hafva lagen, göra dock af naturen det lagen innehåller; desamma, ändock de icke hafva lagen, äro de likväl sig självfa lag; hvilka bevisa lagens verk vara skrifvet i deras hjärtan, där deras samvete bär dem vittne, och deras tankar, som sig inbördes anklaga, eller ock ursaka.

I människans samvete framträder denna känsla af Gud först, och där kvardröjer den väl äfven längst. Ty samvetet är Guds röst i människan, och denna röst upphör icke i all evighet att tala.

§ 6. Men Gud har icke blott uppenbarat sig omedelbart i människans inre utan ock i den yttre världen (hvaraf människan äfven är en del), så väl därigenom, att han gifvit den tillvaro, som därigenom, att han uppehåller och styrer den. Därför, då människan vänder sina själskrafter till betraktande af världen och sig själf, världens och sin egen historia, så utbildas denna medfödda känsla af Gud, och den religion, som på detta sätt genom betraktelse växt upp ur den medfödda, kallas förvärfvad. Den förvärfvade religionen (*religio adquisita*) är således den, som människan erhåller genom betraktande af sig själf och världen.

Apg. 14: 17. Gud lät sig icke själf vara utan vittnesbörd, i det han gjorde väl emot oss, gifvande oss regn och fruktsam tid af himmelen, uppfyllande vårt hjärta med mat och glädje.

Apg. 17: 26. Gud hafver gjort allt människosläktet af ett blod, till att bo på hela jorden; och satt dem före beskärda tider, och skickat huru vidt och långt de bo skola.

Rom. 1: 19, 20. Det som förstås kan om Gud, är dem uppenbaradt; ty Gud hafver dem det uppenbarat: därmed att hans osynliga väsende och hans eviga kraft och gudom varder beskådad, när de besinnas af gärningarna, nämligen af världens skapelse; så att de äro utan ursäkt.

§ 7. Dessa tvenne slag af religion, den medfödda och den förvärfvade, hvilka båda hafva sin källa i den allmänna uppenbarelsen, kallas med ett gemensamt namn den naturliga religionen.

§ 8. Om människan förblifvit i sitt ursprungliga förhållande till Gud, så hade denna religion varit tillräcklig för hennes andliga behof. Men då både människan och världen kommit i ett genom synden brutet förhållande till Gud, så är den naturliga religionen ett medvetande af detta brutna förhållande till Gud; och den kunskap, som ur detta medvetande utvecklas, är på sin höjd en kännedom däraf, att förhållandet emellan Gud och människan är brutet, äfvensom den dyrkan, till hvilken detta medvetande leder, bär stämpeln af ett sådant brutet förhållande.

Rom. 1: 21—23. Medan de förstodo Gud och hafva icke prisat honom som en Gud, och ej heller tackat; utan vordo fåfängliga i sina tankar, och deras oförnuftiga hjärta är vordet mörkt. Då de höllo sig för visa, äro de vordna dårar: och hafva förvandlat den oförgängliga Guds härlighet uti beläte, det ej allenast gjordt var efter förgängliga människors, utan jämväl efter fåglars och fyrfotade och krypande djurs likuelse.

§ 9. Med den naturliga religionen (*religio naturalis*) förstå vi således den religion, hvars källa är Guds uppenbarelse i människan och i naturen och hvars högsta verksamhet det är att väcka och underhålla medvetandet af människans syndighet samt behofvet af och längtan efter försoning med Gud.

§ 10. En religion, som väcker ett andligt behof men ej förmår att tillfredsställa detsamma, kan icke vara den högsta. Den kan vara af stor nytta och hafva stora ändamål, men dess största nytta och högsta ändamål är att visa sin egen otillräcklighet och såmedelst bereda människan för en högre, tillräcklig.

§ 11. Då sålunda genom människans synd Guds allmänna uppenbarelse blifvit fördunklad, och religionen dels genom otro (*atheismus*) blifvit

förnekad, dels urartat till vantro eller falsk religion, såsom idololatri, dualism, polyteism, panteism, mysticism, fanatism m. fl.; så var det nödvändigt, att Gud för det fallna människosläktet på ett annat sätt uppenbarade sig.

Den naturliga religionen var utan tvifvel sann, så länge dess källa icke var fördärfvad och så länge den öfverensstämde med denna ofördärfvade källa; ty sann kalla vi den religion, som öfverensstämmer med Guds oförfalskade uppenbarelse. Till följd däraf kan ej den naturliga religionen numera vara sann, ty människan och naturen äro icke i sitt ursprungliga tillstånd. Men i alla de falska religioner, till hvilka den sanna urartat, finnes dock alltid kvar något sant; ty likasom sanningen är tidigare än villfarelsen och lögnen, så kan den ej heller af dessa helt och hållet utträngas.

Med idololatri förstås egentligen dyrkan af bilder, sedermera i allmänhet dyrkan af det skapade i stället för skaparen, eller afgudadyrkan. Dualismen antager tvenne eviga principer, vanligen en god och en ond, vare sig att den betraktar den ena af dessa principer såsom ett lefvande väsende eller en död materia. Polyteismen dyrkar flera högre väsenden. Panteismen gör universum (το παν) till Gud. Mysticismen och fanatismen, som äro med hvarandra besläktade, hafva det gemensamt, att de båda antaga en omedelbar gudomlig upplysning, under det att den förra vill ensidigt genom känslan komma i förening med Gud, då däremot den senare inskränker religionen till fantasien samt karakteriseras af sitt hat emot andra religionsformer.

§ 12. Gud har därför uppenbarat sig 2) dels i Kristus och dels i ordet om honom. Denna uppenbarelse kallas Guds särskilda uppenbarelse, emedan den icke finnes i den allmänna människonaturen eller är gifven genom den yttre världen och så till vida icke är tillgänglig för alla människor utan meddelad genom en särskild handling af Gud: Guds eget människoblifvande i Kristus, att försona människorna med sig, och

hvars följder genom ordet om Kristus blifva för människorna tillgängliga.

2 Kor. 5: 19. Gud var i Kristus, och försonade världen med sig själf och förebrådde dem icke deras synder och hafver beskickat ibland oss försoningens ord.

Guds uppenbarelse i Kristus (*verbum personale*) är Guds uppträdande och verkande i människonatur, hvilket var och är ursprunget till och villkoret för allt andeligt ljus och lif hos det syndiga människosläktet. Med ordet om Kristus (*verbum vocale*) förstå vi hela den Heliga skrift, hvilken, emedan den afser honom såsom sin kärna och stjärna, såsom sin medelpunkt, till hvilken allt syftar, så kan kallas.

Denna Guds särskilda uppenbarelse har sålunda det egna, att den åsyftar och framställer människosläktets återlösning. Före Kristus förbereddes denna genom lagen och löftet om världens Frälsare; genom Kristus verkställdes denna återlösning. — Man plägar skilja mellan trenne perioder af den särskilda uppenbarelsen: 1) den patriarkaliska perioden, som omfattar den tid, då den gudomliga uppenbarelsen anförtroddes åt familjen och inom den bibehölls i sin största enkelhet genom traditionen; 2) den mosaiska, under hvilken uppenbarelsen blef ett särskildt folkslags (judarnes) uteslutande egendom, utvecklades till allt större bestämdhet och tydlighet samt författades i skrift; 3) den kristna, då Guds uppenbarelse fulländades i Kristus och, icke vidare inskränkt inom ett folk, utspriddes till hela världen.

§ 13. Den högre, tillräckliga religion, som tillfredsställer det väckta behofvet af försoning med Gud och därigenom både supplerar och rättar och förklarar den naturliga religionen, kallas den uppenbarade.

Då äfven den naturliga religionen är af Gud uppenbarad, så till vida som allt medvetande af Gud är en Guds uppenbarelse af sig själf, så tillägges den uppenbarade religionen denna benämning κατ᾽ ἐξοχήν, emedan den är ett medvetande af Gud, hvilket leder sitt ursprung från Guds särskilda uppenbarelse, som motsättes Guds genom synden fördunklade, allmänna uppenbarelse i människan och naturen.

§ 14. Den uppenbarade religionen (*religio revelata*) är den religion, hvars källa är Guds uppenbarelse i Kristus och i ordet om honom och hvars högsta verksamhet det är att meddela människan försoning med Gud.

§ 15. Då den uppenbarade religionen meddelar människan försoning med Gud, sprider den tillika sitt ljus öfver de sanningar, hvilka den naturliga religionen lärer. Så blifver t. ex. medvetandet af synden djupare och renare genom den uppenbarade religionens lära om försoningen i Kristus, o. s. v.

De element, af hvilka den uppenbarade religionen består, lag och evangelium, återfinnas, fastän förvirrade och ofullständiga, i den naturliga religionen. Lagen är i den samvetet, och det evangeliska momentet utgöres af den längtan och det hopp om förlåtelse, hvilka genom offren uttala sig och underhållas. Dock äger icke den naturliga religionen, såsom judendomen, med hvilken den eljest i afseende på lag-elementet är besläktad, några bestämda löften om en stundande försoning.

§ 16. Den uppenbarade religionen är egentligen icke mer än en. Men allt eftersom Guds uppenbarelse i Kristus och försoningen genom honom är något stundande eller något redan skedt, delar sig den uppenbarade religionen i tvenne: judendom och kristendom. Judendomen är den uppenbarade religion, hvars kunskapskälla är ordet om den kommande Kristus och den genom honom stundande försoningen. Kristendomen är den uppenbarade religion, hvars kunskapskälla är Gud i Kristus samt ordet om honom, den redan komne, och om den genom honom redan skedda försoningen.

Judendomen, med sin fullkomliga sedelag och sina tydliga och bestämda profetior och löften om Messias, är en i sitt slag alldeles egen företeelse. Den är i sin inrättning och sitt

väsende en flera århundraden igenom fortlöpande beredelse för kristendomen och, i synnerhet då den betraktas i det ljus, kristendomen sprider öfver densamma, ett ojäfaktigt vittnesbörd om Guds stora plan med människorna.

§ 17. Likasom Guds uppenbarelse i Kristus är den högsta och fullkomligaste, så är ock den religion, som från denna uppenbarelse leder sitt ursprung, ren och fullkomlig. Kristendomen behöfver därför ingen fulländning, hvarken så, att något orent ifrån densamma afsöndras, ej eller så, att något bristande i densamma tillägges (*Religio Christiana objective perfecta est*). Endast i den mening (*sensu subjectivo*) kan man tala om ett kristendomens bringande till fullkomlighet, att vi människor både kunna och böra allt fullkomligare uppfatta och genomträngas af densamma.

§ 18. Kristendomen måste väl äfven, såsom uppträdande i tid och rum, sluta sig till redan förhandenvarande förhållanden, hvadan vi finna, att Jesus och hans apostlar i sitt lärosätt lämpat sig efter sina åhörares uppfattningsförmåga och beskaffenhet (*accommodatio formalis*) samt i själfva läran icke på en gång undanröjt alla villfarelser och meddelat alla sanningar utan jämväl därutinnan rättat sig efter sina åhörares olika tillstånd och afsett deras fortskridande andliga utveckling (*accommodatio materialis negativa*). Men att de, för att vinna människorna, skulle hafva gillat eller för sina åhörare framställt någon falsk lära (*accommodatio materialis positiva*), kan icke ur Nya testamentets skrifter bevisas och låter sig ej heller förenas med Jesu och hans apostlars sinnelag; det skulle ock hafva motverkat det ändamål, för hvilket de skulle hafva tillåtit sig detsamma.

§ 19. Religionen kan blifva föremål för vetenskaplig behandling. Den vetenskapliga behandlingen af religionen kallas teologi. Teologien är således en vetenskap om religionen, eller en vetenskap om Gud och gudomliga ting. (*Theologia est scientia de religione l. de Deo et rebus divinis.*)

Ordet *ϑεολογια* förekommer icke i den Heliga skrift. Dess begrepp uttryckes i N. T. med orden: *γνωσις σωτηριας*, Luk. 1: 77; *ἐπιγνωσις του ϑεου, του ϑεληματος του ϑεου*, Kol. 1: 9, 10; m. fl. — Kyrkofäderna i 3:e, 4:e och 5:e seklen förstodo med teologi läran om Jesu gudomliga natur, läran att *λογος* är *ϑεος* (hvarför Gregorius Nazianzenus i 4:e seklet fick tillnamnet Theologus, emedan han emot arianerna försvarade denna lära). Läran om Jesu mänskliga natur och om hans verk kallades, i motsats däremot, *οἰκονομια*. Efter skolastikern Abelards tid († 1142), som skref en Theologia Christiana, fick ordet den nu vanliga betydelsen af en vetenskaplig framställning af religionen.

§ 20. Teologien indelas, liksom religionen, med afseende på sin kunskapskälla (*principium cognoscendi*), i den naturliga och den uppenbarade teologien.

§ 21. Den naturliga teologien (*theologia naturalis*) är den vetenskap om Gud och gudomliga ting, hvars kunskapskälla är Guds allmänna uppenbarelse i människan och i naturen; eller kortare: den naturliga teologien är vetenskapen om den naturliga religionen.

§ 22. Af samma skäl som den naturliga religionen icke är tillräcklig till saligheten, af samma skäl är ock den naturliga teologien otillräcklig för den syndiga människans andliga behof, emedan den ingenting innehåller om försoningen med Gud.

§ 23. Det oaktadt är den naturliga teologien af stor nytta, förnämligast emedan den väcker och

underhåller medvetandet om synden och behofvet af en försoning med Gud. Därigenom blifver den naturliga teologien en hänvisning och vägledning till den uppenbarade teologien.

§ 24. Den uppenbarade teologien (*theologia revelata*) är den vetenskap om Gud och gudomliga ting, hvars kunskapskälla är Guds särskilda uppenbarelse i Kristus och i ordet om honom; eller med andra ord: den uppenbarade teologien är vetenskapen om den uppenbarade religionen.

§ 25. Den är tillräcklig till saligheten, emedan den innehåller läran om nåden i Kristus eller läran om människosläktets återlösning, försoning och förlossning genom Kristus; ty mera än vissheten om sin återlösning från synden och försoning med Gud samt hopp om en stundande förlossning behöfver icke människan till sin salighet.

Joh. 17: 3. Detta är evinnerligt lif, att de känna dig allena sann Gud, och den du sändt hafver, Jesus Kristus.

Apg. 4: 12. I ingen annan är salighet; ty det är icke heller något annat namn under himmelen människorna gifvet, i hvilket vi skola saliga varda. 1 Kor. 1: 30.

§ 26. Teologiens föremål äro tveggehanda: 1) Gud och hans förhållande till människan: hvad han gjort till hennes salighet; 2) människan och hennes förhållande till Gud: hvad henne åligger för att blifva delaktig af saligheten. I anledning häraf har man delat teologien i tetisk teologi, dogmatik (*theologia thetica, dogmatica*), vetenskapen om Gud och hvad han gjort för oss, samt i moralteologi (*theologia moralis*), vetenskapen om hvad vi böra göra i afseende på honom. Det är klart, att dessa grenar af den teologiska vetenskapen äro med hvarandra på det närmaste för-

enade, och att de, såsom utgående från samma principer, i behandlingen ofta beröra och gå in i hvarandra.

Dessa grenar af den teologiska vetenskapen stå i förening med andra, hvilka alla tillsammans utgöra teologiens begrepp. Så hafva vi indelningarna af teologien i: symbolik (*th. symbolica*), framställningen af de olika åsikterna om Gud och gudomliga ting inom de särskilda kristna kyrkorna; exegetik (*th. exegetica*), vetenskapen om uttolkningen af den Heliga skrift, såsom källan för vår kunskap om Gud och gudomliga ting; den historiska teologien (*th. historica*), framställningen af den uppenbarade religionens och teologiens uppkomst, utveckling och fortbildning; den praktiska teologien (*th. practica*), vetenskapen om sättet att meddela och befästa kunskapen om Gud samt att vårda, ordna och befrämja det religiösa lifvet, m. fl.

§ 27. Dogmatiken eller trosläran (såsom den äfven kallas, emedan den framställer hvad vi böra tro, då moralteologien framställer hvad vi böra göra) består, såsom hvarje organiskt helt, af delar, som utgöra det hela. Dessa delar kallas trosartiklar (*articuli fidei*) eller dogmer. En trosartikel eller dogm är således hvar och en del af trosläran.

§ 28. Mellan hvarje del uti ett helt måste finnas enhet och öfverensstämmelse, eljest bilda delarna intet helt. Sammanhanget och öfverensstämmelsen emellan de särskilda trosartiklarna kallas trons analogi (*analogia fidei*).

Då man talar om tron, plägar man skilja emellan tron såsom sinnesförfattning (*fides, qua creditur*) och tron såsom lära (*fides, quæ creditur*). Här tages tron i sistnämnda betydelse.

§ 29. Man indelar trosartiklarna på tvenne sätt: först med afsende på deras kunskapskälla;

för det andra med afseende på deras sammanhang med lärogrunden.

§ 30. I förra afseendet delas trosartiklarna i rena (*articuli puri*), hvilkas kunskapskälla endast är den Heliga skrift, t. ex. försoningsläran, läran om treenigheten, m. fl.; och blandade (*art. mixti*), hvilkas kunskapskälla är både den Heliga skrift och Guds allmänna uppenbarelse, t. ex. läran om Guds tillvaro, om själens odödlighet, m. fl.

§ 31. Med lärogrunden eller grundläran (*fundamentum dogmaticum*) förstås den trosartikel inom trosläran, som utgör grunden, på hvilken de öfriga hvila; eller, för att tala i en annan bild, den trosartikel, som utgör troslärans hjärta.

§ 32. Den lära eller artikel, som inom trosläran intager en så viktig plats, är just den, hvars behof den naturliga teologien gör kännbart: försoningsläran eller läran om nåden i Kristus. Denna lära är dogmatikens lärogrund.

Man har ock talat om troslärans personliga grund (*fundamentum personale l. hypostaticum*), hvarmed förstås Kristus (1 Kor. 3: 11), samt troslärans organiska grund (*fund. organicum*), hvarmed förstås den Heliga skrift.

§ 33. Med afseende på de särskilda trosartiklarnas sammanhang med denna lärogrund delas dessa i grundartiklar och icke-grundartiklar.

§ 34. Grundartiklar (*articuli fundamentales*) äro de trosartiklar, som stå i ett nära och oupplösligt sammanhang med lärogrunden. Om någon af dem borttages, kullkastas lärogrunden och det hela kan icke bestå såsom helt. Icke-grundartiklar (*art. non fundamentales*) äro de tros-

artiklar, som icke stå i ett så nära och oupplösligt sammanhang med lärogrunden.

Om man använder den ofvan anförda bilden, som kallar lärogrunden för troslärans hjärta, så äro grundartiklarna de artiklar, som ligga så nära troslärans hjärta, att, om de såras, detta upphör att lefva och trosläran upphör att vara ett organiskt helt. Icke-grundartiklar däremot äro de artiklar, som icke äro så väsentligen förbundna med troslärans hjärta.

§ 35. Grundartiklarna åter delas, med afseende på deras ställning till lärogrunden, i föregående (*antecedentes*) och efterföljande (*consequentes*). De föregående äro sådana grundartiklar, dem lärogrunden för sitt bestånd förutsätter, t. ex. läran om Guds beläte, om synden, om Kristi tvenne naturer m. fl. Efterföljande kallas de grundartiklar, som, så länge lärogrunden står fast, nödvändigt följa af densamma, t. ex. läran om rättfärdiggörelsen, om kyrkan, om domen, m. fl.

En annan indelning af grundartiklarna i grundartiklar af första ordningen (*art. primarii*) och af andra ordningen (*art. secundarii*) uppställer endast ett deras graduellt olika sammanhang med lärogrunden, utan någon annan indelningsgrund och utan någon väsentlig skillnad emellan grundartiklarna. Vanligen definierar man de förra så, att de äro sådana grundartiklar, dem människan för sin salighet nödvändigt måste både känna och erkänna, t. ex. läran om rättfärdiggörelsen; då man däremot med de senare förstår sådana grundartiklar, hvilka människan till sin salighet icke behöfver känna men hvilka, om hon har kunskap om dem, ej få af henne förnekas, emedan de med nödvändighet följa af de förra, hvilka då äfven skulle förnekas, t. ex. läran om egenskapernas meddelande hos vår Frälsare.

KAP. 2.

Om den Heliga skrift.

§ 1. Den Heliga skrift (*Scriptura sacra*) är samlingen af de böcker, som, af Gud ingifna, utgöra kunskapskällan för den uppenbarade religionen och teologien.

I N. T. förekomma benämningarna: ἱερα γραμματα, 2 Tim. 3: 15; γραφαι, ἁγιαι, Rom. 1: 2; αἱ γραφαι, Matt. 22: 29; Luk. 24: 27; ἡ γραφη, Joh. 19: 28; τα λογια του θεου, Rom. 3: 2, nyttjade om G. T., hvilka namn sedermera tillades hela den Heliga skrift. — Benämningen τα βιβλια, *libri*, bibeln, är sedan Krysostomus, † 407, vanlig och betyder: boken i emfatisk mening.

§ 2. Dessa böcker indelas: först med afseende på tiden, när de författades, i Gamla och Nya testamentet. Gamla testamentet innefattar de böcker i den Heliga skrift, som äro författade före Kristi födelse. Nya testamentet däremot innefattar de böcker i den Heliga skrift, som äro författade efter Kristi födelse.

Gamla testamentets böcker äro författade på hebreiska och till någon liten del (nämligen: Dan. 2: 4—7: 28; Esra 4: 8—6: 18; 7: 12—26; Jer. 10: 11) på kaldeiska språket samt af personer, som med ett gemensamt namn kallas profeter. Nya testamentets böcker åter äro författade på grekiska språket samt af personer, som benämnas evangelister och apostlar. Böckerna i G. T. äro författade inom en tidrymd af omkring 1000 år, räknad från Moses till kort tid efter babyloniska fångenskapen. Böckerna i N. T. äro alla författade i första århundradet efter Kristi födelse.

Benämningarna Gamla och Nya testamentet äro bibliska: ἡ καινη διαθηκη, Matt. 26: 28, Hebr. 9: 15; ἡ παλαια διαθηκη, 2 Kor. 3: 14, hvarest talas om det gamla och nya förbund, Gud ingått med människorna. Sedermera betecknades därmed de böcker, hvaruti dessa förbund innehållas. — *Versio vulgata* öfversätter ordet διαθηκη med *testamentum*.

§ 3. För det andra med afseende på innehållet. I detta afseende indelas Gamla testamentet i Lagen, Profeterna och Psalmerna (Luk. 24: 44). Lagen (*Tora*) innefattar 5 Moseböcker, hvilka ock kallas Pentateuken. — Profeterna (*Nebiim*) delas uti de förra (*priores*) och de senare (*posteriores*). De förra äro Josuas bok, Domareboken, de två Samuels böcker och de två Konungaböckerna. De senare eller egentliga profeterna delas åter i de större och de mindre. De större äro tre: Esaias, Jeremias och Hesekiel. De mindre äro tolf: Osea, Joel, Amos, Obadja, Jona, Mika, Nahum, Habakuk, Sefanja, Haggai, Sakarja och Malaki. — Psalmerna (så benämnes denna afdelning, emedan Davids psalmer i den innehafva första rummet; eljest kallas denna afdelning äfven *Chetubim*, *τα ἀλλα* sc. *γϱαμματα*, *Hagiographa*), hvartill höra följande böcker: Davids psalmer, Ordspråksboken, Job, Höga visan, Rut, Klagovisorna, Predikareboken, Ester, Daniel, Esra, Nehemia och de två Krönikeböckerna.*

§ 4. Nya testamentets böcker indelas med afseende på sitt innehåll i historiska, dogmatiska (läroböcker) och profetiska.

Nya testamentets historiska böcker äro: De fyra evangelierna, författade af Matteus, Markus, Lukas och Johannes,

---

* I vår svenska bibel äro Gamla testamentets böcker indelade i en annan ordning, som mer afser innehållet än denna, hvilken icke är gjord blott i detta afseende. Där delas de i fyra delar: 1) Lagen, 2) Historiska böcker, 3) Läroböcker, 4) Profeterna, och dessa åter i fyra större och tolf mindre (Jeremias' klagovisor hafva där fått sin plats näst efter hans profetior). — Moses, författaren till de fem böcker, som bära hans namn, lefde omkr. 1500 f. Kr. Domarnes period går från Moses' tid till Sauls utnämnande till konung, 1093 f. Kr. Under detta tidskifte författades Josuas bok och Domareboken. Konungarnes period går från Saul till babyloniska fångenskapen, 1093—588 f. Kr., och vi räkna till densamma äfven den närmaste tiden under och efter denna fångenskap, 588—536—430 f. Kr. Därunder äro de öfriga historiska böckerna, alla de s. k. läroböckerna och alla profeternas skrifter författade. Med afseende på profeternas stora vikt ordnas de här efter den ungefärliga tidsföljd, i hvilken de skrefvo sina profetior. Jona 825—784, Joel omkr. 810, Amos omkr. 786, Esaias 759 699, Osea omkr. 726, Mika omkr. 720, Nahum omkr. 712, Jeremias 629—580, Obadja 629—624, Habakuk omkr. 624, Sefanja omkr. 624, Hesekiel 595—568, Daniel 606—534, Haggai omkr. 520, Sakarja omkr. 430.

samt Apostlagärningarna, författade af Lukas. Matteus och Johannes voro ibland vår Frälsares tolf apostlar. Markus och Lukas, som anses hafva varit ibland hans sjuttio lärjungar, kallas apostoliska män. Evangelierna framställa vår Frälsares historia, Apostlagärningarna åter den äldsta kristna kyrkans historia. De tre första evangelierna erbjuda de största likheter sinsemellan och kallas därför synoptiska; Johannesevangeliet däremot har ganska få ställen, som omtala samma gärningar och tal af vår Frälsare, hvilka de öfriga evangelierna framställa: dock är äfven det, i berättelsen om tilldragelserna i den sista veckan af Jesu lefnad från intågandet i Jerusalem till och med uppståndelsen, synoptiskt. Olikheten emellan de tre första och det fjärde evangeliet förklaras dels af olikheten i evangelisternas förmåga att uppfatta och återgifva vår Frälsares rika personlighet, dels af den olika skådeplats, på hvilken de låta honom uppträda. De synoptiska evangelierna skildra nämligen nästan uteslutande hans verksamhet i Galiléen, Johannes däremot förnämligast hans verksamhet i Judéen och Jerusalem. Af de tre första evangelierna är Marci det minst egendomliga, så till vida som däri ganska få och mindre betydande tilldragelser omtalas, hvilka icke förekomma i de tvenne andra. Dessa däremot, synnerligast Lukas', hafva många för hvardera af dem egendomliga berättelser. Matteus anses på goda skäl, såsom olikheten i vår Frälsares släktregister hos honom och Lukas, det hos Matteus så ofta förekommande åberopandet på G. T. m. m., hafva skrifvit sitt evangelium för till kristendomen omvända judar, Lukas däremot sitt för omvända hedningar. Tiden och stället för de synoptiska evangeliernas författande kunna icke med säkerhet bestämmas; sannolikt äro de skrifna före Jerusalems förstöring. Johannes har utan tvifvel skrifvit sitt evangelium mot slutet af första århundradet i Efesus och har högst sannolikt känt till de föregående evangelierna. — I Apostlagärningarna skildrar Lukas främst kristna kyrkans grundläggning genom den Helige Andes utgjutande på första pingstdagen efter Kristi himmelsfärd; därefter kristna kyrkans utbredande först bland judar och s. k. portproselyter, hvarvid Petri och Johannes' verksamhet i synnerhet omtalas; men sedan skyndar han med förkärlek att berätta kristna kyrkans utbredande till hedningarne, hvarvid Paulus är hans hjälte, hvilkens missionsresor och fångenskap han, såsom till en del själf ögonvittne, noga och utförligt beskrifver. Sedan han fört hed-

ningarnes apostel, Paulus, till hednavärldens hufvudstad Rom, nedlägger han pennan och afslutar Ap.-gärn. med den underrättelsen, att Paulus förblef två år såsom fånge i Rom, hvilken fångenskap dock var så lindrig, att honom tilläts att hafva sin egen bostad och att han obehindradt kunde förkunna evangelium. De mest framstående punkterna på Lukas' stora tafla äro därför den första pingstdagens tilldragelser och Pauli omvändelse. Dock börjar han Ap.-gärn. icke med berättelsen därom utan med framställningen af samma händelse, hvarmed han slutar sitt evangelium, nämligen Kristi himmelsfärd. Denna händelse utgör ock i själfva verket slutet af början eller den första världsåldern och början af slutet eller den sista världsåldern, »den yttersta tiden», som därifrån fortgår till dagarnas ände. Hvar och när Ap.-gärn. äro författade, kan ej med säkerhet bestämmas, sannolikt i Rom omkring 65 e. Kr.

De dogmatiska eller Läroböckerna utgöras af bref, af hvilka Paulus skrifvit 13, nämligen: brefvet till romarne, två till korintierna, brefven till galaterna, efeserna, filipperna, kolosserna, två till tessalonikerna, två till Timoteus samt brefven till Titus och Filemon. Den ordning, i hvilken de Paulinska brefven här stå uppräknade, är densamma som i våra svenska och grekiska Nya testamenten; men denna är icke deras kronologiska ordning eller den, i hvilken de efter tidsföljden blifvit författade. Vill man söka uppställa denna, så plägar man ordna dem efter de missionsresor, Paulus företog och som omtalas i Ap.-gärn. Sin första missionsresa anträdde Paulus i sällskap med Barnabas omkr. 45 e. Kr. (Ap.-gärn. 13 och 14 kap.). Den gick ut från Antiokia i Syrien, hednamissionens moderstad, öfver Cypern till en del af Mindre Asien samt återvände därifrån till Antiokia. Under denna resa författade Paulus icke något af sina bref. Den andra missionsresan företog Paulus strax efter apostlamötet i Jerusalem omkr. 52 (Ap.-gärn. 15: 40—18: 22). Den räckte omkring tre år, hvarunder han genomreste Mindre Asien, gick därifrån öfver till Europa och predikade evangelium i Macedonien och Grekland samt kom till Korint, där han uppehöll sig halftannat år. Under sitt vistande därstädes skref han första och andra brefvet till tessalonikerna (omkr. 54). Från Korint återvände han sjöledes öfver Efesus, Cesarea och Jerusalem till Antiokia. Sedan han där tillbragt någon, sannolikt kortare tid, anträdde han sin tredje missionsresa, omkr. 56—60 (Ap.-gärn. 18: 23—

21: 16). Den gick öfver Galatien och Frygien till Efesus, där han kvarstannade omkring två och ett halft år. Där skref han brefvet till galaterna (omkr. 57) och första brefvet till korintierna (omkr. 58). Därifrån reste han till Macedonien, skref där det andra brefvet till korintierna (omkr. 58) samt ankom till Korint, där han nu uppehöll sig tre månader och skref därunder brefvet till romarne (omkr. 59). Dessa sex bref skref han således på fri fot; men sedan han från Korint återvändt till Jerusalem, blef han där gripen af judarne och var nära att af dem dödas, då öfversten för den romerska garnisonen i Jerusalem, Claudius Lysias, räddade honom och kort därefter sände honom till Cesarea, till prokuratorn Felix, som där kvarhöll honom två år (omkr. 60—62) i fångenskap. Då dennes efterträdare, Festus, ville försåtligt skaffa honom judarne i händer, vädjade han till romerske kejsaren och blef till följd däraf förd såsom fånge till Rom. Där var han i lindrig fångenskap i tvenne år (omkr. 63—65). Under denna sistnämnda fångenskap skref han liktidigt brefven till efeserna, kolosserna och Filemon samt mot slutet af fångenskapen brefvet till filipperna. Här sluta Apostlagärningarna. Men äldre författare berätta, att han blef lös ur denna fångenskap, hvilket ock göres sannolikt af den visshet om befrielse, Paulus själf i de båda sistnämnda brefven uttalar. Han tillbragte sedan två eller tre år (omkr. 65—67) på fri fot, hvarunder han skref första brefvet till Timoteus från Macedonien samt brefvet till Titus. Därefter säges han hafva rest till Spanien och därstädes hafva blifvit gripen samt för andra gången förd fången till Rom, hvarest han undergick martyrdöden genom halshuggning omkr. 68. Under denna sin andra fångenskap i Rom skref han det andra brefvet till Timoteus, det sista bref vi äga af hans hand, i hvilket han med visshet förkunnar sin snart förestående död.

Vill man åter ordna de Paulinska brefven ur synpunkten af deras innehåll och inre förvantskap, så kan man fördela dem i olika grupper. De förnämsta af dessa äro följande: Romarbrefvet och Galaterbrefvet. Dessa båda med hvarandra nära besläktade bref äro i synnerhet i dogmatiskt hänseende ganska viktiga, i det Paulus i båda framställer läran om rättfärdigörelsen. Men i Romarbrefvet utvecklar han denna lära vida utförligare och i dess sammanhang med kristendomens öfriga hufvudläror, hvadan Romarbrefvet i sin teoretiska del mest af

alla böcker i N. T. närmar sig en dogmatik. I Galaterbrefvet däremot framställer Paulus samma lära om rättfärdiggörelsen, men icke så fullständigt, samt i en tydligt polemisk afsikt, föranledd af galaternas affall från denna lära. — Båda Korintierbrefven, särdeles det första, äro förnämligast viktiga för vår kunskap om den äldsta kristna kyrkans inre organisation, dess ordning och tukt. — Brefven till efeserna och kolosserna stå hvarandra mycket nära: i båda varnar Paulus för och bekämpar den falska vishetslära, som under namn af gnosis vid denna tid uppträdde inom församlingarna i Asien. — De två brefven till Timoteus och det till Titus gifva föreskrifter, huru församlingens lärare skola uppfylla sina åligganden, och hafva därför blifvit kallade de tre Pastoralbrefven.

De öfriga brefven i N. T. äro följande: Brefvet till ebréerna. Redan i den äldsta kristna kyrkan voro meningarna om författaren till detta bref delade. Numera anses det nästan allmänt vara författadt af den lärde, till kristendomen omvände alexandriske juden Apollos, som omtalas i Ap.-gärn. och i de Paulinska brefven. Det är skrifvet omkr. 66 till jude-kristna boende inom Palestina; hvar det är skrifvet, kan icke med säkerhet bestämmas. — Petri tvenne bref, skrifna till församlingarna i Mindre Asien, ovisst hvar och när, det senare dock kort före apostelns död. — Johannes' trenne bref äro sannolikt skrifna i Efesus mot slutet af första århundradet. — Jakobs bref. Trenne framstående personer med namnet Jakob förekomma i N. T.: Jakob d. ä., en af de tolf, Jakob d. y., likaledes en af de tolf, och Jakob, som af Paulus ofta kallas Herrens broder. Hvad Jakob d. ä. angår, led han så tidigt (omkr. 44) martyrdöden, att han icke blifvit ansedd såsom författare till detta bref. Många hålla före, att de tvenne andra med detta namn äro samme person; men då Herrens bröder, enl. Joh. 7: 5, i början icke trodde på honom och således icke kunde vara bland de tolf, då vidare på flera ställen i N. T. bestämd skillnad göres emellan apostlarne och Herrens bröder samt då slutligen detta brefs författare icke kallar sig Jesu Kristi apostel utan endast tjänare, är det sannolikt, att författaren till detta bref varit Jakob, Herrens broder, och en annan än aposteln Jakob d. y. Det är skrifvet till jude-kristna boende utom Palestina. När och hvar det är skrifvet, kan icke med säkerhet afgöras. — Judas' bref. Af samma skäl, som författaren af Jakobs bref icke kan anses

vara densamme som aposteln Jakob d. y., är det ock sannolikt, att denne Judas varit en af Herrens bröder och en annan än aposteln Judas, som äfven kallas Lebbeus och Taddeus. Lika litet som vid det förra brefvet kan vid detta bestämmas, när och hvar det blifvit författadt.

Nya testamentet har blott en profetisk bok: Johannes' Uppenbarelse. Dess författare, evangelisten och aposteln Johannes, blef förvisad till ön Patmos, en bland Sporaderna, och erhöll där de uppenbarelser, som han sedan kort därefter upptecknade. Numera är den allmännaste meningen den, att denna förvisning skedde under kejsar Nero (icke Domitianus) i dennes sista lefnadsår, 68. Denna bok är då skrifven efter Johannes' återkomst till Efesus i slutet af året 68 och således den äldsta af de skrifter, vi äga af Johannes' hand.

§ 5. För det tredje delar man böckerna i den Heliga skrift med afseende på deras anseende. Med afseende härpå delas Gamla testamentets böcker i Kanoniska, som hafva fullt anseende, och Apokryfiska, som icke hafva fullt anseende. — Nya testamentets böcker delas i detta afseende i Homologumena, hvilkas anseende af hela den äldsta kristna kyrkan erkändes, och Antilegomena, om hvilkas anseende meningarna i den äldsta kristna kyrkan voro delade.

Kanoniska kallas de Gamla testamentets böcker, som voro upptagna i judarnes kanon och antagna af judiska kyrkan samt i Nya testamentet åberopas och af den äldsta kristna kyrkan gillades och erkändes. De äro de, hvilka ofvanför, § 3, blifvit indelade och uppräknade. Gamla testamentets apokryfiska böcker utgöras af sådana judiska, i alexandrinska öfversättningen befintliga skrifter, som icke voro intagna i judarnes kanon eller antagna af judiska kyrkan. De åberopas ej heller i Nya testamentet, äfvensom den äldsta kristna kyrkans mening om dem var delad. Sannolikt äro de flesta af dem författade på arameiska munarten i tredje och andra århundradet f. Kr. födelse och således efter afslutandet af Gamla testamentets kanon. De äro följande: Judits bok, Vishetens bok, Tobias' bok, Jesu Syraks bok, Baruks bok, Mackabéernas tvenne böcker, stycken

af Esters bok, historien om Susanna, om Bel i Babel, om draken i Babel, Asarie bön, de tre männens lofsång i elden, Manasses bön. — Antilegomena i Nya testamentet äro: Petri andra bref, Johannes' andra och tredje bref, Jakobs bref, Judas' bref och Johannes' Uppenbarelse. Dock har äfven dessas anseende inom kyrkan efter hand blifvit erkändt. Såsom Antilegomena anföras de af Eusebius (biskop i Cesarea i Palestina, † 340) i dennes kyrkohistoria. — Homologumena äro alla de öfriga böckerna i Nya testamentet.

Den alexandrinska öfversättningen kallas äfven *Septuaginta*, (LXX) eller de Sjuttio uttolkares öfversättning. Den är skrifven på grekiska i Alexandria i tredje och andra seklet före Kristi födelse och sträcker sig öfver hela Gamla testamentet. Bland äldre öfversättningar, som omfatta både Gamla och Nya testamentet, märka vi den syriska öfversättningen *Peschito*, d. v. s. den trogna; den är sannolikt författad i slutet af andra eller början af tredje århundradet e. Kr. f.

§ 6. Det Gamla testamentets kanon, d. v. s. samlingen af de heliga böcker, som innehålla grundläggningen och utbildandet af Guds förbund med judarne, återställdes enligt judiska traditionen efter babyloniska fångenskapen af Esra (omkr. 478 f. Kr.) och fulländades, enligt 2 Mack. 2: 13, af Nehemia (omkr. 444 f. Kr.). Den var således afslutad långt före Kristi tid. Att den var densamma som den vi ännu äga, därom öfvertygas vi af alexandrinska öfversättningen, af Jesu Syraks bok samt af flera andra den tidens författare, hos hvilka de uppräknas. — Nya testamentets kanon bildades, enligt sakens natur, efter hand och med största försiktighet, så att vi i förra hälften af andra århundradet e. Kr. f. finna tvenne större samlingar: den ena, *Εὐαγγέλιον* (*evangelium*) kallad, innefattande evangelierna; den andra, *Ἀπόστολος* (*apostolus*), hvartill Pauli bref (och Apostlagärningarna) hörde. I tredje århundradet hade de

öfriga brefven blifvit förenade i en tredje samling, som till skillnad från den föregående kallades Ἐπιστολαὶ καθολικαὶ (*epistolæ catholicæ*). I slutet af fjärde århundradet var Nya testamentets kanon sådan, som vi ännu äga den afslutad.

Såsom bevis på den försiktighet och noggrannhet, hvarmed man gick till väga vid samlandet af N. T:s kanon, kan anföras den stora mängd af understuckna skrifter (νοθα, παντελως νοθα hos Eusebius), särdeles historiska, innehållande berättelser om Kristi och andra till den heliga historien hörande personers öden, hvilka skrifter, af det upplysta kristliga omdömet förkastade, aldrig blefvo erkända och antagna inom de kristna församlingarna.

§ 7. Såsom den uppenbarade religionens och teologiens kunskapskälla tilläggas den Heliga skrift följande egenskaper (*affectiones Scripturæ sacræ*): nödvändighet, tillräcklighet, tydlighet och anseende.

§ 8. Den Heliga skrifts nödvändighet (*necessitas S:æ s:æ*) är en egenskap, som vi tillägga densamma i anledning däraf, att Guds särskilda uppenbarelse utan att skriftligen författas icke kunnat under tidernas lopp bevaras oförfalskad.

Nödvändigheten af Guds särskilda uppenbarelse inses af kap. 1. Den har sin grund i människonaturens syndighet. Nödvändigheten af denna uppenbarelses skriftliga författande beror närmast på otillräckligheten af alla andra medel till denna uppenbarelses bevarande.

§ 9. Med den Heliga skrifts tillräcklighet (*sufficientia S:æ s:æ*) förstås den egenskap hos densamma, att den innehåller allt hvad människan till sin eviga salighet behöfver känna.

Denna den Heliga skrifts egenskap bestrides 1) af fanatici (kväkarne), som antaga en annan kunskapskälla öfver den Heliga skrift, nämligen en omedelbar upplysning af den Helige Ande, ett inre ljus (*lumen internum*), som Skriften

endast stadfäster och bekräftar. Men då Skriften är Guds rena ord, och då den Helige Ande endast genom ordet meddelas, så måste hvarje religiös upplysning vara Guds ord underordnad och efter detsamma pröfvas. — 2) af romersk-katolska kyrkan, som antager en annan kunskapskälla jämte den Heliga skrift, nämligen traditionen. Med traditionen förstås muntliga läror af Kristus och hans apostlar, hvilka kyrkan fortplantat och förvarat. De äro af dogmatiskt, exegetiskt, historiskt och liturgiskt innehåll. Deras anseende sanktionerades på Tridentinska mötet, 1545—1563. Då dessa traditioner, så vidt de röra en kristens tro och lefverne, nödvändigt måste öfverensstämma med Skriften (ty i annan händelse äro de förkastliga), så äga de värde endast såsom vittnesbörd på kyrkans tro. De traditioner åter, som äro af annat innehåll, äga värdet af mänsklig öfvertygelse och mänsklig häfd men icke af gudomlig ingifvelse eller gudomlig befallning.

§ 10. Vi tillägga den Heliga skrift tydlighet (*perspicuitas S:æ s:æ*) i den mening, att den framställer allt, hvad människan till sin eviga salighet behöfver känna, så enkelt och klart, att det af hvarje människa kan inhämtas.

§ 11. Härmed neka vi ej, att i den Heliga skrift förekomma många dunkla ställen; men dels angå icke dessa ställen det, som är för människan till saligheten nödvändigt att känna; dels kunna dessa dunkla ställen förklaras ur de tydliga, hvadan den Heliga skrift af oss tillägges förmågan att tyda sig själf (*semetipsam interpretandi facultas*).

Det förklaringssätt, som ur de tydliga ställena förklarar de dunkla, kalla vi att tyda enligt trons analogi (kap. 1 § 28). Då ingen författare kan anses yttra sådant, som upphäfver hvartannat, är detta tydningssätt icke blott tillåtligt utan ock en plikt. Vår kyrka uppställer därför den satsen, att den Heliga skrift är sin egen tolk (*Scriptura sacra est sui ipsius interpres*), och försvarar denna sats emot romersk-katolska kyrkan, som frånkänner den Heliga skrift denna förmåga och tillerkänner kyrkan, d. v. s. dess representanter, påfven och

synoderna, rättigheten att ofelbart tolka meningen af den Heliga skrift.

En följd af denna den romersk-katolska kyrkans åsikt är, att denna kyrka förbjuder den Heliga skrifts öfversättande på modersmålet samt betager lekmän rättigheten att läsa den Heliga skrift. — Det första förbudet af sådan beskaffenhet utfärdades af påfven Gregorius IX på mötet i Toulouse 1229 och har sedan ofta blifvit förnyadt.

§ 12. Men för att kunna på detta sätt inhämta Skriftens mening fordras framför allt annat, att människan skall vara lifvad af samma ande, som ingifvit Skriften. De medel, hvarigenom detta andens sinne erhålles och bevaras, äro bön, betraktande af ordet och anfäktning, d. v. s. en under strid emot och seger öfver det onda fortgående inre utveckling (*Oratio, meditatio et tentatio præcipua sunt media hermeneutica*).

1 Kor. 2: 14. Den naturliga människan förnimmer intet af det Guds Ande tillhörer; ty det är henne en galenskap, och kan icke begripat; ty det måste andligen dömas.

§ 13. Den Heliga skrifts anseende (*auctoritas S:æ s:æ*) är den egenskap, till följd af hvilken den äger rättighet att vara en norm eller regel för människans tro och lefnad samt en domare i frågor, som angå religionen. Den Heliga skrifts anseende är således tvåfaldigt: normativt (*auctoritas normativa*) och judiciellt (*auct. judicialis*).

Romersk-katolska kyrkan skiljer sig i frågan om den Heliga skrifts anseende från den protestantiska uti tvenne punkter: 1) tillerkänner den fullt anseende icke allenast åt Gamla testamentets kanoniska utan äfven åt dess apokryfiska böcker, hvilka sistnämnda den protestantiska kyrkan frånkänner denna egenskap; 2) har den förbehållit detta anseende åt en öfversättning, *Versio vulgata* kallad, med åsidosättande af originaltexterna, hvilka protestanterna uteslutande tillägga afgörande anseende. Denna den romersk-katolska kyrkans åsikt om Skriftens anseende stadfästes på Tridentinska mötet.

Versio vulgata är skrifven på latin och sträcker sig till både Gamla och Nya testamentet. Den är gjord af Hieronymus, en munk i Betlehem, † 420, och sedermera flera gånger öfversedd och förbättrad.

§ 14. Vi tillägga den Heliga skrift dessa egenskaper, emedan den innehåller Guds ord eller är af Gud ingifven.

Joh. 14: 26. Hugsvalaren den Helige Ande, hvilken Fadern skall sända i mitt namn, han skall lära eder all ting och påminna eder allt, det jag eder sagt hafver.

Joh. 16: 13. När han kommer, som är sanningens Ande, han skall leda eder uti all sanning. Apg. 2.

§ 15. Ingifvelsen (*inspiratio, theopneustia*, 2 Tim. 3: 16; 2 Petr. 1: 21) är den Helige Andes särskilda inverkan på de heliga författarne, genom hvilken han uppmanade dem att skrifva, meddelade dem, hvad de skulle skrifva, och under skrifningen bevarade dem från vilsetag.

Inspirationen innefattar således trenne moment: 1) uppmaning att skrifva (*impulsus ad scribendum*), som bestod i yttre befallning och inre drift (*mandatum externum et internus Spiritus Sancti impulsus*); 2) meddelande af det, som skulle skrifvas (*suggestio rerum et verborum*), samt 3) ledningen under skrifningen (*directio*).

Inspirationens nödvändighet är en följd af uppenbarelsens och den Heliga skrifts nödvändighet. Samma syndfullhet, som gör att uppenbarelsen är nödvändig, och samma otillförlitlighet hos allt mänskligt, hvilken är orsaken till den Heliga skrifts nödvändighet, äro ock den grund, hvarpå inspirationens nödvändighet beror. Vår kyrka försvarar den därför emot alla (socinianer m. fl.), som förneka eller förringa densamma.

Men då Kristus är Skriftens medelpunkt, och då uppenbarelsen är oss gifven i religiöst ändamål, så antaga vi, att inspirationen i sin fulla betydelse endast afser det, som angår denna medelpunkt och detta ändamål.

§ 16. De bevis, man uppställt för den Heliga skrifts och den ur Skriften härledda kristna religionens gudomlighet, delas vanligen i inre och yttre. De förra äro sådana, som hämtas ur Skrif-

tens och den kristna religionens egen beskaffenhet, t. ex. Gamla och Nya testamentets öfverensstämmelse, lärans höghet och förträfflighet m. m. De senare äro sådana, som hämtas ur historiska grunder, t. ex. profetiornas fullbordan, underverken, kyrkans fortfarande bestånd, dess hastiga utbredande, martyrernas ståndaktighet m. m. Af dessa äro de inre de starkaste.

Med underverk förstå vi sådana tilldragelser, som icke kunna betraktas såsom blotta utvecklingar af det i naturens och tingens vanliga ordning redan förhandenvarande utan i hvilka Gud frambringat något nytt. Det högsta underverket är Kristus själf. En sådan persons framträdande kan icke förklaras såsom en naturlig följd af människosläktets framskridande utveckling; en ny de andliga tingens ordning började med honom. Människosläktets och den enskilda människans omskapelse genom honom är därnäst det högsta undret; och de underverk, dem Jesus och hans apostlar förrättade, äro endast yttringar i den sinnliga världen af denna nya ordning inom andens värld och hafva sin betydelse just genom det sammanhang, i hvilket de stå med människans andliga frälsning och pånyttfödelse.

§ 17. Dessa bevis hafva väl en stor förmåga att styrka den redan troende i hans tro på Skriftens och den kristna religionens gudomlighet samt att förbereda de otrognas öfvertygelse därom; men den inre, fullkomliga vissheten om Skriftens och den kristna religionens gudomlighet erhålles icke genom dessa bevis; den vinnes endast genom egen inre erfarenhet. Den religion — och med detsamma Skriften såsom dess källa — den religion, som förmår meddela människan återlösning från synden, försoning med Gud och hopp om en stundande förlossning, bevisar sig just däruti och därigenom vara gudomlig och behöfver intet annat bevis för sin gudomlighet.

§ 18. Detta den inre erfarenhetens bevis kallas den Helige Andes inre vittnesbörd (*testimonium Spiritus Sancti internum*) och består däruti, att hvar och en, som vill lyda den i Skriften uppenbarade Guds vilja, han varder förnimmande, att den kristna läran är af Gudi.

Joh. 7: 17. Hvilken som vill lyda hans vilja, som mig sändt hafver, han varder förnimmande, om denna lärdom är af Gudi, eller om jag talar af mig själf.

Joh. 8: 31, 32. Om I blifven vid mitt ord, så ären I mina rätta lärjungar; och I skolen förstå sanningen, och sanningen skall göra eder fria.

§ 19. Denna den Heliga skrifts gudomliga tillförlitlighet (*fides divina*), som har sin grund i ingifvelsen och hvilken Skriften äger framför hvarje annan bok, förutsätter såsom sitt villkor en mänsklig tillförlitlighet (*fides humana*), hvilken den äger gemensamt med alla andra tillförlitliga böcker. Denna den Heliga skrifts mänskliga tillförlitlighet har sin grund i dess äkthet (*authentia*), integritet (*integritas*) och trovärdighet (*axiopistia, ἀξιοπιστία*).

§ 20. Med en boks äkthet förstås dess egenskap att vara författad af den, som ger sig ut att vara dess författare, eller, om författaren är okänd, dess egenskap att vara författad på den tid, då den anses och själf vill anses vara författad. Bevisen för äktheten af Skriften, särdeles N. T:s böcker, äro dels inre, som hämtas från dessa böckers innehåll och skrifsätt, dels yttre, som hämtas ur historien, t. ex. af kyrkofädernas, hedningars och emot kristna kyrkan fientliga partiers vittnesbörd. De yttre bevisen äro här de starkaste. — En boks integritet eller helhet består däruti, att i den intet väsentligt blifvit under tidernas lopp hvarken tillagdt, fråntaget eller förändradt.

Denna egenskap upphäfves icke af de olika läsarter (*variantes lectiones*), hvilka finnas så väl i Bibeln som i hvarje annan äldre bok. De äro nämligen högst sällan väsentliga, och på de flesta ställen har det lyckats kritiken att återfinna den ursprungliga läsarten. De medel, af hvilka kritiken för detta ändamål sig begagnar, äro förnämligast: manuskript (*codices*), hvilkas värde hufvudsakligast beror på deras ålder, äldre öfversättningar och äldre citat. De äldsta manuskript vi äga äro: *codex alexandrinus*, *codex vaticanus* och den nyligen upptäckta *codex sinaiticus*. — Med en boks trovärdighet förstå vi dess egenskap att vara författad af en sådan person, som velat och kunnat säga sanning.

---

§ 21. Redan för den äldsta kristna kyrkan blef det af vikt att genom smärre uppsatser i enlighet med den Heliga skrift bestämma den lära, i hvilken dess medlemmar borde undervisas, och skilja densamma från inbrytande irrläror. Så uppkommo de tre symbola, som alla kristna hufvudkyrkor gemensamt antaga och hvilka i anledning däraf fått namnet *oecumenica*. De äro: 1) *Symbolum Apostolicum*, eller våra trenne trosartiklar. Af gammalt, fastän ej apostoliskt ursprung, innehålla de en sammanfattning af apostlarnes lära och begagnades i den äldsta kristna kyrkan vid deras undervisning, som bereddes till dopet, samt utgjorde ock därvid det formulär, med hvilket de, som döptes, aflade sin trosbekännelse. De hafva uppkommit småningom och sannolikt i 4:e eller 5:e

århundradet erhållit sin närvarande gestalt. 2) *Symbolum Nicæno-Constantinopolitanum*, som uppsattes på de tvenne första ekumeniska mötena, i Nicæa 325 och Konstantinopel 381, hvaraf det ock har sitt namn. Dess hufvudinnehåll är de tre personernas väsens-enhet, d. v. s. att de tre personerna äro af samma eviga gudomsväsende. 3) *Symbolum Athanasianum*. Det har sitt namn efter biskopen i Alexandria, Athanasius, † 373, men är ej författadt af honom utan sannolikt först i 5:e århundradet. Det kallas ock *Quicunque* af det ord, med hvilket det börjas. Dess hufvudinnehåll är, jämte ett närmare bestämmande af treenighetsläran, utvecklingen af läran om Kristi människoblifvande samt hans tvenne naturers fullständighet och förhållande till hvarandra.

§ 22. Vid den lutherska reformationen och i anledning af den söndring i troslärorna, som då gjorde sig gällande, blef det nödvändigt, att de olika kyrkorna genom skrifter närmare bestämde sina olika åsikter, hvilka skrifter fått namn af symboliska böcker. Vår lutherska kyrkas symboliska böcker äro följande fem: 1) Augsburgiska bekännelsen (*Confessio Augustana*). Den författades af Melankton och framlämnades på riksdagen i Augsburg 1530, i de tyska evangeliska ständernas namn, såsom innehållande deras förnämsta trosläror. Den består af 28 artiklar. Den förenar korthet med bestämdhet, mildhet med kraftfullhet och har därför blifvit antagen inom hela den lutherska kyrkan och städse varit ansedd såsom ett mönster för skrifter af detta slag. — Den får vanligen tillnamnet: den oförändrade (*invari-*

ata), till skillnad från en senare af Melankton 1540 utgifven, i åtskilliga, förnämligast nattvarden rörande stycken förändrad upplaga, som blifvit kallad den förändrade (*variata*) och af lutherska kyrkan aldrig antagits. 2) Augsburgiska bekännelsens försvar (*Apologia Augustanæ confessionis*), uppsatt af Melankton 1531 mot en af katolikerna författad vederläggning af den Augsburgiska bekännelsen. 3) Schmalkaldiska artiklarna (*Articuli Schmalcaldici*), författade af Luther och undertecknade af lutherska kyrkans teologer i Schmalkalden 1537 för att framlämnas på ett af påfven Paulus III till Mantua utlyst kyrkomöte. 4) Luthers större och mindre katekes (*Catechismus Lutheri major et minor*). Dessa tvenne katekeser uppsattes af Luther 1529 för att afhjälpa den stora okunnighet i kristendomen, som fanns så väl hos lärare som åhörare. 5) Konkordie-formeln (*Formula concordiæ*), som författades af sex lutherska teologer 1577 för att bilägga inom den lutherska kyrkan mellan dess teologer uppkomna stridigheter. Dessa den lutherska kyrkans fem symboliska böcker sammanfattas i den så kallade Konkordie-boken (*Liber concordiæ*), som utkom 1580.

§ 23. Hvad vår svenska lutherska kyrka angår, antog den först på mötet i Uppsala 1593 de tre symbola och den oförändrade Augsburgiska bekännelsen såsom läronorm. I anledning af sedermera inom svenska kyrkan uppkomna strider gafs genom religionsplakatet af år 1663 symboliskt anseende åt hela den så kallade Konkordie-boken, hvilket ock genom kyrkolagen af år 1686 stadfästes. — I nittonde århundradet,

sedan år 1809, har man återgått till ofvannämnda Uppsala mötes beslut, och konungen äfvensom de flesta ämbetsmän (däribland äfven de, som invigas till det heliga predikoämbetet) besvärja numera såsom symboliska endast de tre symbola och den oförändrade Augsburgiska bekännelsen, ehuru kyrkolagen af år 1686 ännu är gällande.

KAP. 3.

Om Gud.

§ 1. Detta kapitel består af trenne delar, af hvilka den första innehåller läran om Guds tillvaro, den andra läran om Guds väsende och egenskaper, den tredje läran om treenigheten.

§ 2. Gud är ett andligt väsende, i sig förenande alla fullkomligheter; himmelns och jordens skapare och styresman samt människosläktets fader, återlösare och heliggörare.

Den Heliga skrift beskrifver för oss på åtskilliga sätt Guds väsende samt betecknar detsamma genom allahanda benämningar. Så skildras Gud på flera ställen såsom världens evige skapare och vise styresman, såsom människosläktets fader o. s. v. — De vanligaste eller mest utmärkande benämningar, genom hvilka Guds väsende i den Heliga skrift betecknas, äro: Jehovah, d. ä. den oföränderlige, Elohim, den dyrkansvärde, Herren; Ljuset, Lifvet, Kärleken m. fl., hvilka utmärka särskilda egenskaper hos Gud.

§ 3. Att ett det högsta väsende finnes, veta vi endast därigenom, att detta väsende uppenbarat sig. Ingen kan känna Gud utan Gud. Men Gud har uppenbarat sig både i naturen, i människan och i Kristus; därför kan människan både från den allmänna uppenbarelsen i den yttre naturen och i

sin egen andliga natur samt från den särskilda uppenbarelsen i Kristus och i ordet om honom komma till den öfvertygelsen, att en Gud finnes. Augustinus: *Duo sunt, quæ in cognitionem Dei ducunt: natura et scriptura.*

§ 4. Men då numera hvarken naturen eller människan är den ofördunklade uppenbarelsen af Gud, utan denna uppenbarelse blifvit genom synden fördunklad, så hafva tvifvel om Guds existens och villfarelser i begreppet därom uppkommit. Likväl har under mänsklighetens utveckling ingen tid funnits, då detta begrepp saknats, lika litet som, äfven hos den lastbaraste människa, medvetandet af Gud någonsin kunnat fullkomligen utrotas (*Dantur athei practici, sed theoretici non dantur, nisi ad tempus*).

§ 5. De från den allmänna uppenbarelsen hämtade skäl, genom hvilka människan sökt ådagalägga Guds existens eller tillvaro, delas i filosofiska och historiska. Man har kallat dem bevis för Guds existens.

§ 6. I de filosofiska bevisen (*argumenta philosophica*) sluter människan dels ifrån den yttre naturen, dels ifrån sin egen andliga natur till Guds existens.

§ 7. Den yttre naturen erbjuder människan tvenne bevis för Guds existens: 1) det kosmologiska beviset (*argumentum cosmologicum*), i hvilket människan från världens tillfällighet (*contingentia mundi*), vid hvilken människoanden icke kan stanna, går tillbaka och sluter till ett nödvändigt väsende, som icke är tillfälligt utan har sin orsak i sig själft och själft är alltings orsak och upphof; 2) det fysisk-teologiska beviset (*argumentum teleologicum l. theologicum, tum*

physico-theologicum, tum historico-theologicum), i hvilket människan från den ändamålsenlighet (*e nexu finali*, τελος), som röjer sig i världens inrättning och gång samt i människosläktets och den enskilda människans beskaffenhet och utveckling, sluter till ett ordnande och styrande väsende, som så inrättat och leder världen och människorna. — Stå vi vid stranden af hafvet och se ett skepp, så sluta vi från dess blotta tillvaro till tillvaron af en byggmästare; betrakta vi vidare dess inrättning, så öfvertygas vi, att någon så ordnat densamma, och slutligen, då vi skåda, huru det, utan att vika från sin kosa, går till den bestämda hamnen, sluta vi, att en varelse finnes, som utsett resans mål och dit styrer skeppet. Så gifver oss ock världens tillvaro, dess ändamålsenliga inrättning och gång begreppet om Gud såsom världens skapare, ordnare och styresman.

Dessa slutledningar, af hvilka åtminstone den sista finnes på många ställen i flera af de hedniska filosofernas skrifter (Xenofons, Platos, Ciceros), förekomma äfven ofta i den Heliga skrift, som vanligen förenar dem båda. Cicero: *Quid potest esse tam apertum, tam perspicuum, cum coelum suspeximus coelestiaque contemplati sumus, quam esse aliquod Numen præstantissimæ mentis, quo hæc regantur.* För hvarje fördomsfri och okonstlad människa äga de ock en stor kraft att öfvertyga, såsom alla tiders erfarenhet bestyrker.

Es. 40: 26. Upplyften edra ögon i höjden och sen; ho hafver de ting skapat och förer deras här fram efter tal? Ps. 104.

Matt. 6: 25 f. Apg. 14: 15 f.; 17: 24 f.

Ebr. 3: 4. Hvart och ett hus bygges af någon, men Gud är den, som all ting gjort hafver.

§ 8. Människans andliga natur erbjuder henne följande bevis för Guds existens: 1) det ontologiska beviset (*argumentum ontologicum*), i hvilket människan från den i hennes förnuft gifna idéen om ett det fullkomligaste väsende

sluter till detta väsendes existens, alldenstund detta väsende icke skulle vara det fullkomligaste, om det saknade tillvaro, hvilken också är en fullkomlighet; 2) det moraliska beviset (*argumentum morale*), i hvilket människan från sin moraliska natur, som med nödvändighet fordrar, att dygd och sällhet en gång skola förenas, sluter till att ett väsende måste finnas, som skall belöna den dygdige och straffa den lastfulle; 3) samvetsbeviset (*argumentum conscientiæ*), i hvilket människan från den röst, som i hennes samvete ovillkorligt bjuder henne, äfven mot hennes vilja, att handla rätt, sluter till Guds existens, hvilkens lag hon i sitt inre förnimmer.

Den första af dessa slutledningar framställdes först af Anselmus, ärkebiskop i Canterbury, † 1109, och utbildades af den franske filosofen Cartesius, † i Sverige 1650. Bland alla dessa s. k. bevis för Guds tillvaro är detta det minst tillgängliga för alla. Samvetsbeviset däremot gör sig gällande i hvarje människas inre, och liksom det ifrån människosläktets början bevittnat, skall det alltjämt bevittna den helige Gudens tillvaro. Dess giltighet erkännes i den Heliga skrift: Rom. 1: 32, 2: 14—16, och af hedniska författare. Det moraliska beviset är likaledes lättfattligt och för den okonstlade människan öfvertygande.

§ 9. Det historiska beviset (*argumentum historicum*) sluter därifrån, att enligt historiens vittnesbörd alla folkslag allmänt antaga Guds existens (*e consensu omnium populorum*), till riktigheten af detta antagande.

Äfven detta skäl för antagandet af Guds tillvaro förekommer hos hedniska filosofer: Plato, Aristoteles, Cicero m. fl., men det är mindre starkt än de öfriga.

§ 10. Ännu vissare öfvertygas vi om Guds tillvaro genom hans särskilda uppenbarelse i Kristus och i ordet om honom. Kristus var i sin person

och i sitt verk Guds härlighets sken och hans väsendes rätta beläte. Och i den Heliga skrift, dess egenskaper och verkningar gifver Guds tillvaro sig på det tydligaste till känna.

Joh. 14: 9, 10. Jesus sade: Jag är så lång tid när eder, och du känner mig icke, Filippus? Den mig ser, han ser Fadern; och huru säger du: låt oss se Fadern? Tror du icke, att jag är i Fadern och Fadern i mig? Orden, som jag talar till eder, talar jag icke af mig själf; Fadern, som är i mig, han gör gärningarna. Ebr. 1: 3.

§ 11. Att Gud är, kan människan icke neka. Hon tror det, äfven om hon, likasom de onda andarne, bäfvar därför. Men därigenom att hon förtröstar på och älskar honom, blifver hans tillvaro för henne viss och ljuf. Alla hafva vi vår varelse i Gud och känna därför hans tillvaro: men endast i den mån vi älska honom, blifver denna kunskap ljus och salig.

1 Joh. 4: 8. Den som icke älskar, han känner icke Gud; ty Gud är kärleken. Apg. 17: 28.

§ 12. Vi kunna icke begripa Guds väsende, sådant det i sig är, utan fatta det i dess olika yttringar och förhållanden, se det likasom från olika sidor och tänka oss så olika egenskaper hos Gud. Härtill nödgas vi visserligen af vår oförmåga att fullkomligt begripa den oändlige, hvars väsende icke är deladt i flera från hvarandra skilda eller med hvarandra stridande egenskaper; men vi berättigas äfven därtill af den Heliga skrift, som framställer Gud på detta för oss enda möjliga sätt att fatta honom och som icke skulle så framställa honom, om icke grunden därtill funnes i själfva Guds väsende. Vi böra blott, då vi tänka på eller tala om dessa ämnen, städse göra det i medvetandet om Guds oändlighet och vår inskränkthet.

1 Tim. 6: 16. Gud bor i ett ljus, där ingen tillkomma kan; den ingen människa sett hafver, icke heller se kan. Joh. 1: 18.

Man gör skillnad mellan *attributa* och *proprietates* hos Gud. Med de förra förstås de egenskaper, genom hvilka Gud till sitt väsende skiljes från allt annat utom sig; med de senare de egenskaper, genom hvilka Guds inre förhållande till sig själf betecknas. De förra äro gemensamma för alla tre personerna i gudomen, de senare tillkomma någon särskild af de tre personerna, hvilka genom dessa skiljas från hvarandra. Om dessa blifver därför taladt vid treenighetsläran.

§ 13. Med Guds egenskaper (*attributa divina*) förstås Guds fullkomligheter. Dessa äro hos Gud nödvändiga och utgöra hans väsende; de äro icke, såsom människans egenskaper, tillfälliga, hvilka kunna vara borta, utan att hennes väsende därigenom upphäfves. Så är t. ex. heligheten nödvändig hos Gud: utan den vore Gud icke Gud; men äfven den oheliga människan är en människa. — Om Guds egenskaper kan människan endast hafva analoga men icke adekvata begrepp; ty den ändliga människan kan icke fullkomligt begripa Gud, den oändlige. Men dessa begrepp äro dock sanna, ty människan erhåller dem genom Guds uppenbarelse, den allmänna och den särskilda.

Den Heliga skrift framställer Gud under bilder, lånade från den mänskliga naturen: hon tillägger Gud mänskliga känslor, egenskaper, lemnar o. s. v. Detta är icke blott nödvändigt för att vi skola kunna erhålla något begrepp om Gud; det är äfven riktigt, emedan människan är Guds afbild och emedan Gud uppenbarat sig i mänsklig natur. Vi böra blott, då vi enligt detta föreställningssätt bilda oss begrepp om Gud och, med den Heliga skrift, tillägga honom ånger, vrede o. s. v., å ena sidan från dessa sinnesrörelser hos Gud skilja allt syndigt och ofullkomligt men å den andra likväl ej förneka deras verklighet och giltigheten af detta vårt föreställningssätt om honom. Augustinus: *Tu, o Deus, amas, nec æstuas; zelas, et securus es; poenitet te, et non doles; irasceris, et tranquillus es; opera mutas nec mutas consilium.*

Det föreställningssätt, som framställer Gud med uttryck lånade från den mänskliga naturen och tillägger honom mänsk-

liga sinnesrörelser och egenskaper, kallas antropopatism (ἄνθρωπος, πάθος). Det föreställningssätt åter, som framställer Gud under mänsklig gestalt, kallas antropomorfism (ἄνθρωπος, μορφή).

§ 14. Hurudan Gud är, eller Guds egenskaper, känner människan allenast genom Guds uppenbarelse, den allmänna och den särskilda. Världen är en spegel, i hvilken Guds anlete skönjes; men ännu tydligare uppenbara sig Guds egenskaper i människans andliga natur, emedan hon skapades till Guds beläte och fortfar äfven efter fallet, men synnerligen då hon blifvit ifrån fallet upprättad, att vara en afbild, från hvilken vi kunna sluta till urbilden.

§ 15. Människan sluter på trenne sätt eller vägar från den yttre världen och sin egen andliga natur till Guds egenskaper och ledes därvid af idéen om Gud såsom ett det fullkomligaste väsende. Den första af dessa vägar är den, på hvilken människan i allmänhet från den yttre världens och sina egna egenskaper sluter till Guds egenskaper; från egenskaperna hos verkningarna eller det skapade sluter hon till egenskaperna hos orsaken (*caussa*) eller skaparen (*via caussalitatis*); så t. ex. då hon ser, att människan är vis, sluter hon till att Gud äfven måste vara vis. Den andra vägen (*via eminentiæ*) är den, då människan, emedan hon finner, att de goda egenskaper, dem hon själf och världen äga, alltid äro relativa, d. v. s. inskränkt fullkomliga, tillägger Gud dessa egenskaper i fullkomligaste grad (*eminenter*, *absolute*); så t. ex. då hon finner, att äfven den visaste människa icke är fullkomligt vis, tillägger hon Gud denna egenskap i dess fullkomlighet och

säger, att Gud är allvis. Och då hon hos sig själf och världen finner icke blott relativt goda egenskaper utan äfven många onda egenskaper, ofullkomligheter och brister, så frånkänner hon Gud alla dessa och kommer så på den tredje vägen (*via negationis*) till kunskap om Guds egenskaper; så t. ex. då hon hos allt skapadt finner den ofullkomligheten, att det är förgänglighet underkastadt, nekar hon hos Gud denna ofullkomlighet och säger, att han är oförgänglig.

Ps. 94: 9. Den där örat planterat hafver, skulle han icke höra? Den där ögat gjort hafver, skulle han icke se?

1 Sam. 16: 7. En människa ser det för ögonen är, men Herren ser till hjärtat.

Matt. 7: 11. Är det nu så, att I, som onda ären, kunnen likväl gifva edra barn goda gåfvor; huru mycket mer varder eder Fader, som är i himmeln, gifvandes dem godt, som bedes af honom?

Ps. 121: 4. Se, den som Israel bevarar, han är icke sömnig eller sofver.

Ps. 102: 28. Himlarna måtte förgås, men du blifver såsom du är, och dina år taga ingen ände.

§ 16. Men lämnar den genom synden fördunklade allmänna uppenbarelsen människan i tvifvel och villfarelser om Guds tillvaro, så förmår den ännu mindre på ett tillfredsställande sätt besvara den frågan, hurudan Gud är. Först genom Guds särskilda uppenbarelse i Kristus och i ordet om honom upplyses människan tillräckligt om Guds egenskaper och öfverensstämmelsen dem emellan; och genom att tro på och lyda Kristus, den osynlige Gudens enfödde Son, både erfar hon i sitt inre och ådagalägger i det yttre, hurudan Gud är.

Joh. 1: 18. Ingen hafver någon tid sett Gud; ende Sonen, som är i Faderns sköte, han hafver det kungjort.

1 Tim. 6: 16. Gud bor uti ett ljus, där ingen tillkomma kan, den ingen människa sett hafver, icke heller se kan.

1 Joh. 4: 12. Ingen hafver någon tid sett Gud; om vi älska hvarandra inbördes, så blifver Gud i oss, och hans kärlek är fullkommen i oss.

§ 17. Med de gudomliga egenskapernas öfverensstämmelse (*harmonia attributorum divinorum*) förstås det förhållande emellan dem, att de icke upphäfva utan fullkomna hvarandra. Vi få nämligen icke något rätt begrepp om deras fullkomlighet, då vi tänka oss dem hvar för sig fullkomliga; utan det är just genom det inbördes förhållande, i hvilket de stå till hvarandra, som de för oss erhålla sin fullkomlighet. Förhållandet med människans egenskaper är äfven härutinnan likartadt. Så skulle t. ex. en människas rättvisa, utan förening med godheten, lätt urarta till den största orättvisa; och huru ofta är icke den goda människan svag af brist på känsla för det heliga. Hos Gud kan en sådan öfverdrift eller brist icke äga rum: hans egenskaper stå i den fullkomligaste enhet och öfverensstämmelse med hvarandra.

Människosjälens skönhet består just i en sådan öfverensstämmelse mellan dess egenskaper. Gud är således fullkomligt skön och all skönhets ursprung.

§ 18. De tvifvel och villfarelser, i hvilka människan städse råkat, då hon, endast ledd af den allmänna uppenbarelsen, sökt bilda sig en föreställning om Gud, skingras och rättas af den särskilda uppenbarelsen förnämligast därigenom, 1) att den gör en bestämd skillnad emellan Gud och världen, i det den lär, att världen är ändlig och skapad af Gud, samt att den af honom uppehålles och styres. 2) Vidare förvissar den oss, att det i vår natur grundade behofvet att föreställa oss Gud med mänskliga känslor och egenskaper är riktigt, i det den lär, att människan är Guds afbild och att Gud antagit mänsk-

lig natur, men undervisar oss tillika, under hvad villkor ett sådant föreställningssätt är tillåtet. 3) Framställer den den stora sanningen, att Gud blott är en, hvilken sanning, om ock anad och trodd af en och annan till den allmänna uppenbarelsen inskränkt människa, likväl af de flesta aldrig blifvit insedd och aldrig hos någon fått utöfva hela sin kraft. 4) Slutligen tillfredsställer den, genom läran om återlösningen och helgelsen, vår andes djupaste behof af försoning med Gud och förmåga att täckas honom och öppnar för oss genom dessa läror blicken in i djupet af Guds treenighet.

§ 19. Man har på flera sätt sökt indela Guds egenskaper. De viktigaste bland dessa indelningar äro: 1) Efter det olika sätt, hvarpå människoförnuftet leder sig till kännedom af dem, indelas Guds egenskaper i nekande (*attributa negativa*), hvilka frånkänna Gud någon ofullkomlighet, t. ex. ändlighet m. fl.; och jakande (*attr. positiva*), hvilka tillägga Gud någon fullkomlighet, t. ex. allmakt, vishet, godhet m. fl. Till de förra kommer människan på *via negationis*, till de senare på *via caussalitatis* och *eminentiæ*. 2) Efter Guds förhållande i sig själf och till världen delas Guds egenskaper i hvilande (*attributa immanentia, quiescentia*), vid hvilka vi icke tänka oss någon utåt gående verksamhet hos Gud, t. ex. evighet, helighet m. fl.; och verkande (*attr. operativa, transeuntia*), vid hvilka vi tänka oss en på världen sig yttrande verksamhet hos Gud, t. ex. barmhärtighet, rättfärdighet m. fl. 3) Efter analogien med människosjälen delas Guds egenskaper i sådana, som utmärka beskaffenheten a) af Guds

varande, t. ex. själfständighet och oberoende, evighet och oändlighet, oföränderlighet, allestädes närvarelse, omätlighet, andlighet m. fl.; b) af Guds förstånd, t. ex. allvetenhet, allvishet; c) af Guds vilja, t. ex. frihet, allmakt, helighet, rättfärdighet, sannfärdighet, godhet, barmhärtighet m. fl.; d) af Guds känsla, t. ex. salighet.

§ 20. Guds tillvaro är nödvändig; han leder således icke sitt ursprung från något annat utan ifrån sig själf och är själf grunden till allt annat, som är; hvadan vi tillägga honom själfständighet (*aseitas*) och oberoende (*independentia*) och erkänna därmed vårt beroende af honom.

Joh. 5: 26. Såsom Fadern hafver lif i sig själf, så hafver han ock gifvit Sonen att hafva lif i sig själf.

Rom. 11: 36. Af honom och igenom honom och i honom äro all ting.

§ 21. Guds tillvaro är utan inskränkning af tiden; han har aldrig börjat och skall aldrig upphöra att vara till utan är själf all tids upphof och herre: Gud är evig (*æternus*) och oändlig (*infinitus, immortalis*). Men Gud är icke heller underkastad någon förändring i tiden; han blifver evigt densamme, d. v. s. han lider hvarken tillökning eller minskning i sina fullkomligheter utan är städse fullkomlig: Gud är oföränderlig (*immutabilis*). Dessa Guds egenskaper böra lugna oss, under det vi äro omgifna af förgängelsen och erfara alltings föränderlighet; de böra äfven hos oss väcka en obegränsad vördnad för honom samt en under alla tidens skiften oföränderlig förtröstan till honom.

Ps. 90: 2. Förrän bergen vordo och jorden och världen skapade blefvo, är du Gud af evighet till evighet.

1 Tim. 6: 15, 16. Herren öfver alla herrar; den där allena hafver odödlighet.

Jak. 1: 17. När honom är ingen förvandling eller ljus och mörkers omskiftelse.

Ps. 73: 26. Om mig än kropp och själ försmäktade, så är du dock, Gud, alltid mitt hjärtas tröst och min del.

Då vi tänka oss Gud såsom oföränderlig, böra vi icke föreställa oss honom såsom känslolös och obeveklig. Han röres af vår nöd och bevekes af våra böner, men därunder och därigenom är han fullkomlig. Föreställningen om en liflös och orörlig Gud uppfyller icke vårt hjärtas outplånliga behof, och vår Frälsare framställde icke Gud sådan, hvarken i sitt lif eller i sin lära.

§ 22. Likasom Guds väsende icke inskränkes af tiden, så inskränkes det ej heller af rummet, utan han är, såsom tidens, så ock rummets upphof och herre. Vi tillägga Gud i anledning däraf allestädesnärvarelse (*omnipræsentia*) och lära därmed, att intet rum finnes, där Gud icke så väl till sitt väsende som till sin makt är tillstädes. Han däremot mätes af intet rum och af ingen tanke: Gud är omätlig (*immensus*). Han är nämligen en ande (*spiritus*), osynlig för vårt kroppsliga öga och i sitt ljus otillgänglig för vår själs blickar. Den osynlige Gudens allestädesnärvaro känner dock den gudfruktiga människan med helig fröjd och glad förtröstan, likasom den ogudaktiga människan nödgas af sitt hjärtas oro och ångest erkänna densamma.

Jer. 23: 24. Är icke jag den, som uppfyller himmel och jord? säger Herren.

1 Kon. 8: 27. Se, himmeln och alla himlars himlar kunna icke begripa dig.

Matt. 28: 20. Se, jag är när eder alla dagar, intill världens ända.

Joh. 4: 24. Gud är en ande. 2 Kor. 3: 17.

Ps. 139: 7—12. Hvart skall jag gå för din ande? Och hvart skall jag fly för ditt ansikte? Fore jag upp i himmeln, så är du där: bäddade jag åt mig i helvetet, se, så är du ock där. Toge jag morgonrodnadens vingar och blefve ytterst i hafvet: så skulle dock din hand där föra mig och din högra hand hålla mig. Om jag

sade: Mörker må betäcka mig, så måste natten ock vara ljus omkring mig. Ty ock mörkret är icke mörkt när dig, och natten lyser såsom dagen.

§ 23. Då Gud är ett lefvande, andligt väsende, måste vi ock tänka oss honom med andliga förmögenheter: förstånd, vilja och känsla; men hos Gud äro de fullkomliga, utan inskränkning af tiden och rummet, icke underkastade någon deras fullkomlighet upphäfvande förändring samt beroende endast af hvarandra och därigenom äfven fullkomnande hvarandra.

§ 24. För Guds förstånd äro all ting i tid och evighet på en gång bekanta. Vi tillägga Gud därför allvetenhet (*omniscientia*) och förstå därmed den fullkomligheten hos Guds förstånd, att han vet allt, icke allenast det, som händt, händer och skall hända, utan ock det, som möjligen kunnat ske. Hos Gud är denna kunskap om allt äfven förenad med vishet i allt: han förstår äfven att, i enlighet med sin heliga vilja, leda allt; hvarför vi tillägga Gud allvishet (*sapientia*), d. v. s. den egenskapen, att han till vinnande af sina heliga ändamål använder de fullkomligaste medel och så styrer allt till det bästa. — Då nu intet är fördoldt för Guds blickar, icke en gång våra hemligaste tankar, så böra vi frukta att tänka eller göra något ondt, äfven om intet mänskligt öga ser oss; men vi kunna ock trösta oss vid Guds allvetenhet, om vi orättvist blifva misskända af människorna. Och aldrig skall vår belägenhet här i världen blifva så svår och mörk, att vi icke, om vi förlita oss på Guds allvishet, skola med lugn kunna öfverlämna oss åt hans ledning och med ståndaktighet afbida hans hjälp.

Ps. 139: 1—4. Herre, du utrannsakar mig och känner mig. Ehvad jag sitter eller uppstår, vet du det; du förstår mina tankar fjärran. Ehvad jag går eller ligger, så är du omkring mig och ser alla mina vägar. Ty se, det är intet ord på min tunga, det du, Herre, icke allt vet.

Ebr. 4: 13. All ting äro blotta och uppenbara för hans ögon.

1 Tim. 1: 17. Gud den allena vise vare pris och ära i all evighet. Rom. 11: 33, 34; 16: 27.

Ordspr. 24: 12. Menar du att den, där hjärtan vet, märker det icke?

Job 16: 19. Mitt vittne är i himmeln, och den mig känner är i höjden.

Ps. 37: 5. Befall Herren din väg och hoppas uppå honom.

Rom. 8: 28. Dem, som hafva Gud kär, tjäna all ting till det bästa.

Guds allvetenhet och Guds allvishet äro lika däruti, att de båda utmärka beskaffenheten af Guds förstånd, men olika däruti, att allvetenheten utmärker den kvantitativa beskaffenheten af Guds förstånd, då däremot allvisheten utmärker den kvalitativa beskaffenheten af detsamma. Den förra säger, att Gud vet allt, den senare, att Gud förstår allt.

Man har delat Guds allvetenhet med afseende på dess föremål uti: den nödvändiga (*omniscientia necessaria l. naturalis*), hvars föremål är Gud själf, såsom det eviga, nödvändiga väsendet, 1 Kor. 2: 10, 11; den fria (*omn. libera l. visionis*), hvars föremål är allt som är verkligt, hvilket icke är nödvändigt utan tillfälligt (*actualia*); den villkorliga (*omn. media, conditionata*), hvars föremål är allt hvad som under vissa villkor möjligen kunnat ske (*futuribilia*), Matt. 11: 23.

§ 25. Såsom Gud till sin tillvaro är själfständig och oberoende, så är han ock till sin vilja beroende endast af sig själf: Gud äger den fullkomligaste frihet (*libertas*). Denna frihet kalla vi med afseende på dess ursprung självbestämning (*spontaneitas*), d. v. s. Gud bestämmer själf sina beslut, de härleda sig blott från han egen vilja. Men såsom Guds beslut endast bestämmas af honom själf, så beror ock deras utförande endast af honom själf; hvarför vi tillägga Gud allmakt (*omnipotentia*) och förstå därmed, att han förmår göra allt hvad som icke strider emot hans

heliga vilja. Ty fastän ingen yttre makt kan bestämma eller begränsa Guds verksamhet, d. ä. föreskrifva lag för densamma, så är han dock sin egen lag, emedan han är helig. Med Guds helighet (*sanctitas*) förstå vi nämligen den egenskapen hos Gud, att han är det högsta och fullkomligaste goda och att intet ondt finnes hos honom. — Äro vi rätt öfvertygade om dessa Guds fullkomligheter, så skola de hos oss uppväcka en djup vördnad, en fast tillit, en stilla undergifvenhet och ett innerligt begär att likna honom.

Job 9: 12. Ho vill säga till Gud: hvad gör du?

Ps. 115: 3. Vår Gud är i himmeln, han kan göra hvad han vill. Ps. 135: 6.

Luk. 1: 37. För Gud är ingenting omöjligt.

1 Joh. 1: 5. Gud är ett ljus, och intet mörker är i honom.

1 Petr. 2: 21. Därtill ären I kallade, att I skolen efterfölja Kristi fotspår.

§ 26. Då Guds helighet yttrar sig i förhållande till det goda eller onda i världen, kalla vi den rättfärdighet (*sanctitas externa*, *justitia*): den egenskapen hos Gud, att han befaller och belönar det goda samt förbjuder och straffar det onda. Guds rättfärdighet visar sig däruti, att han gjort sin heliga vilja till lag för alla förnuftiga varelser (den lagstiftande rättfärdigheten, *justitia legislativa*, *antecedens*), samt att han håller hand öfver dess efterlefnad (den vedergällande rättfärdigheten, *justitia distributiva*, *consequens*), i det han gifver åt hvar och en efter dess gärningar, belönar den gudfruktige (den belönande rättfärdigheten, *justitia remuneratoria*), och straffar den ogudaktige (den straffande rättfärdigheten, *justitia punitiva*). Belöningarna och straffen, som Gud låter följa på det goda och onda, äro de nödvändiga uttrycken af hans

helighet men åsyfta därjämte människornas fulländning och förbättring. Men äfven då människan sjunkit så djupt, att ingen förbättring är möjlig, träffas hon dock af straffet, emedan dess hufvudändamål är att ådagalägga Guds eviga afsky för det onda. Guds belöningar och straff äro därför icke blott timliga (*præmia temporalia, poenæ temporales*), utan äfven eviga (*præmia æterna, poenæ æternæ*). De äro vidare dels naturliga (*præmia naturalia, poenæ naturales*), hvilkas sammanhang med våra gärningar vi kunna inse, dels positiva (*præmia positiva, arbitraria, poenæ positivæ, arbitariæ*), hvilka icke synas stå i något sammanhang med våra gärningar. — Guds rättfärdighet bör uppmuntra oss att, icke så mycket af fruktan för straff, utan fastmer af kärlek till honom, fly det onda, som han afskyr, och eftersträfva det goda, som han älskar, i den öfvertygelsen, att hans välbehag är den saligaste belöning och hans misshag det svåraste straff.

Gal. 6: 7. Gud låter icke gäcka sig; ty hvad människan sår, det skall hon ock uppskära.

§ 27. Guds helighet visar sig äfven däruti, att han är sannfärdig (*verax*), d. v. s. att han säger sanningen och fullbordar hvad han sagt. Vi kunna därför sätta en fast tillit till hans ord, äfven då vi icke förmå fatta det i dess djup och, fastän vi icke alltid förstå världens lopp, likväl med full visshet tro, att intet ord från hans mun skall blifva ouppfylldt.

Ps. 33: 4. Herrens ord är sannfärdigt, och hvad han lofvar, det håller han vis erligen.

2 Tim. 2: 23. Tro vi honom icke, så blifver han dock trofast: han kan icke neka sig själf. Tit. 1: 2

Matt. 24: 35. Himmel och jord skola förgås, men mina ord skola icke förgås.

§ 28. Gud är kärleken, och denna sitt väsendes beskaffenhet ådagalägger han genom sin godhet (*bonitas*), hvarmed vi förstå den egenskapen hos Gud, att han vill åt alla meddela det högsta goda. Denna sin godhet bevisar Gud emot allt, i mån efter dess förmåga att mottaga densamma; och det största profvet däraf är, att Gud sände sin Son, på det att världen skall blifva salig genom honom. Guds godhet kallas i den Heliga skrift nåd (*gratia*), emedan den är oförtjänt; barmhärtighet (*misericordia*), då den yttrar sig emot eländiga; långmodighet (*longanimitas, patientia*), då den visar sig i straffets fördröjande, och mildhet (*clementia*), som består däruti, att Gud, då han nödgas straffa, dock mildrar straffet. — Denna Guds rika kärlek bör beveka oss till tacksamhet, förtroende och genkärlek, afhålla oss från synden och bevara oss från förtviflan, styrka oss under lidandet samt lifva oss att älska och göra det Gud bjuder.

Ps. 145: 9. Herren är allom god och förbarmar sig öfver alla sina verk. 1 Joh. 4: 8—11.

1 Joh. 4: 19. Älskom Gud, ty han hafver först älskat oss.

Enheten emellan Guds godhet och rättfärdighet uppenbarar sig däruti, att Gud åter upptager den botfärdige i sin kärleks gemenskap utan hans förtjänst. I Kristus låter Gud se sin rättfärdighet, i ty att han förlåter synderna. Rom. 3: 25, 26.

§ 29. Man plägar dela Guds vilja, med afseende på dess förhållande till något utom den, uti den ovillkorliga (*voluntas absoluta*), hvilken Gud icke fäst vid något utom den såsom villkor, och den villkorliga (*vol. conditionata*), hvilken Gud fäst vid vissa villkor utom densamma. Vidare delar man Guds vilja, med afseende på dess förhållande till verkställandet, i den föregående

(*vol. antecedens, ordinans*), som föregår verkställandet och stiftar lagarna för detsamma, och den efterföljande (*vol. consequens, ordinata*), som följer efter den föregående och tillämpar de stiftade lagarna. På samma sätt indelas ock Guds beslut (*decreta divina*) eller de särskilda handlingarna af den gudomliga viljan. Så äro Guds beslut att återlösa människorna och tillbjuda dem saligheten handlingar af Guds ovillkorliga och föregående vilja, emedan de endast bero af Gud och han genom dem bestämt den ordning, i hvilken människorna kunna frälsas, då däremot Guds beslut att gifva den troende människan saligheten är en handling af Guds villkorliga och efterföljande vilja, alldenstund detta beror af människans förhållande till den gudomliga ordningen och genom detsamma den gifna ordningen tillämpas. — Guds vilja har ock blifvit delad, med afseende på meddelandet, i den fördolda (*arcana, occulta, beneplaciti*), som Gud förbehållit sig, och den uppenbarade (*revelata, signi*), som han genom uppenbarelsen kungjort. Dessa tvenne slag af Guds vilja kunna dock aldrig stå i strid med hvarandra, emedan därigenom Guds sannfärdighet skulle upphäfvas. Vidare har man delat Guds vilja i den verkande (*vol. efficiens*) och den tillåtande (*vol. permittens*), med afseende därpå, att Gud verkar allt godt, men ej det onda, hvilket han blott tillstädjer.

§ 30. Likasom människan är säll genom den frid, som uppkommer af hennes öfverensstämmelse med sig själf, och genom utbredandet af denna frid omkring sig, så är Gud salig (*beatus*) i känslan af sina fullkomligheter och i meddelandet

af desamma. Och likasom åsynen af en sådan människa uppfyller oss med beundran och vördnad, så tillkommer Gud, såsom det enda föremålet för alla varelsers dyrkan, evig ära och härlighet (*gloria*, *majestas*).

1 Tim. 1: 11; 6: 15.

Guds väsende är kärlek. Det ligger därför i Guds väsende att meddela sig och sina fullkomligheter. Men allt skapadt är inskränkt och ändligt och kan därför icke vara föremålet för Guds fullkomliga meddelande af sig själf. Ett sådant fullkomligt självmeddelande måste dock hos Gud finnas, ty därförutan skulle det fattas något i hans salighet; och det finnes, alldenstund Gud af evighet meddelar sitt väsendes fullhet åt Sonen (Joh. 5: 26; 17: 24). Han är den, som Gud af evighet älskat, förrän världen var skapad. Men Sonen älskar ock från evighet Fadern, ty de äro icke två från hvarandra skilda väsenden (hvarigenom dualism skulle uppkomma), utan tvenne genom sin ömsesidiga kärlek med hvarandra förenade personer. Denna från dem båda utgående ömsesidiga kärlek är den från Fadern och Sonen utgående, Fadern och Sonen förenande Helige Ande. — Så öppnas för oss insikt i Skriftens lära om Guds treenighet. Augustinus: *Vides Trinitatem, si caritatem vides — nam tres sunt, amans, amatus, et mutuus amor.*

§ 31. Den tredje delen af detta kapitel innehåller läran om treenigheten. Kunskapen om Gud såsom treenig är förnämligast därför viktig och nödvändig, att människan icke kan den förutan tro på Gud såsom sin försonade Fader, sin återlösare och heliggörare.

§ 32. Treenigheten är det förhållande (*relatio*) inom Gud, att i det gudomliga väsendet, som är ett enda, finnas (*subsistunt*) tre personer: Fadern, Sonen och den Helige Ande.

Matt. 28: 19. Gån fördenskull ut och lären allt folk och döpen dem i namn Faders och Sons och den Helige Andes.

2 Kor. 13: 13. Vår Herres Jesu Kristi nåd och Guds kärlek och den Helige Andes delaktighet vare med eder alla.

Väsende (*ουσια*, *essentia*, *substantia*, *natura*) är det hos Gud, hvarigenom Gud är Gud; eller: sammanfattningen af de gudomliga fullkomligheterna. — Person (*persona*, *ὑποστασις*, *subsistentia*) är ett det gudomliga väsendets tillvarelsesätt, i hvilket Gud är medvetande om sig själf.

§ 33. Detta förhållande hos Gud består 1) uti de tre personernas väsensenhet (*ὁμοουσια*, *consubstantialitas*); 2) uti åtskillnad (*distinctio*, *non diversitas*) emellan de tre personerna.

§ 34. De tre personernas väsensenhet består däruti, att det gudomliga väsendet är ett och med alla sina egenskaper gemensamt för de tre personerna.

Förnekar man, att det gudomliga väsendet är ett, så kommer man till antagandet af tre gudar (triteism); förnekar man åter, att det gudomliga väsendet är gemensamt för de tre personerna, så upphäfver man Sonens och den Helige Andes gudom (dynamism, arianism). Genom förnekandet af åtskillnaden emellan de tre personerna upphäfver man dessas verkliga tillvaro (abstrakt monoteism, modalism).

Läran om treenigheten bestämdes hufvudsakligen på de tvenne första ekumeniska mötena, i Nicæa och Konstantinopel. Men redan i andra och tredje seklerna var den ett föremål för stridigheter. Den bestreds då både af dynamiker och modalister. Bland de förra märkas ebioniterna, från judendomen omvända kristna; bland de senare Sabellius, biskop i Ptolemais i Afrika, efter hvilken modalismen äfven blifvit kallad sabellianism. Denna tids antitrinitarier plägade äfven kalla sig monarkianer (*μονος*, *ἀρχη*), emedan de bestredo läran om treenigheten af fruktan, att genom den Guds enhet skulle upphäfvas, hvilken de sade sig vilja försvara. — I början af fjärde seklet utbröto de stora striderna angående denna lära. Arius, presbyter i Alexandria, uppträdde då med det påståendet, att Ordet (*λογος*), eller Sonen, icke är af samma eviga gudomsväsende som Fadern utan före världen skapad af intet. Hans åsikt förkastades på det första ekumeniska mötet i Nicæa, 325, där genom *Sym-*

bolum Nicænum den läran fastställdes, att Sonen är af samma eviga gudomsväsende (ὁμοούσιος) som Fadern och född af Fadern i evighet. Striden fortsattes äfven sedermera, hvarunder ett parti, semiarianer benämndt, uppkom, som lärde, att Sonen ej är af samma, men lika väsende (ὁμοιούσιος) med Fadern. Atanasius, biskop i Alexandria († 373), var den på mötet i Nicæa antagna lärans ståndaktigaste försvarare. Sedan Macedonius, biskop i Konstantinopel, och de efter honom benämnda macedonianerna eller pneumatomakerna nekat den Helige Andes väsensenhet med Fadern, fastställdes äfven läran därom på det andra ekumeniska mötet i Konstantinopel, år 381, där *Symbolum Nicænum* bekräftades och utvidgades. I detta *symbolum* tillades, på mötet i Toledo i Spanien år 589, att den Helige Ande utgår äfven af Sonen (*filioque*), en lära, som ännu i dag utgör en bland hufvudskiljaktigheterna emellan den österländska och västerländska kyrkan. — Såsom triteist omtalas Filoponus, grammatiker i Alexandria, † 641. — Bland nyare tiders antitrinitarier äro socinianerna, arminianerna och svedenborgarne de märkvärdigaste. De förstnämnda, som härleda sig från italienaren Lælius Socinus († 1562 i Zürich) och hans brorson Faustus Socinus († i Polen 1604), neka i likhet med arianerna de tre personernas väsensenhet. Arminianerna, så benämnda efter Arminius, prof. i Leiden († 1609), betraktas vanligen såsom subordinatianer, d. v. s. sådana, som underordna Sonen och den Helige Ande under Fadern; då däremot svedenborgarne, så kallade efter Svedenborg, assessor i bergskollegium i Stockholm († i London 1772), äro modalister. De lära nämligen, att det blott finnes en gudomlig person, som på trenne olika sätt uppenbarat sig, i Fadern såsom världens skapare, i Sonen såsom återlösare och i den Helige Ande såsom heliggörare.

Denna de tre personernas väsensenhet ådagalägges genom sådana bibelställen, hvarest gudomliga namn, gudomliga egenskaper, gudomliga gärningar och gudomlig dyrkan tilläggas enhvar af de tre personerna. Hvad Fadern angår, Joh. 3: 16, 1 Kor. 8: 6 m. fl. andra ställen, där den evige och ende Guden benämnes Fader. — Hvad andra personen angår, Joh. 1: 1 och de ställen, hvilka nedanför (kap. 7) anföras till bevis för Kristi gudomliga natur. — För den tredje personen: Apg. 5: 3, 4; 1 Kor. 2: 10 f.; 1 Kor. 3: 16, 17 m. fl.

§ 35. De tre personerna åtskiljas från hvarandra genom kännetecken (*notæ*, *ἰδιώματα*, *σχητικά*), hvilkas sammanfattning och summa kallas den personliga karaktären (*character personalis l. hypostaticus*).

§ 36. Dessa kännetecken äro dels inre (*notæ internæ*), dels yttre (*notæ externæ*). De inre kännetecknen äro sådana, som utmärka åtskillnaden emellan de tre personerna i deras inre förhållande till sig själfva (*modus subsistendi*, *τρόπος ὑπάρξεως*). De säga oss, att Gud är treenig. De yttre kännetecknen äro sådana, som utmärka åtskillnaden mellan de tre personerna i deras yttre förhållande till världen (*modus sese manifestandi*, *τρόπος ἀποκαλύψεως*). Dessa säga oss, att Gud har uppenbarat sig såsom treenig. Genom båda åtskiljas de tre personerna från hvarandra, genom de inre i deras inre förhållande till sig själfva, genom de yttre i deras yttre förhållande till världen.

§ 37. De inre kännetecknen bestå dels i handlingar, dels i egenskaper, dels i begrepp.

§ 38. De personliga handlingarna (*actus personales*, *opera ad intra*) äro sådana handlingar, som hvar för sig tillkomma någon särskild af de tre personerna i deras inre förhållande till sig själfva och genom hvilka dessa i detta afseende från hvarandra åtskiljas.

De personliga handlingar, som tillkomma Fadern, äro: att han föder Sonen (*generat Filium*, Ps. 2: 7; Apg. 13: 33) och utsänder den Helige Ande (*spirat Spiritum Sanctum*, Joh. 15: 26). De personliga handlingar, som tillkomma Sonen, äro: att han låter sig födas af Fadern (*generatur a Patre*, Kol. 1: 15) och med Fadern utsänder den Helige Ande (*spirat Spiritum Sanctum*, Joh. 14: 26; 15: 26; 16: 13, 14).

Den personliga handling, som tillkommer den Helige Ande, är: att han utgår af Fadern och Sonen (*procedit, spiratur a Patre Filioque*, Joh. 15: 26).

§ 39. De personliga egenskaperna (*proprietates personales*) äro sådana egenskaper, som, i följd af de personliga handlingarna, hvar för sig tillkomma någon särskild af de tre personerna och genom hvilka dessa, i sitt inre förhållande till sig självfva, från hvarandra åtskiljas.

Faderns personliga egenskaper äro: att han är födande och utsändande, icke född ej heller utgången (*Pater est generans et spirans, non generatus nec spiratus*). Sonens personliga egenskaper äro: att han är född och utsändande, icke födande ej heller utgången (*Filius est genitus et spirans, non generans nec spiratus*). Den Helige Andes personliga egenskaper äro: att han är utgången, icke födande ej heller född, ej heller utsändande (*Spiritus Sanctus est procedens l. spiratus, non generans nec genitus, nec spirans*).

§ 40. De personliga begreppen (*notiones personales*) äro sådana begrepp, som abstraheras ifrån de personliga handlingarna och egenskaperna och hvar för sig tilläggas någon särskild af de tre personerna för att därigenom ifrån hvarandra åtskilja dessa i deras inre förhållande.

De personliga begrepp, vi tillägga Fadern, äro: *paternitas l. generatio activa* och *spiratio activa;* de, hvilka vi tillägga Sonen, äro: *filiatio l. generatio passiva* och *spiratio activa;* den Helige Ande tillägges *processio l. spiratio passiva.*

§ 41. De yttre kännetecknen bestå af handlingar (*opera ad extra*). Dessa äro af två slag: de handlingar, som höra till människosläktets återlösning, och de attributiva handlingarna.

§ 42. De handlingar, som höra till människosläktets återlösning (*opera oeconomica*, Ef. 1: 10), äro de, genom hvilka Gud i sitt förhållande till det fallna människosläktet uppenbarat sig såsom Fader, Son och Helig Ande, och genom hvilka således de tre personerna från hvarandra åtskiljas i sitt yttre förhållande till världen.

Faderns till återlösningen hörande handling är: att han beslutit återlösningen (*Pater decrevit redemtionem generis humani*), d. v. s. nådavalet; Sonens: att han verkställt återlösningen (*Filius præstitit redemtionem gen. hum.*); den Helige Andes: att han tillämpar återlösningen på människornas hjärtan (*Spiritus Sanctus applicat redemtionem cordi humano*), d. v. s. helgelsen.

§ 43. De attributiva handlingarna (*opera attributiva*) äro sådana handlingar, som afse de tre personernas förhållande till den yttre världen och hvilka, ehuru gemensamma för de tre personerna och således icke egentligen hithörande, likväl merendels i den Heliga skrift hvar för sig tilläggas någon särskild af de tre personerna, hvilka därigenom från hvarandra åtskiljas.

Så tilläggas Fadern: skapelsen och försynen; Sonen: de dödas uppväckelse och den yttersta domen; den Helige Ande: ingifvelsen.

§ 44. Bland dessa kännetecken äro de yttre, såsom framställande Guds förhållande till världen, de för människan viktigaste, och utaf dem företrädesvis de till återlösningen hörande handlingarna. De omtalas ock oftast i den Heliga skrift. De inre kännetecknen däremot vidröra ett djup, det vi icke kunna utrannsaka utan endast under analoga, från mänskliga förhållanden lånade bilder framställa.

Man har, genom att uppställa åtskilliga analogier, sökt förtydliga treenigheten. Bland dem torde de, hvilka finnas hos

människan, vara till detta ändamål tjänligast, alldenstund hon är Guds afbild. Hvarje människas väsende, det som ordet jag uttrycker, framträder i sitt förhållande till den yttre världen såsom ett tänkande, kännande och viljande jag. Men mitt jag skulle icke kunna stå i ett sådant treenigt yttre förhållande, om icke för detta yttre förhållande ett inre låge till grund. Mitt jag är icke blott i sitt förhållande till världen utan ock i sitt förhållande till sig självt ett tänkande, kännande och viljande jag. Det är samma jag, samma väsende, som tänker, känner och vill, men dock äro dessa mitt väsendes tillvarelsesätt från hvarandra åtskilda.

KAP. 4.

Om skapelsen och försynen.

§ 1. Den i sitt inre förhållande till sig själf fullkomligt salige Guden ville af fri, nedlåtande kärlek träda i yttre förhållande till något utom sig och frambragte så genom sitt ord världen. Vi kalla denna handling skapelse.

§ 2. Med skapelsen (*creatio*) förstå vi den handling af Guds allmakt, vishet och godhet, hvarigenom världen börjat att vara till.

1 Mos. 1: 1. I begynnelsen skapade Gud himmel och jord.

Kol. 1: 16. Genom honom äro alla ting skapade, som i himmeln och på jorden äro, synliga och osynliga.

Ps. 33: 6. Himmeln är gjord genom Herrens ord och all hans här genom hans muns anda.

Med skapelsen, då detta ord tages objektivt, förstås ock hela den af Gud skapade världen (*universitas rerum*).

§ 3. Man skiljer emellan den första eller omedelbara skapelsen (*creatio prima l. immediata*) och den andra eller medelbara (*cr. secunda l. mediata*). Med den förra förstås den Guds hand-

ling, hvarigenom han frambragt grundämnet till hela den skapade världen: materiens skapelse; med den senare den Guds handling, hvarigenom han af och medelst grundämnet (*mediante materia*) danat och ordnat världen: formens skapelse (*κόσμος, mundus*).

Till den omedelbara skapelsen räknas ock frambringandet af andarne, emedan de icke hafva sitt ursprung af materien. Några kalla både materiens och formens skapelse för den första eller omedelbara (*creatio primitiva l. immediata*) och förstå då med den andra eller medelbara skapelsen fortsättningen af skapelsen eller uppehållelsen (*creatio continuata l. mediata*). Den förra sker *per omnipotentiam absolutam*, den senare däremot *per omnipotentiam ordinatam*.

§ 4. Gud har skapat världen af intet (*ex nihilo*, 2 Mack. 7: 28, *Vers. vulg.* Ebr. 11: 3), det vill säga: Gud har genom sitt allmaktsord framkallat allt, då detta tillförene icke var. Härigenom förnekas både materiens och den därur skapade världens evighet och oberoende.

Rom. 4: 17. Gud kallar de ting, som icke äro, liksom de voro.

Då man säger, att Gud skapat världen af intet, vill man därmed icke säga, att intet var materien, af hvilken världen skapades, utan att ingen materia förut fanns (*Verbo nihil intelligitur non materia, ex qua, sed terminus a quo mundus factus est. — Verbum ex nihilo non designat materiam, sed excludit*).

Dualism kallas den åsikt, som antager tvenne eviga principer. Till de dualistiska systemen hör äfven det system, som anser materien eller världen vara en af dessa eviga principer. Genom ett sådant antagande upphäfves världens beroende af Gud.

§ 5. Gud har skapat världen i begynnelsen, det vill säga: Gud har tillika med de ändliga väsendena och tingen skapat tiden (*Deus creavit mundum non in tempore sed cum tempore, sive potius tempus cum mundo*). Med ändliga väsendens till-

varo började ock tidens tillvaro. Härigenom förnekas skapelsehandlingens evighet.

Gud var icke overksam, innan han framkallade det ändliga och sålunda trädde i förhållande till något utom sig; ty Guds inre förhållande till sig själf är evigt och oändligt. Det eviga och nödvändiga föremålet för Guds kärlek är hans enfödde Son. Världen har blifvit till genom Guds fria kärlek. Både den Heliga skrift (Kol. 1: 15; Joh. 17: 5, 24) och vårt religiösa medvetande säga oss, att världen icke är Guds väsendes rätta beläte, det föremål, i hvilket Guds väsendes härlighet fullkomligt afspeglar sig. Hela världen kan aldrig för oss vara eller blifva detsamma som Guds af evighet födde Son.

Skapelsehandlingens evighet antaga både emanatismen och panteismen. Den förra lär, att i evighet från Guds väsende varelser utströmmat, hvilka dock äro skilda ifrån Gud. Den senare anser skapelsen såsom en evig utveckling af Guds väsende och antager icke någon skillnad emellan de skapade tingen och Gud.

§ 6. Skapelsens ändamål (*finis creationis*) är tveggehanda: 1) Guds heliga och kärleksrika viljas fullbordande. Detta är hufvudändamålet (*finis ultimus*). 2) Den skapade världens fullkomlighet och salighet i Gud. Detta är biändamålet (*finis intermedius*).

Den yttersta orsaken till skapelsen kunna vi icke söka annorstädes än i Guds vilja: Gud ville, och världen blef. Men emedan Guds vilja är helighet och kärlek, kunna vi ej antaga, att han frambragt världen till fördärf, utan till salighet, hvilken endast kan finnas i förening med honom. Apg. 17: 26, 27. Augustinus: *Qui quærit, quare voluerit Deus mundum facere, caussam quærit voluntatis divinæ. Nihil autem majus voluntate Dei. Non ergo ejus caussa quærenda.*

§ 7. Den skapade världen var, såsom skapad af Gud, god, ty från Gud kan ej annat än godt komma. Den fallna världen är ond, just emedan den affallit från Gud. Denna världen är

icke den bästa, ty vi ana och vänta en bättre. Men den återlösta världen är god, för så vidt och emedan ur densamma en bättre och den bästa världen, Guds rike, kan utvecklas. För den troende människan (subjektivt) är världen god, ty allting i den tjänar till hennes bästa; för den icke troende människan är världen ond, ty allting vänder hon till sitt fördärf.

1 Mos. 1: 31. Gud såg på allt det, han gjort hade, och se, det var allt ganska godt. 3: 17—19.

2 Petr. 3: 13. Men nya himlar och en ny jord vänta vi efter hans löfte, där rättfärdighet uti bor.

Rom. 8: 17—28. Vi veta, att dem, som hafva Gud kär, tjäna all ting till det bästa. 2 Kor. 4: 17, 18.

Med optimism förstå vi den åsikt, som anser denna världen vara den bästa och hvad som i den sig tilldrager vara bäst; optimist kallas en människa, som ser allting här i världen och lifvet från den ljusa sidan.

§ 8. Då det, oaktadt Skriftens och vårt eget medvetandes vittnesbörd, ändock funnits sådana, som ifrån Gud velat härleda det onda, har det osanna och fördärfliga i ett dylikt antagande städse framkallat män, som sökt visa, att Gud omöjligen kan vara det ondas upphof. Detta deras bemödande att rättfärdiga Gud med afseende på det ondas tillvaro kallas teodicé. Detta bemödande uppfyller sitt ändamål, då det lär människan att hos sig själf finna skulden till det onda och hos Kristus befrielsen därifrån. Ty emot hvarje förringande af det onda, såsom varande antingen nödvändigt eller öfvergående, vittnar vår inre och yttre erfarenhet. Men den, som blifvit öfvertygad om sin egen skuld i det onda, samt att han genom Kristus blifvit frälsad från detsamma, honom hindra ödmjukhet och tacksamhet både från att anklaga Gud och förringa det onda.

§ 9. Den af Gud skapade världen är antingen öfversinnlig eller sinnlig, osynlig eller synlig. Till den förra höra änglarne.

§ 10. Änglarne skapades goda i förening med Gud. Men några af dem upplöste denna förening, och så blefvo och äro de onda. De, som förblefvo i denna förening, äro goda. De goda och onda änglarnes olika yttre belägenhet och verksamhet motsvara detta deras olika inre tillstånd: de goda änglarne äro äfven saliga och verka godt, de onda äro äfven osaliga och verka ondt. Genom Kristus äro vi befriade från att slafviskt både dyrka och frukta andevärlden. Genom honom är den goda andevärlden ett föremål för vår kärlek och längtan, den onda ett föremål för vår afsky och bäfvan.

Matt. 18: 10. Sen till, att I förakten ingen af dessa små; ty jag säger eder, att deras änglar i himmeln se alltid min Faders ansikte i himmeln.

Luk. 15: 10. Det varder glädje för Guds änglar öfver en syndare, som sig bättrar.

Joh. 8: 44. Djäfvulen blef icke ståndande i sanningen.

Den redan i femte seklet uppkomna dyrkan af helgon och deras bilder gaf anledning till den så kallade bildstriden, som i 8:e seklet utbröt inom grekiska kyrkan. Kejsar Leo III förbjöd nämligen bildernas dyrkan, och på ett möte i Konstantinopel år 754, hvilket hans son Konstantinus Kopronymus sammankallade, beslöts, att helgonbilder och målningar hvarken skulle få tillbedjas ej heller i kyrkorna finnas. Romerska påfvarne försvarade därunder städse bildernas dyrkan, hvilken kejsarinnan Irene på mötet i Nicæa, år 787 (det sjunde ekumeniska), åter införde i den grekiska kyrkan. Den germanska kyrkan tillät väl, på ett af Karl den store i Frankfurt am Main år 794 sammankalladt möte, att helgonbilder och målningar skulle i kyrkorna få finnas men likväl ej tillbedjas. Denna åsikt har sedermera blifvit den lutherska kyrkans, då däremot den reformerta kyrkan antagit det konstantinopolitanska mötets mening.

Conf. Aug. Art. XXI. De cultu sanctorum docent, quod memoria sanctorum proponi potest, ut imitemur fidem eorum et bona opera juxta vocationem. Sed Scriptura non docet invocare sanctos, seu petere auxilium a sanctis; quia unum Christum nobis proponit mediatorem, propitiatorium, pontificem et intercessorem. Hic invocandus est, et promisit, se exauditurum esse preces nostras, et hunc cultum maxime probat, videlicet, ut invocetur in omnibus afflictionibus. 1 Joh. 2: 1.

§ 11. Såsom en föreningslänk emellan den öfversinnliga och sinnliga världen står människan, hörande till den förra genom sin själ, till den senare genom sin kropp. De första af Gud skapade människorna voro Adam och Eva.

1 Mos. 1: 27. Gud skapade människan sig till ett beläte, till Guds beläte skapade han honom, man och kvinna skapade han dem. 1 Mos. 2: 7.

Människan består alltså af tvenne väsentliga delar: själ och kropp. — På tvenne ställen i N. T., nämligen i 1 Tess. 5: 23, Ebr. 4: 12, förekommer den bestämdare indelningen af mänskliga naturen i ande, själ och kropp. Skillnaden emellan ande och själ är då den, att själen är det vi hafva gemensamt med djuren, hvilka därigenom stå öfver det blott materiella; med anden förstås däremot det, hvarigenom vi människor stå öfver djuren: genom vår ande tillhöra vi och stå i förbindelse med andarnes värld, den öfversinnliga världen.

Hvarken den meningen, att Adam och Eva icke skulle hafva varit de första människorna, utan andra funnits före dem (preadamiter: I. Peyrerius i 17:e seklet), ej heller den om flera ursprungliga människoarter (koadamiter) har kunnat göra sig gällande emot bibelns lika enkla som vackra lära om hela människosläktets härstammande från ett enda människopar.

§ 12. Hufvudsumman af den mosaiska berättelsen om världens skapelse är: att allt har fått sin tillvaro af Gud, att han skapat allt godt och fullkomligt men, såsom ändligt, i behof af utveckling och fulländning. Genom denna lära

befrias vi från de många villovägarna om flera eviga väsendens tillvaro jämte Gud och det ondas evighet och nödvändighet m. fl., hvilka undergräfva och förstöra den vördnad och kärlek, vi äro skyldiga den ende, allvise, helige och kärleksrike Guden.

§ 13. De många olika åsikterna om människosjälens härstammande från de första af Gud skapade människorna samt om dess förening med kroppen och deras inbördes förhållande till hvarandra visa, huru inskränkt vår kunskap är, då vi sakna undervisning af Guds ord. I dessa frågor är det oss nog att fasthålla den öfvertygelsen, att Gud gifvit äfven oss både själ och kropp (*per omnipotentiam ordinatam*) samt att i deras ursprungliga tillstånd föreningen dem emellan hörde till människans fullkomlighet, hvadan vi ej böra betrakta kroppen såsom ett själens fängelse eller i den söka orsaken till människans närvarande fördärf. Endast den syndens och dödens kropp, hvilken vi nu bära, är en börda och ett hinder för själen: den förklarade lekamen, vi i ett annat lif vänta, skall lika litet som i fullkomlighetens tillstånd besvära själen.

I den förstnämnda frågan hafva trenne olika meningar uppstått: 1) Preexistentianerna lära, att alla människosjälar blifvit af Gud i begynnelsen skapade och nu vid människans födelse förenas med hvar sin kropp. De antaga således själens tillvaro före kroppen (*præexistentia*). 2) Kreatianerna hålla före, att Gud omedelbart vid en människas födelse skapar dess själ och förenar den med kroppen. 3) Traducianerna påstå, att själen liksom kroppen fortplantas genom aflelsen (*per traducem*) och sålunda likasom kroppen endast medelbart härleder sig från Gud. Denna åsikt har blifvit den allmännaste. — Beträffande själens förhållande till kroppen hafva flera hypoteser blifvit uppställda, såsom t. ex. att

själ och kropp stå i en omedelbar växelverkan med hvarandra, så att själens föreställningar åstadkomma rörelser i kroppen och dessa åter igen medföra förändringar i själen (*hypothesis influxus physici*); eller att själ och kropp icke inverka på hvarandra, utan att Gud själf omedelbart frambringar alla kroppens rörelser i enlighet med själens vilja och själens föreställningar i enlighet med förändringarna i kroppen (*hyp. caussarum occasionalium*); eller ock att Gud förut så ordnat själens och kroppens alla förändringar, att de sinsemellan öfverensstämma utan någon själens och kroppens inbördes växelverkan (*hyp. harmoniæ præstabilitæ*).

§ 14. Likasom Gud genom sitt allmaktsord frambragt allt, så vårdar han sig ock om den värld han skapat, i det han genom samma sitt ord uppehåller allt hvad han skapat och styrer alla förändringar och tilldragelser i världen till det mål, för hvilket han skapat densamma. Gud har icke lämnat världen åt sig själf att fortsätta sin tillvaro till följd af de i densamma en gång nedlagda krafter; ej heller är han en likgiltig åskådare af världens utveckling efter de för densamma en gång fastställda lagar: utan det är Gud, som uppehåller dessa krafter och verkar enligt dessa lagar, själf deras upphof och i hvarje ögonblick oberoende af dem, då de däremot städse bero af honom. Endast så blifver Gud för oss en lefvande Gud, åt hvilken vi under alla skiften med förtröstan och tillförsikt kunna öfverlämna oss och af hvilken vi, då vi äro nöjda med vår lott och trogna i vårt kall, kunna vänta framgång och välsignelse.

§ 15. Försynen (*providentia Dei*) är den handling af Guds allmakt, vishet och godhet, hvarigenom han drager omsorg om allt hvad han skapat.

Matt. 6: 25—33; 10: 29, 30. Säljas icke två sparfvar för en skärf; och en af dem faller icke på jorden eder Fader förutan. Äro ock alla edra hufvudhår räknade.

Joh. 5: 17. Min Fader verkar intill nu.

1 Petr. 5: 7. All eder omsorg kasten på honom, ty han hafver omsorg om eder.

§ 16. I analogi med människans omvårdnad innefattar Guds försyn tvenne föregående handlingar: 1) förutseendet (*πρόγνωσις*, *præscientia*), den handling af Guds förstånd (*actus intellectus divini*), genom hvilken Gud vet hvad som hörer till omsorgen om den skapade världen; 2) beslutet (*πρόθεσις*, *decretum*), den handling af Guds vilja (*actus voluntatis divinæ*), hvarigenom Gud besluter att draga omsorg om den skapade världen. Dessa tvenne handlingar äro sådana, som förblifva inom Gud utan att yttra sig på något utom honom (*actus immanentes*). Försynen själf däremot, eller verkställandet af hvad Gud förutsett och beslutit (*διοίκησις*, *executio*), är en handling af Guds allmakt (*actus potentiæ divinæ*), som yttrar sig på världen (*actus transiens*).

§ 17. Denna Guds försyn sträcker sig till allt, det minsta och det största, ty för den är intet för litet och intet för stort; dock ligga de varelser, dem han gaf sitt beläte, i den mån de äfven i själfva verket likna honom, närmare hans hjärta. I anledning häraf skiljer man, med afseende på föremålen eller omfånget, emellan den allmänna försynen (*providentia generalis*), hvars föremål är allt skapadt; den särskilda (*pr. specialis*), hvars föremål är människorna, och den särskildaste (*pr. specialissima*), hvars föremål är de troende människorna.

1 Tim. 4: 10. Gud är alla människors frälsare, men besynnerligen deras som tro.

§ 18. I anseende till verkningssättet delar man försynen i den vanliga eller medelbara (*providentia ordinaria l. mediata*), som verkar med de medel och enligt de lagar, hvilka förefinnas inom den lägre, sinnliga världen; och den ovanliga eller omedelbara (*pr. extraordinaria l. immediata*), som, utan att vara bunden vid naturens vanliga lagar, verkar enligt de lagar, hvilka finnas inom den högre, öfversinnliga världen. — Afser man särskildt Guds försyn i dess förhållande till människans andliga lif, så delas den, med samma indelningsgrund, i den naturliga (*pr. naturalis*), som vårdar sig om människans andliga lif medelst den naturliga religionen; och den öfvernaturliga (*pr. supernaturalis l. gratiosa*), som vårdar sig om människans andliga lif medelst den uppenbarade religionen.

§ 19. Guds försyn innefattar trenne arter (*modi*): uppehållelsen, medverkan och styrelsen.

§ 20. Uppehållelsen (*conservatio*) är den art af Guds försyn, genom hvilken den skapade världen fortfar att vara till.

Ebr. 1: 3. Han bär allting med sitt kraftiga ord.

Uppehållelsen afser således de skapade tingens och varelsernas fortvaro. Den har därför blifvit betraktad såsom en fortsatt skapelse (*creatio continuata*). Likasom skapelsen är tveggehanda: materiens och formens, så är ock uppehållelsen tveggehanda: uppehållelsen af materien (*conservatio rerum simplicium l. materiæ*), hvarigenom grundämnet fortfar att vara till — dess motsats är tillintetgörelse (*annihilatio*) — och uppehållelsen af formen (*cons. nexus cosmici l. formæ*),

hvarigenom världens form och sammanhang fortfar att vara till — dess motsats är förstörelse (*destructio*).

§ 21. Medverkan (*concursus*) är den art af Guds försyn, hvarigenom Gud såsom första orsaken (*caussa prima*) samverkar med de skapade varelserna såsom orsaker i andra hand (*cum creaturis, ut caussis secundis*).

Läran om Guds medverkan är uppställd för att visa, huru Guds försyn kan stå tillsammans och förenas med människans frihet. Det synes nämligen, som om man, då man fasthåller tron på Guds försyn, måste upphäfva människans frihet, och tvärt om, då man fasthåller öfvertygelsen om människans frihet, måste neka Guds försyn. Denna svårighet möter dock förnämligast i afseende på människans onda handlingar; ty hvad de goda angår, så äro de Guds verk i och genom oss, hvarunder vi känna oss fullkomligt fria, emedan det ursprungliga och naturliga förhållandet emellan Gud och människan därvid äger rum. Att vid våra onda handlingar vår frihet icke upphäfves genom Guds försyn, det säger oss vårt samvete, som anklagar oss och icke Gud för det onda, vi göra; men likasom vårt religiösa medvetande icke tillåter oss att vid våra onda handlingar förneka vår frihet, så tillåter det ej heller, att vi från dem utesluta hvarje Guds verksamhet; ty äfven det onda, ehuru det icke härleder sig ifrån Gud, är dock beroende af honom. Vårt samvete säger oss, att äfven här ett förhållande emellan Gud och människan äger rum, men ett naturstridigt. Så förvissas vi, att Guds försyn och mänsklig frihet icke upphäfva hvarandra. Vilja vi söka förklara, huru de kunna med hvarandra förenas, så hafva vi vid hvarje moralisk handling att betrakta först handlingens förhållande till Guds vilja eller sedelagen, det vill säga: handlingens sedliga beskaffenhet, dess moraliska halt (*formale actionis*); och för det andra själfva handlingen, utan afseende på detta förhållande, såsom en blott yttre tilldragelse (*materiale actionis*). Till de goda handlingarna medverkar Gud i båda dessa afseenden, i det han både uppehåller krafterna att handla och verkar det goda i handlingen (Fil. 2: 13); till de onda handlingarna medverkar Gud endast i det senare afseendet (*ad affectum l. actionem*), i det han uppehåller krafterna att

handla (Es. 45: 7; Amos 3: 6), men icke i det förra (*ad defectum l. ἀταξίαν actionis*), emedan det onda i handlingen är en följd af den fria viljans missbruk (*Deus, in malis actionibus, concurrit ad materiale, sed non ad formale actionis, in bonis autem ad utrumque*). Det goda, som människan gör, är helt och hållet ett Guds verk i henne, då däremot Gud endast tillåter det onda, som människan gör.

§ 22. Styrelsen (*gubernatio*) är den art af Guds försyn, hvarigenom han leder den skapade världen till det mål, han med henne åsyftat.

1 Mos. 50: 20. I tänkten ondt öfver mig, men Gud hafver vändt det till godo.

Es. 41: 10. Frukta dig intet, jag är med dig; vik icke af, ty jag är din Gud: jag styrker dig, jag hjälper dig ock, jag håller dig vid makt genom min rättfärdighets högra hand. Matt. 28: 18.

Joh. 10: 59. Ingen kan rycka dem utaf min Faders hand.

§ 23. Ehuru obegriplig Guds styrelse för oss än är, särdeles i sitt förhållande till människans fria handlingar, så är det dock för oss ett nödvändigt behof att tro densamma, och den Heliga skrift bekräftar den med de tydligaste ord. Den visar sig för oss därutinnan, att Gud alltid befaller och befrämjar det goda men alltid förbjuder det onda, understundom förhindrar och understundom tillstädjer detsamma men alltid sätter en gräns för det samt leder äfven det onda så, att det måste bidraga till hans viljas fullbordande.

Behofvet af tron på Guds styrelse gör sig i synnerhet gällande, då de möjliga följderna af våra synder, dem vi genom vår ånger icke kunna afvända hvarken från oss eller andra, framställa sig för oss i sin förfärande gestalt, och oron öfver dem utan denna tro skulle förkrossa oss. Här visar sig det nära sammanhanget emellan tron på Guds försyn och tron på återlösningen.

§ 24. De bevis, som förnuftet uppställer för Guds försyn i allmänhet och särskildt för hans styrelse, äro följande: 1) det teologiska eller

metafysiska (*argumentum theologicum l. metaphysicum*), i hvilket människan ifrån Guds oföränderlighet sluter därtill, att han måste uppehålla världen och leda den till det mål, hvarför han skapat henne; 2) det moraliska (*arg. morale*), hvaruti människan ifrån Guds helighet och rättfärdighet sluter därtill, att han måste leda världen så, att det goda segrar, att den dygdige blir belönad och den lastfulle straffad; 3) det teleologiska eller fysiska (*arg. teleologicum l. physicum*), enligt hvilket förnuftet ifrån de spår af en gudomlig försyn, som i allmänhet finnas i den ändamålsenliga inrättningen och gången af hela den skapade världen, drager den slutsats, att världen styres af Gud; 4) det historiska (*arg. historicum*), enligt hvilket förnuftet ifrån de spår af en gudomlig försyn, som särskildt röjas i människosläktets och den enskilda människans utveckling och öden, sluter till denna försyns verklighet. — Men den vissaste försäkran, att Gud älskar och vårdar sig om den värld, han skapat, finner den troende människan däruti, att Gud sändt sin Son i världen, på det att världen skall blifva salig genom honom; och i den mån hon själf blifver delaktig af denna genom Kristus förvärfvade salighet samt lär känna Gud såsom sin och allas fader, försvinna alla tvifvel på Guds försyn och måste hon förkasta alla däremot stridande meningar.

Bland dessa meningar märka vi: fatalismen, den åsikt, som anser, att världen styres af en medvetslös nödvändighet, icke af ett förnuftigt och kärleksrikt väsende; mekanismen, hvilken söker grunden till denna nödvändighet i de döda naturkrafternas sammanhang; kasualismen tillskrifver den blinda slumpen alla händelser i världen; ockasionalismen antager

väl, att Gud styrer världen, men utsträcker Guds verksamhet därhän, att intet rum lämnas för de skapade varelsernas fria medverkan; dessa gifva nämligen Gud endast anledning att verka utan att själfva äga någon förmåga att därvid medverka.

KAP. 5.

Om Guds beläte.

§ 1. Den Heliga skrift lär oss, att människan icke alltid varit sådan, som hon nu är, och att hon ej heller alltid skall förblifva sådan. Till följd däraf kunna vi betrakta henne i fem särskilda tillstånd (*status*), nämligen oskyldighetens eller fullkomlighetens tillstånd (*status innocentiæ l. integritatis*), det tillstånd, i hvilket våra första föräldrar befunno sig före syndafallet; fördärfvets eller syndens tillstånd (*status corruptionis l. peccati*), det tillstånd, i hvilket de människor, som icke blifvit pånyttfödda och med Gud försonade, befinna sig efter syndafallet; upprättelsens eller nådens tillstånd (*status restitutionis l. gratiæ*), hvaruti de pånyttfödda och med Gud försonade människorna efter syndafallet befinna sig; samt härlighetens (*status gloriæ*) och fördömelsens tillstånd (*status damnationis*) eller människornas olika tillstånd i evigheten, det förra de saligas, det senare de fördömdas.

Dessa tillstånd hafva alla ett visst sammanhang sinsemellan, ehuru de å andra sidan äro bestämdt från hvarandra åtskilda. Från fullkomlighetens tillstånd har människan kvar och skall i evighet hafva kvar alla de förmögenheter, som utgöra hennes väsende, som göra henne till människa. Här i världen är människan alltid i syndens tillstånd så till vida, som äfven

hos den pånyttfödda och med Gud försonade människan syndens rot och känsla finnas, men ock alltid i nådens tillstånd, så till vida, som äfven den opånyttfödda och med Gud icke försonade människan är ett föremål för återlösningens nåd. Och ur människans tillstånd här i tiden utvecklas hennes tillstånd i evigheten såsom skörden ur utsädet.

§ 2. Gud skapade de första människorna, Adam och Eva, till likhet med sig. De voro därför goda, och denna deras medskapade fullkomlighet bestod däruti, att de i tro och kärlek voro förenade med Gud. Deras bestämmelse var att i denna förening blifva allt fullkomligare och saligare.

1 Mos. 1: 27. Gud skapade människorna sig till ett beläte, till Guds beläte skapade han honom, man och kvinna skapade han dem.

1 Mos. 1: 31. Gud såg på allt det han gjort hade, och se, det var allt ganska godt.

Den af Gud skapade människan var fullkomlig i den mening, att hon var inom fullkomlighetens sfär och genom föreningen med Gud utan hinder kunde utveckla sig inom denna sfär, men icke i den mening, att hon ingen utveckling behöfde eller att hon icke kunde komma till någon högre grad inom denna sfär. Människan, sådan hon nu födes, är inom det ondas sfär. Åt sig själf lämnad, utan den gudomliga nåden, utvecklas hon endast inom denna, och, af den gudomliga nåden fattad, skiljer hon sig endast under strid och småningom, men aldrig i detta lifvet fullkomligt, från denna sfär. — Den af Gud skapade människan var visserligen i den meningen ett barn, men ett barn i det goda, då däremot den nyss födda människan är ett barn i det onda.

§ 3. Denna medskapade likhet med Gud, eller Guds beläte, omtalas i den Heliga skrift dels såsom en bibehållen, hvilken människorna ännu äga kvar, dels såsom en förlorad men hvilken kan återvinnas. I anledning häraf delar man Guds beläte i det väsentliga (*imago Dei secundaria et improprie sic dicta*), som utgör själfva människans väsende eller natur och

består af själ och kropp, med deras förmögenheter, såsom förnuft, vilja, samvete m. m., hvilka aldrig kunna förloras; och det tillfälliga (*imago Dei primaria et proprie sic dicta*), som var en beskaffenhet hos människans väsende, hvilken är förlorad men kan återvinnas. — Själfva människonaturen är densamma före och efter fallet; men dess beskaffenhet är före och efter fallet olika.

1 Mos. 9: 6; Jak. 3: 9. Med tungan banna vi människorna, som äro skapade efter Guds liknelse.

Ef. 4: 24. Ikläden eder den nya människan, den efter Gud skapad är, i sannskyldig rättfärdighet och helighet.

Kol. 3: 10. Ikläden eder den nya människan, den där förnyas till hans kunskap och beläte, som honom skapat hafver.

Teologerna tala ock om *imago Dei substantialis*, som är Kristus. (2 Kor. 4: 4. Kol. 1: 15. Ebr. 1: 3.)

§ 4. Det tillfälliga Guds beläte, hvilket man alltid förstår med uttrycket Guds beläte, om icke annorlunda bestämdt tillkännagifves, var icke själfva människans väsende utan en viss beskaffenhet hos människans väsende. Och denna beskaffenhet bestod däruti, att människans hela väsende var hänvändt till Gud och i tro och kärlek riktadt mot honom. Vi förstå således med det tillfälliga Guds beläte våra första föräldrars beskaffenhet, att de älskade Gud, hvilken beskaffenhet är förlorad men kan återvinnas.

§ 5. Man kan närmare bestämma detta Guds beläte och delar det då i det hufvudsakliga och mindre hufvudsakliga (*imago Dei principalis et minus principalis*). Det förra innefattar människans likhet med Gud i anseende till hennes själs beskaffenhet och bestod uti helighet i viljan (*voluntatis humanæ conformitas cum Dei sanctitate*), ljus i förnuftet (*conformitas intellectus humani cum*

Dei scientia et sapientia) och renhet i känslan (*appetitus sensitivi conformitas cum Dei puritate*). Dessa kallas ock med ett gemensamt namn: den ursprungliga rättfärdigheten (*justitia originalis*). Det senare, som var en följd af det förra, innefattar: 1) människans likhet med Gud i afseende på hennes kropps beskaffenhet, som bestod däruti, att hon ej var underkastad lidandet och döden (*impassibilitas et immortalitas*); 2) människans likhet med Gud i beskaffenheten af hennes yttre förhållande, som bestod däruti, att människan var naturens herre (*dominium in creaturas*).

1 Mos. 1: 26—28; 2: 17. På hvad dag du däraf äter, skall du döden dö.

Rom. 5: 12. Genom en människa är synden kommen i världen och för syndens skull döden, och är så döden kommen öfver alla människor, efter de alla syndat hafva.

Rom. 6: 23. Syndens lön är döden. 1 Kor. 15: 21, 22.

Människan var, så länge hon icke syndade, fri från lidandet och döden, d. v. s. det var för henne ingen nödvändighet att lida och dö (*potuit non pati, potuit non mori*). Men efter syndafallet är hon med nödvändighet underkastad lidandet och döden: hon måste lida och dö (*non potest non pati et mori*). Gud allena är absolut fri från lidandet och döden, emedan han icke kan synda (*Deus non potest nec pati nec mori: non potest enim peccare*).

§ 6. Vår kyrka tillägger detta Guds beläte vissa epitet (*affectiones*), mest för att därmed skilja sin uppfattning af detsamma från andras olika åsikter. Så säga vi, att Guds beläte var tillfälligt eller accidentellt (*accidentalis non essentialis*), och yrka därmed (emot Flacius), att det ej utgjorde människans väsende utan var en beskaffenhet hos människans väsende. Vidare lära vi, såsom en följd däraf, att Guds beläte var sådant, att det kunde förloras (*amissibilis*), men

ock, att det, om det icke genom synden förlorades, kunde fortplantas (*propagabilis*). Slutligen påstå vi, att Guds beläte var medskapadt (*concreata l. originalis*), d. v. s. att det var människan i själfva skapelsen gifvet, samt naturligt (*naturalis*), hvarmed vi förstå, att det hörde till människans ursprungliga natur, d. v. s. att människan i fullkomlighetens tillstånd var god till följd af sin natur, icke till följd af Guds, den mänskliga naturen omskapande, öfvernaturliga nåd. Hon var af naturen, hvad människan efter fallet endast genom nåden kan blifva. Likväl hade hon så väl sin naturs beskaffenhet som naturen själf af Gud, genom hans godhet i skapelsen.

Dessa sistnämnda bestämningar äro riktade mot den romersk-katolska kyrkan, som lär: att människan icke skapades i fullkomlighetens tillstånd utan i ett af denna kyrka antaget, rent naturligt tillstånd (*status purorum naturalium*). I detta tillstånd hade människan förnuft och fri vilja, men dessa voro utan all beskaffenhet: människan var hvarken god eller ond. I motsatsen mellan sin andliga och sinnliga natur bar hon inom sig fröet till den strid, genom hvilken hon skulle utvecklas till ettdera; och på det hon måtte utvecklas till god, gaf Gud henne *justitia originalis* och odödlighet, såsom sedermera tillkomna, icke till hennes ursprungliga natur hörande, öfvernaturliga nådegåfvor (*dona superaddita, supernaturalia*). Dessa utgjorde människans likhet med Gud, och genom dem kom människan i fullkomlighetens tillstånd.

Vi förkasta denna den romersk-katolska kyrkans åsikt, emedan den strider emot Skriften, som lär, att människan skapades god, hvilket också ensamt öfverensstämmer med Guds fullkomligheter; vidare, emedan det icke är tänkbart, att ett andligt väsende skulle vara hvarken godt eller ondt; det måste nödvändigt i hvarje ögonblick vara ettdera; slutligen emedan denna åsikt antager en motsats emellan naturen och nåden redan före fallet, hvilken dock först genom och efter fallet inträdde och äger rum.

§ 7. Ingen är god, utan Gud allena (Matt. 19: 17.) Vi sluta däraf, att människan endast i och genom föreningen med Gud kan vara god, och att äfven våra första föräldrars fullkomlighet bestod just däruti, att de i tro och kärlek voro förenade med Gud och från honom ostördt emottogo helighet och ljus. Detta den ändliga varelsens emottagande af lif och salighet från den oändlige var naturligtvis utan gräns; och likasom vi icke föreställa oss de evigt saligas utveckling någonsin afslutad, utan i evighet fortgående, fastän utan hinder af vidlådande brist eller synd, så kunna vi ej heller betrakta våra första föräldrars fullkomlighet fulländad, sådan som Guds, utan bestående däruti, att den af Gud i deras natur nedlagda beskaffenheten, under den oafbrutna föreningen med honom, lugnt och samstämmigt utbildades. Under ett sådant förhållande kunde öfvergången från den ena utvecklingsgraden till den andra aldrig blifva detsamma, som döden nu är för oss, en förskräckelsens konung, ett våld på naturen, utan en naturlig och mild förflyttning.

§ 8. Fastän således våra första föräldrar behöfde utveckling och fulländning, så var, det oaktadt, deras tillstånd icke blott ett tillstånd af oskuld, utan ett tillstånd af godhet, d. v. s. de voro icke blott fria från synd, utan de voro goda, emedan de hade kärleken till Gud i sina hjärtan, hvilken kärlek är all fullkomlighets ursprung och sammanfattning. Deras natur var icke utan beskaffenhet, endast begåfvad med möjligheten att emottaga en sådan, utan den ägde en bestämd god beskaffenhet, hvilken blott behöfde utvecklas:

ty utvecklas kan endast det, som redan till sin princip finnes. Genom syndafallet erhöll människan icke först en bestämd beskaffenhet, utan hon förlorade den redan gifna och fick den motsatta.

§ 9. Men vi draga ock af de anförda Skriftens ord den slutsats, att hvad från Gud utgått icke kunde vara annat än godt: att våra första föräldrar således icke i någon del af sitt väsende kunde hos sig bära fröet till det onda samt att det onda omöjligen kunde vara en för deras utveckling nödvändig genomgång. Gud behöfver icke det onda för att meddela sin godhet. — I alla folkslags sagor om en försvunnen gyllene tid och ännu mer i människohjärtats outplånliga längtan efter ett saligt och fullkomligt tillstånd, hvilket vårt samvete säger oss att vi förlorat och hvars natur Kristus genom sitt lefverne och sin lära för oss framställt, äga vi bekräftelse på den i Skriften uttalade sanningen, att allt hvad Gud skapat var godt.

KAP. 6.

Om synden.

§ 1. En allvarlig och uppriktig blick omkring oss och i vårt eget inre öfvertygar oss lätt, att människan numera icke är i det tillstånd, i hvilket hon af Gud skapades, att hon numera af naturen icke är i tro och kärlek förenad med Gud utan med håg och sinne vänd ifrån honom

samt till följd däraf i mistning af sin medskapade frid och salighet: människan är ond och osäll. Det har hon, enligt Skriftens och sitt eget samvetes vittnesbörd, genom sin olydnad blifvit, och människans första olydnad emot Gud, den första synden, kalla vi syndafallet (*peccatum originale originans*).

§ 2. Berättelsen om syndafallet finna vi i 1 Moseboks 3 kap. Den innehåller förnämligast följande för människosläktet högst viktiga sanningar: 1) att Gud icke är orsaken till synden; 2) att människan icke begick den af okunnighet om Guds vilja; 3) att människan icke med nödvändighet måste begå den utan förfördes därtill genom yttre lockelse, hvilken hon ock kunnat afvisa; 4) att hon begick den första synden, i det hon icke trodde Gud utan vände sitt hjärta från honom samt till följd däraf efterssträfvade något, som syntes henne godt, på ett emot Guds vilja stridande sätt; 5) att den första synden icke var någon svaghet, som föranleddes af människans sinnliga natur, utan ett med medvetande och frihet gjordt affall ifrån Gud, hvilket tog sin början inom människans andliga natur; 6) att genom den första synden det ömsesidiga förhållandet emellan Gud och människan förändrades, i det blygsel och fruktan intogo oskuldens och kärlekens rum i människans hjärta, och i det Gud öfver människan förkunnade sina straffdomar; 7) att Gud efter syndafallet åsyftade, äfven genom de människan ådömda straff, hennes återställande i det förra saliga tillståndet.

1 Joh. 1: 5. Gud är ett ljus, och intet mörker är i honom.

Jak. 1: 13. Ingen säge, då han frestad varder, att han af Gud frestad varder; ty Gud frestas icke af ondt, han frestar ock ingen.

Aug. Conf. Art. XIX. De caussa peccati docent, quod, tametsi Deus creat et conservat naturam, tamen caussa peccati est voluntas malorum, videlicet diaboli et impiorum, quæ, non adjuvante Deo, avertit se a Deo. Joh. 8: 44.

§ 3. Syndafallet bestod således däruti, att människan icke förblef i sin medskapade kärlek till Gud utan i otro vände sitt hjärta ifrån honom till att begära något annat än hans vilja. Synden är således själfviskhet, eller att människan med sitt hjärtas kärlek och längtan söker sin och icke Guds vilja. Syndens eller själfviskhetens möjlighet låg däruti, att den medskapade kärleken till Gud måste blifva en självald, emedan detta hör till kärlekens natur, och vidare däruti, att människan är ett själf, en person, och kan, då hon det är, göra sig själf till medelpunkten för sin diktan och traktan. Men just på det att denna möjlighet icke skulle blifva verklighet, d. ä., på det att människan icke skulle falla utan blifva beståndande i det för henne nödvändiga profvet, gaf Gud sin kärleksrika vilja till känna för människan i budet; hvilket bud, så länge människan förblef i sin medskapade kärlek till Gud, icke var en till öfverträdelse retande, yttre lag, utan denna kärleks inre regel och ordning (*non fuit sub lege conditus homo, sed in lege*). Att denna möjlighet icke nödvändigt måste blifva verklighet, d. ä., att människan icke nödvändigt måste falla, följer med tydlighet häraf.

Redan innan människan föll, hade enligt Skriften ett affall från Gud ägt rum inom den rent andliga världen, ibland änglarne. Det onda fanns sålunda till, före människans fall, i den af Gud skapade goda världen. Det antydes bland annat äfven däraf, att Guds bud till den första människan innehöll ett

förbud: »Men af kunskapens träd på godt och ondt skall du icke äta» (1 Mos. 2: 15—17). Af djäfvulen, det redan för handen varande ondas upphof, frestades människan: hon borde genom afvisande af frestelsen hafva nedslagit djäfvulens gärningar.

§ 4. Då människan föll och skilde sin vilja ifrån Guds, så kunde detta icke ske utan att lämna spår efter sig i den mänskliga naturen. Misstro emot Gud och en emot Guds ordning stridande åtrå intogo hennes hjärta. Guds vilja, med hvilken hennes vilja förut öfverensstämde, blef nu ett yttre bud, som, då det sätter sig emot människans vilja, ännu mera retar henne till öfverträdelse. Men göra sig helt och hållet lös ifrån Gud kan icke människan: då hon icke älskar honom, bäfvar hon för honom. Kärleken till Gud fortfar dock alltid att vara regeln och normen för människan, och då hon icke mera öfverensstämmer med denna norm, icke mera är i sitt ursprungliga, normala tillstånd, känner hon sig osalig, i strid med Gud och sig själf. Så har synden inkommit i människonaturen och helt och hållet fördärfvat densamma, men synden har icke upphäft människonaturen, hvilken äfven i sitt fördärf fortfar att vara med Gud besläktad och därför äger kvar möjligheten att af honom frälsas från detta sitt fördärf.

§ 5. Fördärfvets eller syndens tillstånd är motsatsen till fullkomlighetens tillstånd. I detta senare tillstånd utmärktes människan genom Guds beläte; i det förra utmärktes hon genom synden (*peccatum*).

§ 6. Synd är hvarje afvikelse ifrån Guds vilja eller lagen. Men då Guds vilja afser icke

blott människans handlingar utan ock hennes inre beskaffenhet, så förstås med synd så väl den beskaffenhet hos människan, att hon är vänd ifrån Gud, som ock alla ifrån denna emot Gud fientliga beskaffenhet flytande begär, tankar, ord och gärningar (*Peccatum est aberratio a voluntate divina et carentia conformitatis cum illa, habitibus, commissionibus et omissionibus inesse debitæ*).

Synd är således ej mindre afvikelse ifrån Guds lag, så vidt denna afser människans vara (*esse*, *habitus*), än afvikelse ifrån Guds lag, så vidt denna afser människans göra (*actus internus et externus*).

1 Joh. 3: 4. Hvar och en som gör synd, han gör ock orätt: och synd är orätt. 1 Joh. 5: 17.

§ 7. Synden delas uti arfsynd och verksynd.

§ 8. Arfsynden (*peccatum originale l. habituale*) är frånvaron af Guds beläte och tillvaron af den onda begärelsen; eller med andra ord: den beskaffenheten (*habitus*) hos människan, att hon är vänd ifrån Gud och till det onda (*Peccatum originale l. habituale est amissio imaginis divinæ et positio malæ concupiscentiæ originalis*).

Ps. 51: 7. Se, jag är af syndelig säd född, och min moder hafver mig i synd aflat.

Joh. 3: 6. Det, som är födt af kött, det är kött. Matt. 7: 11.

Rom. 8: 7. Det köttsliga sinnet är en fiendskap emot Gud.

Man brukar med arfsynd understundom äfven förstå den första synden, själfva Adams fall (*peccatum originale originans*). Men om icke annorlunda uttryckligen bestämmes, förstås med arfsynd alltid den mänskliga naturens riktning från Gud till det onda, människonaturens allmänna syndighet (*peccatum originale originatum*). Genom Adams synd inkom i människonaturen den syndiga riktningen, roten till allt ondt, hvilken vanligen förstås med ordet arfsynd.

Vi skilja emellan den ursprungliga onda begärelsen (*mala concupiscentia originalis*), som är en del af arfsynden,

och det däraf härflytande onda begäret (*mala concupiscentia actualis*), som hör till verksynden.

§ 9. Arfsynden består således af tvenne delar: en negativ (*formale peccati*), eller förlusten af Guds beläte, och en positiv (*materiale peccati*), eller den onda begärelsen.

Vilja vi närmare bestämma, hvad arfsynden är, så består den hufvudsakligen i förlusten af likheten med Gud i själens beskaffenhet: förlusten af heligheten i viljan, ljuset i förnuftet, renheten i känslan, eller den ursprungliga rättfärdigheten; samt i tillvaron af ohelighet i viljan, mörker i förnuftet och orenhet i känslan (*discrepantia a divina sanctitate, sapientia et puritate*). Vidare, och såsom en följd häraf, består arfsynden i förlusten af likheten med Gud i anseende till kroppens beskaffenhet, eller förlusten af friheten från lidandet och döden, samt i tillvaron af den kroppens beskaffenhet, att människan måste lida och dö. Slutligen består arfsynden i förlusten af herraväldet öfver naturen, hvaremot naturen nu utöfvar välde öfver människan.

Enligt romersk-katolska kyrkans åsikt består arfsynden endast i förlusten af likheten med Gud, eller de öfvernaturliga nådegåfvorna. Genom denna förlust återkom människan i det rent naturliga tillståndet, hvilket dock nu är försämradt, emedan förnuftet och den fria viljan blifvit genom synden försvagade. Den onda begärelsen, såsom grundad i människans sinnliga natur, hör till det rent naturliga tillståndet och är därför icke synd utan endast en retelse till synd men ock en väckelse till det goda. — Vi förkasta denna lära, dels emedan den är en följd af denna kyrkas åsikt om människans ursprungliga tillstånd, den vi icke kunna gilla, dels emedan den strider emot Skriften, som förklarar begärelsen vara synd, och slutligen emedan syndens vederstygglighet och försoningens värde därigenom nedsättas samt motsatsen emellan nåden och naturen efter fallet förringas.

§ 10. Likasom Guds beläte var den beskaffenheten hos människans väsende, att hon var i tro och kärlek vänd till Gud, så är ock arfsynden den beskaffenheten hos människans väsende, att hon är fientligt vänd ifrån Gud, icke förtröstar

på honom, icke älskar honom. Bägge öfverensstämma däruti, att de äro en viss riktning af människans väsende, men skilja sig från hvarandra däruti, att de äro alldeles motsatta riktningar af detta väsende.

§ 11. Till följd af denna öfverensstämmelse emellan Guds beläte och arfsynden tillkomma dem till en del samma epitet (*affectiones*). Vi lära, att äfven arfsynden är tillfällig eller accidentell (*peccatum originale est accidentale, non essentiale*), och yrka därmed (emot Flacius), att arfsynden icke är människans väsende, utan en beskaffenhet hos människans väsende, hvaraf ock följer, att människan kan befrias ifrån densamma. Vidare påstå vi, att arfsynden genom den naturliga födelsen fortplantas (*peccatum originale est propagabile*), det vill säga: arfsynden tillhör icke endast någon viss tids människor utan fortgår, likasom ett arf, från släkte till släkte, under människosläktets hela jordiska utveckling; samt att den är ursprunglig eller medfödd (*peccatum habituale est originale*), det vill säga, att människan födes med den.

Med epitetet originale utmärkes tillika, att arfsynden själf är källan och ursprunget (*origo*), hvarur alla verksynder flyta. — Naturlig (*naturale*) kan arfsynden i den meningen kallas, att den är oåtskiljeligt till människans nuvarande natur hörande, ehuru den visserligen är stridande emot människans ursprungliga natur och så till vida onaturlig.

§ 12. Denna syndiga beskaffenhet är vidare, enligt vår kyrkas lära, allmän (*peccatum orig. est universale*), och det icke blott i den meningen, att alla på naturligt sätt födda människor (*omnes homines*), utan äfven i den, att hela människan (*omnis homo*) af densamma besmittas. Utgående

ifrån människans innersta, hjärtat, genomtränger detta medfödda fördärf hvarje människas alla kropps- och själsförmögenheter och lämnar ingen del hos människan obesmittad. Och så djupt är detta fördärf inträngdt i människans natur, att, fastän människonaturen genom den nya födelsen erhåller en annan beskaffenhet och riktning, det medfödda fördärfvet likväl finnes kvar och förnimmes (*radix et sensus peccati*) hos människan, så länge hon lefver, och först genom döden och uppståndelsen fullkomligen utrotas, så att äfven den pånyttfödda människan har synd; hvadan vi säga, att arfsynden är i detta lifvet outrotlig (*pecc. orig. est tenax*). Slutligen lära vi, att arfsynden är fördömlig (*pecc. orig. est damnabile*), och förstå därmed, att, fastän Gud icke tillräknar oss den första människans synd annorlunda än med afseende på det sammanhang, hvaruti vi stå med densamma, han likväl fördömer den sig därifrån härledande beskaffenheten i människonaturen, emedan denna beskaffenhet är stridande emot hans vilja och innesluter (*potentia*) samt frambringar (*actu*) verksynden. Fastän därför Gud i rättfärdiggörelsen förklarar, att han för Kristi skull icke fördömer den pånyttfödda människan, så kvarblifver dock arfsynden (*tollitur peccatum in justificatione, non quidem ut non sit, sed ut non obsit seu non imputetur*) och är, för sig betraktad, alltid ett föremål för Guds misshag samt, såsom en fiendskap emot Gud, just motsatsen mot saligheten, hvilken hufvudsakligen består i tro på Guds kärlek och däraf följande kärlek till Gud.

Rom. 3: 10. Den är icke till, som rättfärdig är, icke en.
Rom. 3: 23. Allesammans äro de syndare och hafva intet berömma sig af för Gud. 7: 17—20.

1 Joh. 1: 8, 10. Säga vi, att vi hafva ingen synd, då bedraga vi oss själfva, och sanningen är icke i oss. Ebr. 12: 1.
Jak. 3: 2. I många stycken fela vi alla.
Joh. 3: 3. Utan en blifver född på nytt, kan han icke se Guds rike.
1 Kor. 15: 50. Kött och blod kunna icke ärfva Guds rike.
Ef. 2: 3. Vi äro af naturen vredens barn.

Ofvannämnda epitet tillägga vi arfsynden förnämligast för att uttrycka vårt ifrån romersk-katolska kyrkans åsikt skilda begrepp om arfsynden. Denna kyrka undantager nämligen, i fråga om arfsyndens allmännelighet, jungfru Maria och lär i dogmen om jungfu Marias obefläckade aflelse, att hon är aflad och född utan synd. Vidare lär denna kyrka, i sammanhang med sin åsikt om *status purorum naturalium* och den onda begärelsen, att genom döpelsen allt det, som har karaktären af synd (*totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet*), fullkomligen upphäfves.

Aug. Conf. Art. II. Item docent, quod post lapsum Adæ omnes homines, secundum naturam propagati, nascantur cum peccato, hoc est, sine metu Dei, sine fiducia erga Deum, et cum concupiscentia; quodque hic morbus, seu vitium originis vere sit peccatum, damnans et afferens nunc quoque æternam mortem his, qui non renascuntur per baptismum et Spiritum Sanctum.

Damnant Pelagianos et alios, qui vitium originis negant esse peccatum, et ut extenuent gloriam meriti et beneficiorum Christi, disputant hominem propriis viribus rationis coram Deo justificari posse.

§ 13. Ur denna syndighet, som i den Heliga skrift under åtskilliga benämningar omtalas, af hedniska författare erkännes samt af den dagliga erfarenheten bestyrkes, utvecklar sig, såsom från sin rot, all i världen oss mötande synd, som med ett gemensamt namn kallas verksynd. Likasom kärleken är alla dygders upphof och sammanfattning, så är ock denna syndighet, fiendskapen emot Gud, alla verksynders enhet och källa.

I Nya testamentets skrifter kallas detta människonaturens syndiga tillstånd *synd* (ἁμαρτία Rom. 5: 12; 7: 17, 20; Ebr. 12: 1 m. fl.); kött (σάρξ, Rom. 8; Gal. 5: 16—21; m. fl.); den gamla människan (ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, Rom. 6: 6; Ef. 4: 22 m. fl.) m. m. — Äfven hedniska författare erkänna ett sådant allmänt fördärf. Af Cicero omtalas en *communis hominum labes*. Horatius: *Vitiis nemo sine nascitur. Nitimur in vetitum*. Ovidius: *Video meliora proboque, deteriora sequor*. Seneca: *Peccavimus omnes; nec delinquimus tantum, sed usque ad extremum ævi delinquemus. Etiam si quis tam bene purgavit animum, ut nihil obturbare eum amplius possit ac fallere, ad innocentiam tamen peccando pervenit;* m. fl. Och erfarenheten visar oss, att barnet, redan innan andras lära eller exempel kunnat inverka på det, förråder onda böjelser.

§ 14. Verksynd (*peccatum actuale*) är hvarje ur arfsynden härflytande afvikelse från Guds lag i begär, tankar, ord eller gärningar. Med verksynd förstås alltid en handling, i motsats emot arfsynden, som är ett tillstånd eller en beskaffenhet, men denna handling kan vara så väl en inre som en yttre. Arfsynden är källan, eller människonaturens allmänna syndighet (*vitiositas naturæ humanæ*); verksynden är individens eller den enskilda människans därur härflytande synd (*vitium hominis individui l. personæ*).

Matt. 7: 17, 18. Hvart och ett godt träd bär god frukt, men ett ondt träd bär ond frukt. Ett godt träd kan icke bära ond frukt, icke heller kan ett ondt träd bära god frukt. Gal. 5: 19—21.

§ 15. Fastän alla människor äro besmittade med arfsynden och ingen finnes, hos hvilken det medfödda fördärfvet icke på något sätt yttrat sig, så äro dock icke alla människor lika syndfulla; ingen är utan synd, men syndens utbrott äro icke hos alla lika. Ty likasom utbrotten af den medfödda benägenheten till det onda kunna styras och minskas, så kunna de ock stegras och ökas genom

uppfostran, föredöme och vana. Först yttrar sig det medfödda fördärfvet i onda begär och lustar, de där väcka onda tankar, hvilka åter underhålla och öka begären. Öfverlämnar människan sin vilja åt begärens lockelser, så frambringas de yttre onda handlingarna i ord och gärning. Genom att oftare tillfredsställas växer begäret till lidelse, likasom den onda gärningen genom vana blifver last, hvilka, lidelsen och lasten, så kunna bemäktiga sig människan, att hon, slutligen känslolös för Guds nåd och människors förmaningar, genom dem föres till den högsta grad af fräckhet och gudlöshet.

Jak. 1: 15. Sedan begärelsen hafver aflat, föder hon synden; men då synden är fullbordad, föder hon döden.

§ 16. I anledning häraf och med afseende på människans olika förhållande till Guds frälsningsanstalter har man inom syndens tillstånd åtskilt olika, fastän i hvarandra öfvergående, grader af syndigt tillstånd (*status peccantium*). De förnämsta äro följande: 1) Den köttsliga säkerhetens tillstånd (*status securitatis*), i hvilket den människa befinner sig, som ännu icke blifvit väckt af Guds lag utan fortlefver i synden, såsom ingen lag och ingen synd vore (Rom. 7: 9). — 2) Trädomstillståndet under lagen (*status servitutis*), i hvilket människan, uppväckt af Guds lag och drifven af trälaktig fruktan men ännu icke fattad af evangelii nådelöften, söker att uppfylla lagen och känner sig därtill oförmögen (Rom. 7: 14, 23). — 3) Skrymteriets eller skenhelighetens tillstånd (*status hypocriseos*), den människas tillstånd, som, utan tro på evangelii nådelöften, inbillar sig kunna uppfylla lagen genom dess iakt-

tagande endast i yttre måtto utan hjärtats förändring (Matt. 23: 23; 2 Tim. 3: 5). — 4) Förhärdelsens tillstånd (*status indurationis*), i hvilket människan, ehuru både väckt af lagen och fattad af evangelium, likväl föraktar dem båda, och så, känslolös för dem bägge, fortlefver i synden (Joh. 12: 37—41; Rom. 1: 28; Ebr. 3: 12—15). — Motsatsen till dessa tillstånd är frihetens tillstånd (*status libertatis*), den människas tillstånd, som genom Kristus blifvit frigjord från synden (Joh. 8: 36; Rom. 8: 2), hvilket tillstånd, då det endast genom den gudomliga nåden kan tillvägabringas, äfven kallas och är detsamma som nådens tillstånd (kap. 5, § 1).

§ 17. Man har på flera sätt indelat verksynderna. De viktigaste bland dessa indelningar äro följande: man delar verksynderna:

1) med afseende på det föremål, mot hvilket man syndar (*ratione objecti*), i synder emot Gud, oss själfva och vår nästa.

Härvid märkes, att alla synder egentligen äro synder emot Gud, ty Guds vilja öfverträdes genom dem alla.

2) med afseende på lagen, emot hvilken man bryter (*ratione legis*), i öfverträdelsesynder (*peccata commissionis, positiva*), som begås emot en förbjudande lag, i det man gör något, som lagen förbjuder; och underlåtenhetssynder (*peccata omissionis, negativa*), som begås emot en befallande lag, i det man underlåter något, det lagen befaller.

Jak. 4: 17. Den där kan göra godt och gör icke, honom är det synd.

3) med afseende på utöfningssättet (*ratione actionis*), a) i inre (*peccata interna*), som bestå i onda begär och tankar (*peccata cordis*), och yttre

(*peccata externa*), som bestå i onda ord (*peccata oris*) och gärningar (*peccata operis*); b) i egna (*peccata propria*), dem man själf begår, och andras (*peccata aliena*), dem andra begå men dem man gör till sina egna. Detta sker, dels när man genom onda exempel, befallningar eller uppmuntran förleder andra till synd, dels när man genom inre eller yttre bifall gillar andras synder samt ej tillbörligen bestraffar dem.

4) med afseende på skulden (*ratione culpæ*), i uppsåtliga (*peccata voluntaria, proæretica*), som begås med berådt mod och fri vilja och således ådraga syndaren en större skuld, och ouppsåtliga (*pecc. involuntaria*), som icke begås med berådt mod och fri vilja och således ådraga syndaren en mindre skuld. De senare äro antingen okunnighetssynder (*pecc. ignorantiæ*) af bristande kunskap, öfverilningssynder (*pecc. præcipitantiæ*) af bristande uppmärksamhet på sig själf, eller svaghetssynder (*pecc. infirmitatis*) af bristande styrka i viljan.

Luk. 12: 47, 48. Den tjänaren, som visste sin herres vilja och icke beredde sig och icke gjorde efter hans vilja, han skall lida mycket hugg. Men den där icke visste och gjorde dock det, som hugg värdt var, han skall få hugg lida.

5) med afseende på den syndande människans tillstånd (*ratione status subjecti*), i dödliga synder (*peccata mortalia*), som begås af en opånyttfödd och således andligen död människa (*peccata hominis irregeniti*), hvilken genom sin otro utestänger sig ifrån delaktighet i den äfven för hennes synder skedda försoningen; och förlåtliga eller icke dödliga synder (*peccata venialia*), hvilka begås af en pånyttfödd och således genom tron med Kristus förenad människa (*pec-

cata hominis regeniti) och till följd däraf varda henne förlåtna. Kännetecknet på en sådan synd är, att den icke gör människans tro om intet utan genast ångras och i tron på Kristi försoning öfvergifves. Saknas detta kännetecken, så att människan antingen fattar behag till synden och fortfar i lust till densamma, eller ock faller i förtviflan om sin frälsning, så kallas synden dödande (*peccatum mortiferum*), det vill säga en sådan, som, begången af en pånyttfödd människa, dödar hennes tro och således sliter föreningsbandet emellan henne och Kristus samt till följd däraf störtar henne ur nådens tillstånd. — Ingen synd är i sin natur och för sig betraktad sådan, att den förlåtes, utan hvarje synd, äfven den minsta, är till sin natur dödlig; det är endast genom Kristi försoning, som syndaförlåtelse blifvit möjlig. Emedan den pånyttfödda människan genom tron är öppen för inflytandet af denna försoning, så äro de synder, hon begår, icke dödliga: syndaförlåtelsen blir med afseende på henne verklig, eller, hennes synder äro henne förlåtna.

Den Heliga skrift omtalar endast en synd såsom sådan, att den icke varder människan förlåten (*peccatum irremissibile*), nämligen synd emot den Helige Ande (*peccatum in Spiritum Sanctum*, Matt. 12: 31, 32; Mark. 3: 28, 29; Luk. 12: 10; Ebr. 6: 4—6; 10: 26—29; 1 Joh. 5: 16, 17). Därmed förstås det framhärdande förnekandet och bestridandet af den gudomliga sanningen, sedan människan en gång varit om den öfvertygad och erfarit dess kraft på sitt hjärta. — I motsats emot denna synd kallas alla andra förlåtliga (*peccata remissibilia*); de utesluta icke möjligheten af bättring, och människan kan således för dem erhålla förlåtelse.

6) efter samma indelningsgrund, i härskande eller rådande synder (*peccata regnantia*), de som

begås af en icke förnyad människa (*peccata hominis non renovati*), och icke härskande synder (*peccata non regnantia*), de som begås af en förnyad människa (*peccata hominis renovati*). I förnyelsen upphäfves nämligen syndens herravälde.

§ 18. Syndens närmaste följd (*effectus peccati*) är dess tillräknande (*imputatio peccati*), d. v. s., att Gud dömer eller förklarar den syndiga människan brottslig och straffskyldig. Härigenom uppkommer för människan och hvilar öfver henne brottslighet eller skuld (*culpa, reatus culpæ*), d. v. s., att hon är förfallen under denna Guds dom, till följd hvaraf hon ock måste undergå de straff (*poena, i. e. malum passionis propter malum actionis*), hvilka Gud i sin heliga kärlek bestämt såsom syndens nödvändiga följd. Dessa straff, dem den Heliga skrift sammanfattar under benämningen lagens förbannelse (Gal. 3: 13), bestå dels i yttre lidanden och olyckor, hvilkas ändpunkt är den lekamliga döden, dels i inre kval och förökadt syndaelände, hvars yttersta grad är den andliga och eviga döden. Fastän dessa straff äro sådana, att de kunna och böra bereda syndarens förbättring, i det de hos honom väcka afsky för synden och längtan efter befrielse ifrån den, så hafva de dock icke nödvändigt denna verkan, hvilken således icke är deras hufvudändamål (kap. 3, § 26).

Ps. 50: 21. Jag skall straffa dig och sätta dig det under ögonen.

Rom. 2: 8, 9. Gud skall gifva dem, som icke vilja lyda sanningen utan lyda orättheten, ogunst och vrede: bedröfvelse och ångest öfver hvar och en människas själ, som illa gör.

Rom. 3: 10. Hvar och en mun skall tillstoppas, och all världen skall för Gud brottslig vara.

§ 19. En annan följd af synden är dess herravälde (*dominium peccati*), d. v. s. den makt, hon äger öfver syndaren, att han såsom en syndens träl gör synd. Synden är nämligen icke en enstaka handling, den människan kan företaga och sedan, utan någon vidare följd, därmed upphöra. Ty hvarje synd sammanhänger med människans inre syndiga beskaffenhet såsom sin grund och får därigenom, samt genom den skuld, hon ådrager syndaren, alltid ett större eller mindre inflytande på honom, en större eller mindre makt öfver honom. Denna syndens makt är icke alltid och öfver alla lika stor; hos några går den ända därhän, att, ehuru de erkänna syndens vederstygglighet, de likväl icke kunna afhålla sig ifrån dess utöfvande.

Joh. 8: 34. Hvar och en som synden gör, han är syndens träl.
1 Joh. 3: 8. Den där gör synd, han är af djäfvulen.

§ 20. Från dessa syndens följder kan människan icke själf befria sig: hon kan icke tillfredsställa den helige Gudens fordringar, hvarken med afseende på sitt förflutna eller sitt tillkommande lif. Det är därför nödvändigt, att Gud själf gör henne fri. I nya födelsen gifver Gud människan ett nytt hjärta, hvilket, sedan han i rättfärdiggörelsen förklarat henne fri från syndens tillräknande samt från dess skuld och straff, i förnyelsen efter hand befrias ifrån syndens herravälde och alltmer frambringar goda gärningar, till dess det i döden frigöres ifrån självfva syndens inneboende eller rot.

Joh. 8: 36. Om Sonen gör eder fria, så ären I rättsligen fria.
Rom. 8: 1. Så är nu intet fördömligt i dem, som äro i Kristus Jesus. Rom. 7: 14—25.
Rom. 6: 12. Så låten nu icke synden väldig vara i eder dödliga lekamen, så att I henne efterföljen uti hennes lustar.

1 Kor. 15: 49, 54. Som vi nu hafva burit den jordiskas liknelse, så skola vi ock bära den himmelskas liknelse. Men då detta förgängliga ikläder sig oförgängligheten och detta dödliga ikläder sig odödligheten, så varder det ordet fullkomnadt, som skrifvet är: Döden är uppsvulgen uti segern.

Matt. 13: 28—30. Tjänarne sade till husbonden: Vill du, att vi gå och hämta ogräset bort? Då sade han: Nej, på det att, när I uppryeken ogräset, I icke skolen ock därmed uppryeka hvetet. Låten båda växa intill skördetiden, och i skördetiden vill jag säga skördemännen: Hämten först ogräset samman, och binden det i knippor till att uppbrännas; men hvetet församlen i min lada.

§ 21. Människan kan icke själf befria sig ifrån synden, emedan hon genom den har förlorat sin medskapade frihet och förmåga i andliga ting (*liberum arbitrium in spiritualibus est amissum*), det vill säga: den skuldbelastade människan kan icke i sitt hjärta åter upptända den kärlek, som i hennes ursprungliga tillstånd förenade henne med Gud, hvilken kärlek är lagens fullbordan, och så komma till den rättfärdighet, som inför Gud gäller (*justitia Dei l. spiritualis*). Hennes inre förhållande till Gud är icke ett kärleksrikt, förtröstansfullt förhållande, hvadan kärleken till Gud icke är hennes begärs och gärningars källa. Och fri är allenast den människa, som af och med kärlek till Gud lyder hans vilja.

Joh. 3: 27. Människan kan intet taga, utan det varder henne gifvet af himmeln.

Joh. 15: 5. Mig förutan (sade Jesus) kunnen I intet göra.

2 Kor. 3: 5. Icke att vi bekvämliga äro af oss själfva något tänka, såsom af oss själfva: men äro vi till något bekvämliga, så är det af Gud.

Fil. 2: 13. Gud är den, som verkar i eder både vilja och gärning, efter sitt goda behag.

Ef. 2: 14. Han (Kristus) är vår frid.

§ 22. Men härmed påstå vi ingalunda, att människan alldeles saknar det förståndets ljus och den viljans frihet, hvarigenom hon kan i yttre måtto bestämma sitt görande och låtande och så-

lunda hindra syndens utbrott. Hon kan, ehuru ofullkomligt, i sitt yttre lif (*in civilibus*) fly det onda och göra det goda, enligt hvad samvetet och lagen henne ålägga, och så iakttaga en yttre rättskaffenshet (*justitia externa l. civilis*). Och då den fallna människan icke är utan medvetande af Gud, så kan denna yttre rättskaffenshet till och med vara mera än en blott yttre laglydnad (*legalitas externa*), som är förenlig med en i hög grad gudlös sinnesförfattning; den kan vara en inre laglydnad (*legalitas interna*), d. ä. en laglydnad, som härleder sig från känslan af plikt och rätt, men den förmår ändock icke återgifva frid och frihet åt det på en gång af syndens skuld och syndens makt betungade hjärtat.

Aug. Conf. Art. XVIII. De libero arbitrio docent, quod humana voluntas habeat libertatem ad efficiendam civilem justitiam et deligendas res rationi subjectas. Sed non habet vim sine Spiritu Sancto efficiendæ justitiæ Dei seu justitiæ spiritualis.

Damnant Pelagianos et alios, qui docent, quod sine Spiritu Sancto, solis naturæ viribus possimus Deum super omnia diligere; item præcepta Dei facere, quoad substantiam actuum. Quanquam enim externa opera aliquo modo efficere natura possit, potest enim continere manus a furto, a cæde; tamen interiores motus non potest efficere, ut timorem Dei, fiduciam erga Deum, castitatem, patientiam etc.

§ 23. Ty denna laglydnad, ehuru utan tvifvel värd människors beröm och äfven på sitt sätt Gudi behaglig (Apg. 10: 35), kan dock icke tillfredsställa människans egna fordringar på sig själf och ännu mindre Guds. Ty åstadkommer den hos människan tillfredsställelse med sig själf, så föder den inbilskhet, högmod och förakt för andra och ådagalägger därigenom, huru ofullkomlig den

är (Matt. 19: 16—22; Luk. 18: 10—14). Gör den däremot människan icke till freds, så ökar den blott alltmera känslan af hennes synd och osalighet samt hennes oförmåga att befria sig därifrån (Rom. 7: 23, 24). Ty det finnes ingen lag, som kan lefvande göra, d. ä. gifva människan kärlek till Gud. Så bevittnar människans osalighet i synden möjligheten af hennes återlösning därifrån, och lagen visar henne, huru nödvändig denna återlösning är, samt bereder henne för den, i det han väcker hennes längtan efter densamma. Men ouppfylld blifver denna längtan, till dess människan genom tron, icke genom sin laglydnad, blifver delaktig af den återlösning, som i Kristus Jesus skedd är, och så kommer till Guds barns härliga frihet.

KAP. 7.

Om Jesus Kristus och återlösningen.

§ 1. Vi hafva hittills betraktat människan i fullkomlighetens och fördärfvets tillstånd; för att hon skall kunna komma i nådens tillstånd, fordras såsom frälsningens nödvändiga grundvalar (*principia salutis*) Guds beslut att återlösa och frälsa människorna (kap. 8), den utom människan försiggångna återlösningen (*redemtio objectiva*) samt tillämpandet af denna återlösning på människan (*gratia applicatrix*). Då människan inom sig verkligen emottagit återlösningen, så att hon blifvit försonad med Gud (*redemtio subjectiva*), då är hon i nådens tillstånd.

Joh. 3: 16. Så älskade Gud världen, att han utgaf sin ende Son, på det att hvar och en, som tror på honom, skall icke förgås utan få evinnerligt lif.

§ 2. Gud, som genom sin enfödde Son, det eviga Ordet, skapat världen, har ock genom samme sin Son, uppenbarad i människonatur, återlöst det fallna människosläktet. Jesus Kristus, Guds af evighet födde Son, förkunnad af profeterna och i tidens fullbordan född af jungfru Maria, är den, som tillvägabragt återlösningen. Läran om honom, människosläktets återlösare, medlaren mellan Gud och människor, innefattar trenne delar: 1) läran om hans person (*de persona Christi*); 2) läran om hans verk (*de opere Christi salutari*); 3) läran om hans tveggehanda tillstånd (*de statu Christi duplici*).

I tidens fullbordan, det vill säga, när människosläktet genom lagen och profeterna samt den allmänna uppenbarelsen blifvit uppfostradt och beredt på Guds Sons människoblifvande och till emottagande af frälsningen genom honom.

Apg. 4: 12. I ingen annan är salighet; ty det är icke heller något annat namn under himmeln människorna gifvet, i hvilket vi skola saliga varda.

1 Tim. 2: 5, 6. Det är en Gud och en medlare mellan Gud och människor, nämligen den människan Kristus Jesus, hvilken sig själf gifvit hafver för alla till återlösen, att sådant skulle i sin tid predikadt varda.

§ 3. Att den människan Jesus, hvars lefnadsöden evangelisterna förtälja och hvilken äfven hedniska författare (t. ex. Tacitus) omtala, verkligen är den af Gud utlofvade och af Judafolket förväntade Messias, människosläktets frälsare, så att vi icke (likasom judarne ännu i dag) behöfva förbida någon annan — det bevisa dels profetiorna, som i honom äro fullbordade, dels det gudomliga i hans lefverne och lära, dels ändtligen verkningarna af hans kyrka och denna kyrkas fortfarande bestånd. Såsom ett ytterligare bevis därför kunna vi äfven

betrakta den omständigheten, att judarne fortlefva såsom främlingar, kringspridda öfver hela världen, utan att någonstädes finna ett fädernesland och utan att någonsin se sin väntan efter Messias uppfylld. — Men otvifvelaktigast blifva vi därom förvissade, då vi öfverlämna våra, återlösning och försoning behöfvande hjärtan åt honom och så på oss själfva erfara, att han är vår Frälsare.

Matt. 11: 2—6. När Johannes hörde Kristi gärningar, sände han två sina lärjungar och lät säga honom: Är du den, som komma skall, eller skola vi förbida någon annan? Då svarade Jesus och sade till dem: Gån och sägen Johannes igen, hvad I hafven hört och sett: de blinda se, de halta gå, de spetälska göras rena och de döfva höra; de döda resas upp, och de fattiga varder predikadt evangelium; och salig är den, som icke varder förargad i mig.

1 Joh. 5: 10, 11. Den där tror på Guds Son, han hafver vittnesbörd i sig själf; den där icke tror på Gud, han gör honom till en ljugare, efter han icke trodde det vittnesbörd, som Gud vittnade om sin Son. Och det är vittnesbördet, att Gud oss gifvit hafver det eviga lifvet; och det lifvet är i hans Son.

Den första, ännu dunkla, förutsägelsen eller löftet om en människosläktets Frälsare gaf Gud våra första föräldrar strax efter deras fall: det så kallade Prot-evangelium (1 Mos. 3: 15). Då Gud afskilde Abraham och hans efterkommande ifrån alla jordens öfriga folkslag, förnyades detta löfte, och nu med klarare och bestämdare ord, att nämligen världens Frälsare skulle födas bland hans efterkommande (1 Mos. 12: 3; 22: 18). — Sedermera bestämde profetian, att han skulle härstamma ifrån Juda stam (1 Mos. 49: 8—10), och senare, att han skulle blifva en ättling af den davidiska grenen af nämnda stam (2 Sam. 7: 16; Es. 11: 1, 2), i anledning hvaraf Messias allmänneligen kallades Davids Son. Allt tydligare och bestämdare förkunnade därefter profetian stället, hvar (Mika 5: 1), och tiden, när han skulle födas (Dan. 9: 20 - 27; Hagg. 2: 8—10; Mal. 3: 1), samt att hans moder skulle vara en jungfru (Es. 7: 14). Vidare förutsäges, angående hans person, hans gudomliga natur (Es. 7: 14; 9: 6; Jer. 23: 6); angående hans verk, att han såsom profet skulle lära sitt folk (5 Mos. 18: 18, 19; Es. 61: 1, 2), att han skulle lida och dö (Es. 53; Sak. 11: 12, 13; Ps. 22: 2, 8, 9) men sedan uppstå (Ps. 16: 10) och i evig härlighet regera (Ps. 110; Jer. 23: 5; Hes. 37: 24—28; Sak. 9: 9, 10 m. fl.).

Men utom profetian, som i ord förkunnade om Kristus, uppträdde bland judarne flera personer och tilldrogo sig åtskilliga händelser samt funnos många inrättningar, som voro Messias' förebilder (typer). Sådana förebildande personer (*typi personales*) voro Melkisedek, Josef, Moses, Josua, David, Jonas m. fl.; bland förebildande händelser och inrättningar (*typi reales*) må nämnas Isaks offrande, kopparormens upphöjande i öknen samt hela den judiska gudstjänsten.

§ 4. Om Kristi person lära vi, att i hans person, som är blott en, finnas tvenne utan sammanblandning och utan förvandling oupplösligt och oskiljaktigt förenade naturer, den gudomliga och den mänskliga.

Joh. 1: 14. Ordet vardt kött och bodde ibland oss; och vi sågo hans härlighet såsom ende Sonens härlighet af Fadern, full af nåd och sanning.
Kol. 2: 9. I honom bor all gudomens fullhet lekamligen.
1 Tim. 3: 16. Gud är uppenbar vorden i köttet.

§ 5. De namn, som i den Heliga skrift tilläggas Kristus, äro hämtade antingen ifrån endera af hans naturer eller ock från hans bägge, till en person förenade naturer. De namn, som äro tagna ifrån hans gudomliga natur (*concreta divinæ naturæ*), äro: Gud, Guds Son, Ordet (λογος). De namn, som äro tagna från hans mänskliga natur (*concreta humanæ naturæ*), äro: människa, Människones son, Jesus. Hans bägge, till en person förenade naturer utmärka benämningarna (*concreta personæ*): Kristus, Immanuel, Konung, Herre (och tydligast, ehuru ej i Skriften förekommande, benämningen: gudamänniska, ϑεανϑρωπος).

§ 6. Vanligast benämnes vår Frälsare med namnen Jesus och Kristus. Det förra betyder Frälsare och tillkännagifver, att han skall frälsa sitt folk ifrån deras synder. Det senare, Kristus,

som är likbetydande med Messias, betyder smord och utmärker, att han i likhet med Gamla testamentets profeter, öfverstepräster och konungar, men på ett egendomligt sätt, blifvit af den Helige Ande invigd till sitt medlarekall.

Matt. 1: 21. Du skall kalla hans namn Jesus; ty han skall frälsa sitt folk ifrån deras synder.

Apg. 10: 39. Gud hafver smort Jesus af Nasaret med den Helige Ande och kraft. Ebr. 1: 9.

§ 7. Att Jesus Kristus var Guds Son (ὁμοούσιος τῷ πατρί), eller hans gudomliga natur, bevisas af de bibelställen, som tillägga honom gudomliga namn, gudomliga egenskaper, gudomliga gärningar och gudomlig dyrkan. Och var han icke Guds enfödde Son, så måste han hafva varit antingen en bedragare eller en bedragen, hvilket icke en gång de, som neka hans gudom, velat påstå. Men på alla dem, som honom anamma, bevisar han sig vara och förmå mera än någon äfven den härligaste människa (jfr § 3).

Gudomliga namn tilläggas honom:

Rom. 9: 5. Hvilken (Kristus) är Gud öfver all ting, lofvad evinnerligen.

1 Joh. 5: 20. Denne (Jesus Kristus) är sann Gud och det eviga lifvet.

Matt. 22: 42—46. Joh. 1: 1, 14, 18; 3: 16; 20: 28. Ebr. 1: 8, 9. 1 Joh. 4: 9; m. fl.

Gudomliga egenskaper tillskrifvas honom; såsom evighet:

Joh. 17: 5. Fader, förklara du mig när dig själf med den klarhet, som jag hade när dig, förrän denna världen var.

Joh. 17: 24. Du hafver älskat mig, förrän världen var skapad.

allvetenhet:

Matt. 11: 27. Ingen känner Fadern, utan Sonen.

Joh. 2: 25. Han behöfde icke att någon skulle vittna om människan; ty han visste väl, hvad i människan var.

allmakt:

Matt. 28: 18. Mig är gifven all makt i himmeln och på jorden.

Matt. 11: 27. Joh. 3: 35; m. fl.

Gudomliga gärningar tilläggas honom; såsom världens skapelse och styrelse:

Joh. 1: 3. Genom det (ordet) äro all ting gjorda.
Kol. 1: 16, 17. Allt är skapadt genom honom och till honom; all ting bestå i honom.

de dödas uppväckelse och yttersta domen:

Joh. 5: 20, 21. Såsom Fadern uppväcker de döda och gör dem lefvande, så gör ock Sonen lefvande hvem han vill. Ty icke dömer heller Fadern någon; utan han hafver all dom gifvit Sonen.
Joh. 5: 27; 11: 1—45. Matt. 25: 31 f. 2 Kor. 5: 10; m. fl.

syndernas förlåtelse:

Matt. 9: 6. På det I skolen veta att Människones son hafver makt på jorden till att förlåta synder, sade han till den borttagne: Statt upp, tag din säng och gack i ditt hus. Luk. 7: 36—50; m. fl.

Gudomlig dyrkan tillerkännes honom:

Joh. 5: 23. Alla skola hedra Sonen, såsom de hedra Fadern.
Joh. 20: 28. Tomas sade till honom: Min Herre och min Gud.
Fil. 2: 10, 11. I Jesu namn skola sig böja alla knän, deras som i himmeln, på jorden och under jorden äro. Och alla tungor skola bekänna, att Jesus Kristus är Herren, Gud Fader till ära.

§ 8. Att han tillika var en sann människa, oss lik (ὁμοούσιος ἡμῖν), bevisar äfvenledes den Heliga skrift, i det den tillägger honom mänskliga namn, mänskliga förrättningar och egenskaper samt mänskliga öden.

§ 9. Men oaktadt han var oss lik, ägde dock hans mänskliga natur företräde framför vår däruti, att den, såsom aflad af den Helige Ande, var utan synd, hvarken besmittad af arfsynd ej heller befläckad af verksynd. Därför var den ej heller underkastad lidandet och döden, utan vår Frälsare led och dog frivilligt för vår skull, icke, såsom Adam och hans efterkommande, nödvändigt, till följd af synden.

Luk. 1: 35. Joh. 8: 47. Hvilken af eder straffar mig för synd?
Joh. 10: 17, 18. Fördenskull älskar Fadern mig, att jag låter mitt lif; på det jag åter skall taga det igen. Ingen tager det af mig; men jag låter det af mig själf. Jag hafver makt att låta det, och jag hafver makt att åter taga det igen.
2 Kor. 5: 21. Den där af ingen synd visste, honom hafver Gud för oss gjort till synd; på det vi skulle vara Guds rättfärdighet genom honom.
Ebr. 4: 14, 15. Han är frestad i allting lika som vi, dock utan synd. 7: 26.

1 Petr. 2: 22. Hvilken ingen synd gjort hade och intet bedrägeri vardt funnet i hans mun.
1 Joh. 3: 5. I veten, att han var uppenbarad, på det han skulle borttaga våra synder; och ingen synd är i honom.

§ 10. Vår Frälsare påtog sig visserligen vår naturs allmänna svagheter (*infirmitates naturales*), men frivilligt och så, att de hos honom icke hade sin grund i någon i hans natur inneboende syndighet. Vi äro för syndens skull med nödvändighet underkastade dessa visserligen, för sig betraktade, oskyldiga svagheter, men hvilka dock hos oss äro och förnimmas såsom nödvändiga följder af synden.

Man indelar de mänskliga svagheterna i allmänna (*infirmitates naturales*), sådana som äro gemensamma för alla människor, t. ex. hunger, törst, trötthet, lidande m. m.; och personliga (*inf. personales*), sådana som endast finnas hos vissa individer, t. ex. blindhet, döfhet m. fl. De förra påtog sig Kristus, men icke på samma sätt de senare.

§ 11. Vår Frälsare frestades till synd, men så, att det onda nalkades honom endast utifrån och af honom genast bortvisades, så att det hos honom hvarken ägde ej heller erhöll något fäste. Till våra första föräldrar nalkades ock det onda endast utifrån, men genom deras bifall till det onda erhöll detta hos dem insteg och fäste. — Vi däremot i vårt närvarande tillstånd frestas så, att det onda antingen utifrån sluter sig till ett inom oss redan varande ondt eller ock upprinner inom oss ur självfva detta i vår natur inneboende onda.

Jak. 1: 14, 15. Hvar och en varder frestad, då han af sin egen begärelse dragen och lockad varder. Därefter, sedan begärelsen hafver aflat, föder hon synden; men då synden är fullbordad, föder hon döden.

§ 12. Att vår Frälsare måste vara Gud och människa i en person är klart, emedan återlös-

ning och försoning icke kunde förvärfvas genom människorna, som själfva behöfva återlösning och försoning, samt emedan ett nytt, heligt lif icke kunde utgå från det syndiga människosläktet. Gud måste försona världen med sig själf och själf blifva människornas lif. Men då det var människosläktet, som skulle frälsas, pånyttfödas och saliggöras, så måste detta ske genom en människa. Medlaren mellan Gud och människorna måste vara både Gud och människa.

Joh. 1: 4. I det var lifvet, och lifvet var människornas ljus.
Joh. 14: 6. Jag är vägen och sanningen och lifvet.
1 Kor. 15: 22. Såsom alla dö uti Adam, så skola ock alla i Kristus vara lefvande gjorda. Rom. 5: 12—21.

§ 13. Föreningen af vår Frälsares båda naturer till en person kallas den personliga föreningen; den bestod däruti, att Guds Son, Ordet, antog den mänskliga naturen, så att de båda naturerna utgöra blott en person (*Unitio personalis est actus, quo Filius Dei assumsit humanam naturam in unitatem personæ: incarnatio*): mandomsanammelsen.

Läran om Kristi tvenne naturers förhållande till hvarandra kunde ej utbildas förr, än det blifvit afgjordt, att han äger tvenne naturer, den gudomliga och den mänskliga; man kan nämligen icke tala om något förhållande emellan de två naturerna, så länge man nekar någondera naturens verklighet. Hvad Kristi mänskliga naturs verklighet angår, förnekades den endast af vissa bland gnostikerna, som ansågo, att Kristus uppenbarat sig i en skenkropp (ἐν δοκήσει, hvaraf de erhöllo namnet doceter); men denna mening erhöll aldrig särdeles många anhängare. Däremot förnekades Kristi gudomliga natur af de flesta bland dem, som under de fyra första århundradena bestredo treenighetsläran. Först sedan denna lära på de tvenne första ekumeniska mötena blifvit fastställd, kunde därför de stora striderna inom den kristna kyrkan angående förhållandet emellan Kristi tvenne naturer taga sin början. Apollinaris

den yngre (biskop i Laodicæa i slutet af 4:e seklet), som nekade fullständigheten af Kristi mänskliga natur, bildar öfvergången från striderna om treenigheten till striderna om Kristi person. Han antog nämligen, att människans väsende består af trenne delar: ande (νους eller πνευμα), själ (ψυχη) och kropp (σωμα): af dessa trenne ägde vår Frälsare själ och kropp men icke ande; i dess ställe var hos honom den gudomliga naturen (λογος). Genom denna lära gaf han anledning till utbrottet af striden om föreningen emellan Kristi tvenne naturer. Denna förening förnekades af Nestorius (biskop i Konstantinopel, † omkr. 440), som till följd däraf ansågs hos vår Frälsare antaga två personer. — Monofysiterna (μονος, φυσις) däremot lärde en så nära förening emellan de två naturerna, att af dessa antingen genom sammanblandning eller förvandling blifvit blott en af de två, den gudomliga och mänskliga, sammansatt natur. De kallades äfven eutychianer efter Eutyches (arkimandrit eller klosterföreståndare i Konstantinopel, omkr. medlet af 5:e seklet). Sedan mötet i Efesus (det tredje ekumeniska, 431) fördömt Nestorii villomening, förkastade mötet i Kalcedon (det fjärde ekumeniska, 451) så väl Nestorii som monofysiternas irrlära. På detta möte, som sammankallades på biskopens i Rom, Leo den stores, tillstyrkan och är det förnämsta i denna fråga, antogs den ofvan (§ 4) framställda läran, som ännu är den gällande. Där bestämdes emot nestorianerna, att de tvenne naturerna hos Kristus äro oupplösligt (*sine separatione temporis*, ἀδιαιρετως) och oskiljaktigt (*sine separatione spatii*, ἀχωριστως) förenade till en person. Emot monofysiterna åter fastställdes, att Kristus har tvenne naturer, som väl äro förenade men utan sammanblandning (*sine confusione*, ἀσυγχυτως) och utan förvandling (*sine permutatione*, ἀτρεπτως). Striden fortsattes länge, utan att den af kejsar Zeno år 482 utgifna föreningsformeln (Henoticon) eller det af kejsar Justinianus sammankallade mötet i Konstantinopel (det femte ekumeniska, 553) kunde bilägga densamma. — År 622 framställdes en annan lära, som skulle förena allas sinnen, den nämligen, att i Kristi person väl finnas tvenne naturer men blott en vilja, den gudomliga. De, som gillade och antogo denna lära, fingo namnet monoteleter (μονος, θελησις). Därigenom, att dessa hos vår Frälsare medgåfvo tvenne naturer men frånkände den mänskliga naturen någon vilja eller viljeyttring,

närmade de sig till deras klass, som nekade fullständigheten af Kristi mänskliga natur. Deras åsikt förkastades på mötet i Konstantinopel (680, det sjette ekumeniska), på hvilket den läran antogs och stadfästes, att såsom Kristus har två naturer, så har han ock tvenne viljor, en gudomlig och en mänsklig, hvilka alltid yttra sig i öfverensstämmelse med hvarandra, så att den mänskliga städse är den gudomliga undergifven. — I 8:e århundradet framgick ur nestorianska åsikter den så kallade adoptianismen, hvars upphofsmän, Elipandus, ärkebiskop i Toledo, och Felix, biskop i Urgellis i Spanien, omkring 782 lärde, att Kristus endast till sin gudomliga natur är Guds enfödde Son men till sin mänskliga natur Guds Son blott genom adoption. Denna lära förkastades på mötet i Frankfurt am Main, 794. — Efter reformationen utbildades läran om Kristi naturers förhållande till hvarandra ännu ytterligare af Luther och hans efterföljare, som, då de bestredo den reformerta kyrkans åsikt om nattvarden, utvecklade läran om meddelandet af naturernas egenskaper och emot Osiander och Stancarus läran om handlingarnas gemensamhet (jfr § 16).

§ 14. Det genom denna föreningsakt uppkomna naturernas föreningstillstånd (*unio personalis*) är det den gudomliga och mänskliga naturens tillstånd, i hvilket de utgöra blott en person (*status duarum Christi naturarum divinæ et humanæ, per quem sunt una persona*).

§ 15. Denna de båda naturernas förening bestämmes närmare så, att den är en naturernas gemenskap, hvarmed förstås, att den ena naturen är delaktig af den andra (*Communio naturarum est et naturarum in Christo relatio, qua altera alterius particeps est*).

Denna naturernas gemenskap finnes uttalad på sådana ställen i den Heliga skrift, där de af vår Frälsares namn, som beteckna endera naturen (*concreta naturæ, vel humanæ vel divinæ*, § 5), nyttjas om hvarandra; t. ex. då det heter: Ordet vardt kött (Joh. 1: 14); Davids säd är Jehovah (Jer. 23: 5, 6), m. fl. Dessa ställen i den Heliga skrift kallas personliga satser (*Propositiones personales sunt enuntiationes*

Scripturæ sacræ, quibus concretum unius naturæ prædicatur de concreto alterius naturæ).

§ 16. Beskaffenheten af naturernas förening bestämmes ännu närmare, i det man lärer, att den är sådan, att egenskapernas meddelande (*communicatio idiomatum*) och handlingarnas gemensamhet (*communis operatio*) genom den äga rum, hvarmed förstås, att den ena naturen meddelat den andra sina egenskaper och deltager i den andras handlingar (*Communicatio idiomatum est ea naturarum in Christo relatio, qua propria divinæ naturæ communicata sunt humanæ naturæ, et propria humanæ naturæ assumta sunt a divina; communis operatio est ea naturarum in Christo relatio, qua una natura agit cum communicatione alterius, quod cujusque proprium est*).

De ställen i den Heliga skrift, där detta egenskapernas meddelande och handlingarnas gemensamhet finnas uttalade, kallas idiomatiska satser (*Propositiones idiomaticæ sunt enuntiationes Scripturæ sacræ, quibus communicatio idiomatum et communis operatio prædicantur*).

Dessa satser äro af trenne slag: 1) det idiomatiska (*genus idiomaticum*), som innefattar de bibelställen, hvarest endera naturens egenskaper tilläggas vår Frälsares hela person (*concretum personæ*, § 5); t. ex. där Herren säges veta allting (Joh. 21: 17); där Kristus säges lida (Luk. 24: 46); m. fl.; 2) det aukematiska (*genus majestaticum αὐχηματικόν*), som innefattar de bibelställen, hvarest gudomliga egenskaper tilläggas den mänskliga naturen, t. ex. där Människones son säges vara Herre öfver sabbaten (Matt. 12: 8), vara i himmeln (Joh. 3: 13), äga makt att döma (Joh. 5: 27), m. fl.; 3) det apotelesmatiska (*genus apotelesmaticum*), som innefattar sådana bibelställen, hvarest de handlingar, som höra till återlösningsverket (*ἀποτελέσματα*), tilläggas så väl endera af vår Frälsares naturer som hela hans person; t. ex. då det heter: Guds Son har gifvit sig ut för mig (Gal. 2: 30); Människones son är kommen till att frälsa det, som förtappadt var

(Matt. 18: 11); Kristus hafver förlossat oss ifrån lagens förbannelse (Gal. 3: 13), m. fl.

§ 17. Därigenom, att Guds Son, af uppoffrande kärlek, till förening med sig upptagit den mänskliga naturen, är Kristus redan i sin person mänsklighetens försonare med Gud, medlaren mellan Gud och människor; men han är det äfven genom det verk, han såsom Gud och människa i en person fullgjort.

§ 18. Med Kristi verk (*opus Christi salutare*) förstås allt, hvad Kristus har gjort och allt framgent gör till människosläktets frälsning och salighet.

Joh. 17: 4. Jag hafver fullbordat det verk, som du mig gifvit hafver att jag göra skulle. Joh. 4: 34.

§ 19. Detta Kristi verk eller medlarekall (*officium mediatorium*, 1 Tim. 2: 5; Ebr. 8: 6 f.; 9: 15; 12: 24) innefattar trenne ämbeten (*munera*): det profetiska, det öfversteprästerliga och det konungsliga ämbetet.

1 Kor. 1: 30. Jesus Kristus är oss af Gud gjord till visdom, och till rättfärdighet, och till helgelse, och till förlossning.

Kristus förebildades af Gamla testamentets profeter, präster och konungar, hvilkas ämbeten funno sin fullbordan i Kristi medlarekall. Såsom de förkunnade Guds vilja, offrade för folkets synder och vårdade sig om dess väl, så frälsar ock Kristus, den rätte profeten, öfversteprästen och konungen, sitt folk genom sin lära, sitt försoningsoffer och sin regering.

§ 20. Kristi profetiska eller läroämbete (*munus Christi propheticum*) är det Kristi verk, hvarigenom han för människorna kungjort och kungör allt Guds råd om deras frälsning och salighet och så befriar dem, som tro på honom, från vantrons och okunnighetens mörker och meddelar dem kunskap om detta Guds råd.

Luk. 4: 18. Herrens ande är öfver mig, därför att han hafver smort mig; till att förkunna evangelium för de fattiga hafver han sändt mig, till att läka de förkrossade hjärtan, till att predika de fångar frihet, och de blinda syn, och de sönderslagna förlossning; till att predika Herrens behagliga år.

Luk. 24: 19. Han var en profet, mäktig i både gärningar och ord för Gud och allt folket. 5 Mos. 18: 18, 19.

Joh. 1: 9. Det var det sanna ljuset, hvilket upplyser alla människor, som komma i världen.

Joh. 8: 12. Jag är världens ljus, den mig följer, han skall icke vandra i mörkret, utan han skall få lifsens ljus.

Sitt profetiska ämbete förvaltade Kristus dels omedelbart under sin lefnad på jorden, dels förvaltar han det medelbart genom det af honom instiftade läroämbetet. Vi indela därför det profetiska ämbetet i det omedelbara, hvilket Kristus själf förvaltade, och det medelbara, hvilket han förvaltar genom andra.

§ 21. Innehållet af Kristi lära är allt Guds ord om människornas frälsning och salighet. Dit hör förnämligast förkunnandet af Guds förbarmande hjärtelag emot människorna; vidare förkunnandet, att han var kommen i världen att genom sin lefnad och död förvärfva människorna frälsning och salighet; samt slutligen förkunnandet af den ordning, i hvilken människorna kunna blifva delaktiga af denna frälsning och salighet.

Socinianerna, som, i likhet med Pelagius, anse människorna vara utan något medfödt syndafördärf men i besittning af förmågan att genom lydnad för Guds vilja själfva frälsa sig ifrån den benägenhet till synd, som genom onda föredömens efterföljd uppkommit och förökat sig hos människosläktet; — de se ock i Kristi person endast en till gudomlig värdighet upphöjd människa, som kommit i världen att förkunna Guds vilja och lämna ett exempel af lydnad för densamma, genom hvars efterföljande människorna frälsas och saliggöras. Hans död har för dem ingen annan betydelse än att bekräfta och stadfästa, hvad han genom lära och lefverne förkunnat. — Denna åsikt, såsom egentligen stående utom kristendomen, har af alla kristna kyrkor blifvit förkastad.

§ 22. Kristi öfversteprästerliga ämbete (*munus Christi sacerdotale*) är det Kristi verk, hvarigenom han tillfyllestgjort för människornas synder samt beder för dem.

Ebr. 9: 11, 12. Kristus är kommen, att han skall vara öfverstepräst till det tillkommande goda. Han är genom sitt eget blod en resa ingången uti det heliga och hafver funnit en evig förlossning.

Ebr. 9: 24. Kristus är icke ingången uti det heliga, som med händer gjordt är, hvilket är en eftersyn till det sannskyldiga, utan in uti själfva himmeln, på det han skall nu vara i Guds åsyn för oss.

§ 23. All synd är en afvikelse från Guds lag, en strid emot Guds heliga vilja. Guds vilja ställer sig därför ock i strid emot syndarens vilja, emot hans själfviskhet, till att upphäfva den; och detta är Guds straffande rättfärdighet. Själfva detta Guds misshag eller motverkan emot människans själfviskhet är dess fördömelse och dess väsentliga straff; allt det lidande, som drabbar syndaren, är blott de enskilda yttringarna af detta Guds misshag och just därigenom straff: det straffande i lidandet ligger just i medvetandet och känslan af Guds misshag och vrede.

§ 24. Denna motsats emellan Gud, som fördömer människans själfviskhet, och människan, som i denna sin själfviskhet känner sig fördömd, är det just som skall försonas. Och den kan endast därigenom försonas, att människan frivilligt uppoffrar Gud sin själfviskhet och med kärleksfull lydnad i lidande och död underkastar sig Guds vilja.

Detta var ock meningen med alla forntidens offer; de skulle, i det människan frambar åt Gud af sitt eget, ådagalägga den själfuppoffrande sinnesförfattning, som för Guds skull uppoffrar sig själf.

§ 25. Men en sådan frivillig och kärleksfull uppoffring af sin egen vilja är för den synd- och

skuldbelastade människan icke möjlig. Lida kan hon, och lida måste hon; men hennes själfviskhet och känsla af skuld hindra henne att frivilligt och af kärlek böja sig under Guds allsmäktiga vilja. Hennes lidande är därför icke försonande, icke tillfredsställande Guds fordringar och kan till följd däraf i evighet icke upphöra; ty människans medvetande och känsla däraf, att hon icke är försonad med Gud, att hon är Guds fiende, de äro den mask, som icke dör, och den eld, som icke utsläckes.

§ 26. Före fallet var människan god endast i sin förening med Gud; hon var äfven då god genom sin delaktighet i Guds godhet. Hennes godhet yttrade sig i lydnad för Gud, men hennes lydnad var då endast en görande lydnad; hon behöfde icke uppoffra sin egen vilja, så länge den var i öfverensstämmelse med Guds; lidande och död funnos icke, de inkommo först genom synden. Men äfven efter fallet måste Gud vara människornas lif; han måste efter fallet äfven lida i deras ställe. Gud utgaf af kärlek till den fallna världen sin enfödde Son, som af kärlek till människorna själf blef människa, tog på sig, själf utan synd, deras straff och bar, själf oskyldig, deras skuld. Han uppoffrade sig själf i deras ställe i en till döden frivillig och kärleksfull lydnad och tillfredsställde därigenom Guds rättfärdighets fordringar och försonade människorna med Gud, hvilka, då de i tron på hans enda och evigt gällande försoningsoffer blifva delaktiga af hans lidande och görande lydnad, finna frid med Gud och erhålla kraft att frivilligt och kärleksfullt uppoffra sin egen vilja och göra Guds.

§ 27. Kristi öfversteprästerliga ämbete innefattar tvenne handlingar eller akter: tillfyllestgörelsen och förbönen.

§ 28. Tillfyllestgörelsen (*satisfactio*) är den akt af Kristi öfversteprästerliga ämbete, i hvilken han genom sin lidande och görande lydnad tillfredsställt Guds rättfärdighets fordringar, i det han, själf utan synd, frivilligt och kärleksfullt offrat sig själf till en försoning för människornas synder samt i deras ställe fullgjort Guds lag.

Joh. 1: 29. Se Guds Lamm, som borttager världens synd. 1 Petr. 1: 19; Es. 52: 13—53: 12.

Matt. 20: 28. Människones son är kommen att gifva sitt lif till återlösning för många. Matt. 10: 45.

Matt. 26: 28. Detta är mitt blod, hvilket utgjutet varder för många till syndernas förlåtelse.

Fil. 2: 7, 8. Kristus förnedrade sig själf — ödmjukade sig själf; vardt lydig intill döden, ja intill korsets död. Kol. 1: 20.

1 Tim. 1: 15. Det är ett fast ord och i all måtto väl värdt, att man det anammar, att Kristus Jesus är kommen i världen till att frälsa syndare.

1 Tim. 2: 5, 6. Det är en Gud, och en medlare mellan Gud och människor, nämligen den människan Kristus Jesus, hvilken sig själf gifvit hafver till återlösning, att sådant skulle i sin tid predikadt varda.

1 Joh. 2: 1, 2. Om någon syndar, då hafva vi en försvarare när Fadern, Jesus Kristus, den rättfärdig är. Och han är försoningen för våra synder: icke allenast för våra, utan ock för hela världens.

Människan föll genom olydnad och måste genom lydnad upprättas. Det är därför genom sin lydnad Jesus har tillfyllestgjort för människan. Denna lydnad var icke inskränkt till någon viss tid af Jesu lefnad, ej heller till någon viss handling, utan hela Jesu lefnad var tillfyllestgörande. Men i Jesu sista lidande och i hans död visade sig hans lydnad i sin höjd och likasom koncentrerad. — I syndens och förgängelsens värld måste all lydnad visa sig på ett tvåfaldigt sätt, dels såsom undergifvenhet under, dels såsom fullgörande af Guds vilja; i förra fallet är lydnaden ett lidande af hvad Gud beslutit och tillskickar, i det senare ett görande af hvad Gud bjuder och befaller. Man har därför äfven delat Kristi lydnad i hans lidande och görande lydnad. De äro dock

blott olika sidor af en och samma lydaktiga sinnesstämning, som än uppenbarade sig mera såsom lidande, än mera såsom görande. Dessutom ligger i hvarje lidande äfven ett görande och i hvarje handling, inom syndens och ofullkomlighetens värld (och det i samma mån mera, som det handlande subjektet är heligt och fullkomligt), ett lidande, hvadan de i verkligheten ej äro från hvarandra söndrade.

§ 29. Kristi tillfyllestgörelse består således af tvenne delar: 1) hans uppoffrande af sig själf till en försoning för människosläktets synder och 2) hans fullgörande af Guds lag i människornas ställe. Genom det förra förvärfvade Kristus människorna förlåtelse för deras synder; genom det senare förvärfvade han dem rättfärdighet. Det förra skedde genom hans lidande lydnad, det senare genom hans görande lydnad.

§ 30. Kristi lidande lydnad (*obedientia Christi passiva*) är den Kristi lydnad, hvarigenom han i människornas ställe lidit syndens straff och så befriar dem, som genom tron blifva delaktiga af hans lidande, från syndens straff.

2 Kor. 5: 21. Den där af ingen synd visste, honom hafver han för oss gjort till synd: på det vi skulle varda Guds rättfärdighet genom honom.

1 Petr. 2: 24. Hvilken våra synder själf offrade i sin lekamen på trädet, på det vi skola vara döda synden och lefva rättfärdigheten: genom hvilkens sår I ären helbrägda vordna.

1 Petr. 3: 18. Kristus led ock en gång för syndernas skull, rättfärdig för orättfärdiga, på det han skulle offra oss åt Gud.

§ 31. Kristi görande lydnad (*obedientia Christi activa*) är den Kristi lydnad, hvarigenom han i människornas ställe uppfyllt Guds lag och så befriar dem, som genom tron blifva delaktiga af hans rättfärdighet, från syndens skuld.

Matt. 5: 17. I skolen icke mena, att jag är kommen till att upplösa lagen eller profeterna. Jag är icke kommen till att upplösa utan till att fullborda.

Rom. 5: 18, 19. Såsom för ens synds skull är fördömelse kommen öfver alla människor; så kommer ock igenom ens rättfärdighet lifsens rättfärdighet öfver alla människor. Såsom för en människas olydnad äro många vordna syndare; så varda ock för ens lydnads skull många rättfärdiga.

Rom. 10: 4. Kristus är lagens ände, till rättfärdighet för hvar och en som tror. Ebr. 10: 7.

§ 32. Denna Kristi tillfyllestgörelse, medelpunkten af hans medlarekall, genom hvilken det genom synden störda förhållandet emellan Gud och människor blifvit återställdt, betecknas i den Heliga skrift med åtskilliga ord, som utmärka olika sidor af detta återställande. Så betecknas med ordet försoning så väl återställandet af Guds faderliga förhållande till människan, borttagandet af Guds vrede öfver syndaren (*ἱλασμος*, 1 Joh. 2: 2, 4: 10; *expiatio*), som ock återställandet af människornas barnsliga förhållande till Gud, borttagandet af människornas fiendskap emot Gud (*καταλλαγη*, Rom. 5: 11; 2 Kor. 5: 18, 19; *reconciliatio*). Orden: förlossning, återlösning (*λυτρωσις*, Ebr. 9: 12; *ἀπολυτρωσις*, Rom. 3: 24; 1 Kor. 1: 30; Ef. 1: 7, 14; Kol. 1: 14; Ebr. 9: 15; *λυτρον*, Matt. 20: 28; Mark. 10: 45; *ἀντιλυτρον*, 1 Tim. 2: 6) utmärka den objektiva friköpningen ur syndens fångenskap.

§ 33. De epitet, vi tillägga Kristi tillfyllestgörelse, äro följande: 1) den är allmän (*satisfactio est universalis*), d. v. s. den gäller för alla människors alla synder; 2) den är gjord i människornas ställe (*satisfactio est vicaria*), d. v. s. Kristus har, själf syndfri, lidit och gjort, hvad människorna borde lida och göra, på det att deras lidande och görande måtte, i föreningen med honom, människosläktets försonare och upprättare, blifva Gud behagliga.

1 Kor. 15: 22. Såsom alla dö uti Adam, så skola ock alla i Kristus varda lefvande gjorda.

2 Kor. 5: 14. Om en är död för alla, så äro de alla döda.

1 Tim. 2: 6. Joh. 2: 2. 2 Kor. 5: 21. 1 Petr. 3: 18.

Det första af dessa epitet tillägga vi Kristi tillfyllestgörelse emot den reformerta kyrkan, som lär, att Kristus lidit och dött endast för de utvalda. Då människan måste genom en sann och lefvande tro tillägna sig Kristi tillfyllestgörelse för att af den hafva någon nytta, och då icke alla människor detta göra, så blifver hans tillfyllestgörelse, hvad utgången beträffar (*eventualiter*, *ratione fructus*), icke gällande för alla utan blott för många (Matt. 20: 28; 26: 28 m. fl.); men med afseende på Kristi tillfyllestgörelses kraft (*ratione meriti*) och Guds afsikt med den (*finaliter*) gäller den visserligen för alla. — Det senare åter tillägga vi emot svedenborgarne, m. fl.

§ 34. Med Kristi förtjänst (*meritum Christi*) förstå vi Kristi, på hans tillfyllestgörelse grundade, rättighet och makt att göra dem saliga, som genom honom komma till Gud.

§ 35. Förbönen (*intercessio*) är den akt af Kristi öfversteprästerliga ämbete, i hvilken han, sedan han blifvit uppväckt ifrån de döda och upphöjd på Guds Faders högra hand, hos Fadern beder för människorna och så gör den i tiden skedda tillfyllestgörelsen alltid och evigt gällande.

Joh. 17. Rom. 8: 34. Kristus är den, som lidit hafver döden; ja, han är ock den, som uppväckt är, den ock sitter på Guds högra hand och manar godt för oss.

Ebr. 7: 25. Han kan evinnerligen saliga göra dem, som genom honom komma till Gud, och lefver alltid och beder alltid för dem.

Ebr. 4: 14—16; 9: 24. 1 Joh. 2: 1.

Tillfyllestgörelsen, fastän den skedde inom en viss tidrymd, har dock ett för alla tider och i all evighet gällande värde, och denna dess eviga sida uttalas i läran om Jesu förbön. Genom denna akt af Kristi öfversteprästerliga ämbete sammanhänger detta med det konungsliga.

§ 36. Kristi konungsliga ämbete (*munus Christi regium*) är det Kristi verk, hvarigenom

han, såsom världens Frälsare, regerar så väl öfver hela världen som särskildt öfver sin församling, i det han utför de heliga och kärleksrika ändamålen af sitt medlarekall och så alltmer befriar sina trogna från syndens herravälde samt slutligen skall förlossa dem ifrån allt ondt.

Matt. 28: 18. Mig är gifven all makt i himmeln och på jorden.

Luk. 1: 32, 33. Han skall varda stor och kallas den Högstes son, och Herren Gud skall gifva honom hans Fader Davids säte; och han skall vara en konung öfver Jakobs hus i evig tid, och på hans rike skall ingen ände vara.

Joh. 17: 2. Du hafver gifvit honom makt öfver allt kött; att alla dem, som du hafver honom gifvit, skall han gifva evinnerligt lif.

Joh. 18: 36, 37. Jesus sade: Mitt rike är icke af denna världen. Då sade Pilatus till honom: Så är du dock en konung? Jesus svarade: Du säger det, jag är en konung: därtill är jag född och är därtill kommen i världen, att jag skall vittna med sanningen.

1 Kor. 15: 25. Han måste regera, till dess han lägger alla sina fiender under sina fötter.

Ef. 1: 22. Gud hafver allting lagt under hans fötter och hafver satt honom församlingen till ett hufvud öfver allting.

§ 37. Med afseende på de olika föremålen för Kristi regering skiljer man emellan hans allmänna eller allmaktens rike (*regnum potentiæ*), som omfattar hela världen, och det särskilda (det förvärfvade, *regnum acquisitum*), som omfattar hans församling. Detta delas åter efter församlingens olika tillstånd här och i evigheten uti nådens rike (*regnum gratiæ*), som afser den här på jorden stridande församlingen (*ecclesia militans*), och härlighetens rike (*regnum gloriæ*), som afser den i himmeln från allt ondt befriade eller den segrande församlingen (*ecclesia triumphans*).

§ 38. Med Kristi tveggehanda tillstånd (*status Christi duplex*) förstås de olika tillstånd, i hvilka han dels här på jorden verkställt och

dels ännu allt framgent i himmeln fulländar sitt medlarekall.

Fil. 2: 5—11. Hvar och en vare så till sinnes, som ock Kristus Jesus var: hvilken, ändock han var i Guds skepelse, räknade han icke för rof Gudi jämlik vara, utan förnedrade sig själf, tagande på sig en tjänares skepelse, och vardt lika som en annan människa, och i åthäfvor funnen som en människa; ödmjukade sig själf, vardt lydig intill döden, ja intill korsets död. Därför hafver ock Gud förhöjt honom och gifvit honom ett namn, det öfver alla namn är: att i Jesu namn skola sig böja alla knän, deras som i himmeln, på jorden och under jorden äro; och alla tungor skola bekänna, att Jesus Kristus är Herren, Gud Fader till ära. Ebr. 2: 9; 12: 2.

§ 39. Dessa tveggehanda tillstånd kallas: förnedringens och upphöjelsens.

§ 40. Kristi förnedringstillstånd (*status exinanitionis*) är det Kristi tillstånd, i hvilket han under sitt lidande här på jorden bortlade det fulla bruket af sin gudomliga naturs egenskaper och antog en tjänares skepelse.

§ 41. Kristi upphöjelsetillstånd (*status exaltationis*) är det Kristi tillstånd, i hvilket han efter fullbordadt lidande aflagt en tjänares skepelse och återtagit det fulla bruket af sin gudomliga naturs egenskaper.

§ 42. Hvartdera af dessa tillstånd har man vanligen indelat i fem grader. Dessa grader äro (såsom de i den apostoliska trons andra artikel innehållas) förnedringstillståndets: aflelsen (*conceptio*), födelsen (*nativitas*), lidandet (*passio*), döden (*mors*) och begrafningen (*sepultura*); upphöjelsetillståndets: nedstigandet till helvetet (*descensus ad inferos*), uppståndelsen (*resurrectio*), himmelsfärden (*ascensio in coelum*), sittandet på Guds högra hand (*sessio ad dextram Dei*) och återkomsten till domen (*reditus ad judicium*).

KAP. 8.

Om nåden och nådens ordning.

§ 1. Gud har genom Kristus försonat världen med sig själf, och frälsning och salighet hafva därigenom blifvit beredda och förvärfvade åt människorna. Men likasom människorna icke själfva kunna förvärfva sig frid med Gud och evig salighet, så kunna de icke heller af sig själfva blifva delaktiga af dessa förmåner, som utan deras förtjänst blifvit dem beredda: Gud måste äfven tillbjuda och meddela människorna desamma. Sedan Kristus i förklarad människonatur återgått till Fadern, utgår från honom och Fadern den Helige Ande att i tidens fullbordan tillbjuda människorna den salighet, som genom Kristus blifvit dem förvärfvad, samt göra de människor däraf delaktiga, hvilka i tron på Kristus emottaga den.

I tidens fullbordan eller i sin tid (1 Tim. 2: 6); ty såsom världen måste beredas på Guds Sons människoblifvande, så måste ock människorna beredas på förkunnandet af evangelium. Oss tillkommer ej att bestämma, när tiden för hvarje särskildt folk och släkte är fullbordad; men vi kunna däraf till någon del förstå, hvarför så många folkslag funnits och ännu finnas, för hvilka evangelium icke blifvit predikadt. En gång skall äfven för dem tiden blifva fullbordad och evangelium äfven för dem förkunnas (1 Petr. 3: 19, 20; 4: 6); men däraf följer icke, att de alla äfven skola med tro antaga evangelii lära.

Joh. 14: 26. Hugsvalaren, den Helige Ande, hvilken Fadern skall sända i mitt namn, han skall lära eder allting och påminna eder allt, det jag eder sagt hafver.

Joh. 15: 26. När Hugsvalaren kommer, den jag skall sända eder af Fadern, sanningens Ande, som utgår af Fadern, han skall bära vittnesbörd om mig. Apg. 2 kap.

§ 2. Det Gud i tiden gör, det har han från evighet beslutit att göra. Guds från evighet fattade beslut att genom sin Son återlösa hela det i synd fallna människosläktet och genom sin Helige Ande tillbjuda alla människor den genom återlösningen förvärfvade saligheten kalla vi det allmänna nådavalet eller nådavalet i vidsträckt mening (*prædestinatio late dicta; benevolentia Dei universalis; voluntas antecedens*).

Joh. 3: 16. Så älskade Gud världen, att han utgaf sin ende Son, på det att hvar och en, som tror på honom, skall icke förgås utan få evinnerligt lif.

1 Tim. 2: 4. Gud vill, att alla människor skola frälsta varda och till sanningens kunskap komma. Rom. 11: 32.

Tit. 2: 11. Guds nåd, hälsosam för alla människor, är uppenbarad.

2 Petr. 3: 9. Herren vill icke, att några skola förgås, utan att hvar och en vänder sig till bättring.

§ 3. Detta Guds beslut är väl oberoende af människornas förhållande till detsamma (*decretum absolutum*), men det är dock icke godtyckligt. Det är tvärt om ordnadt eller grundadt i Guds eget väsende, som är helig kärlek (*decr. ordinatum*), och tillika ordnande eller för människorna bestämmande salighetens ordning (*decr. ordinans antecedens*). Det innefattar trenne akter: 1) Guds kärleksrika förbarmande öfver det fallna människosläktet (*prima commiseratio*), såsom grunden till detta hans beslut; 2) Guds beslut att sända sin Son till att frälsa människorna och sin Ande för att genom ordet och sakramenten tillbjuda dem denna frälsning; 3) Guds bestämmande af den ordning, i hvilken människorna kunna blifva delaktiga af den så förvärfvade och tillbjudna saligheten. Det allmänna nådavalet är således Guds i hans genom Kristus förmedlade kärlek till det fallna människo-

släktet grundade (*gratuitum et liberale*) beslut att å sin sida göra allt för människornas frälsning och salighet.

§ 4. Den kärlek till det fallna och i sitt fall emot Gud fientliga människosläktet, som Gud ådagalagt så väl genom fattandet af detta beslut som ock genom verkställandet af detsamma, kalla vi nåd (*gratia*) eller Guds kärlek till syndare.

Rom. 5: 8. Därför beprisar Gud sin kärlek till oss, att Kristus är död för oss, när vi ännu voro syndare.

Kol. 1: 21, 22. Eder, som fordom voren främmande och fiender, med sinnet i onda gärningar; men nu hafver han försonat eder med sitt kötts lekamen genom döden.

§ 5. Nåd kallas dock understundom i allmänhet hvarje Guds godhet eller kärlek, emedan den är oförtjänt (*gratia, quia gratuita*); således icke blott den, hvilken Gud har uppenbarat i återlösningen (*gratia secundi articuli*) och i helgelsen (*gratia tertii articuli*), utan äfven den, som Gud ådagalagt i skapelsen och försynen (*gratia primi articuli*).

§ 6. Likväl förstår man med nåd vanligen icke Guds godhet i skapelsen och försynen, utan merendels tages detta ord i inskränktare mening, så att därmed betecknas Guds nåd i Kristus (*gratia Dei in Christo data, gratia salutaris*) eller återlösningens och helgelsens nåd, som är den fallna människans salighetsgrund.

2 Tim. 4: 9, 10. Gud, den oss frälsat hafver och kallat med en helig kallelse; icke efter våra gärningar utan efter sitt uppsåt och nåd, den oss gifven är i Kristus Jesus för evig tid; men nu är hon uppenbar vorden genom vår Frälsares Jesu Kristi uppenbarelse.

§ 7. Guds nåd i återlösningen eller den objektivt, utom människan, en gång för alla skedda försoningen afhandlades i föregående kapitel. I detta kapitel skola vi sysselsätta oss med Guds nåd i helgelsen, den Helige Andes nåd, eller den Guds

nåd, som genom ordet och sakramenten på människans hjärta tillämpar den en gång för alla skedda försoningen, hvilken nåd därför äfven kallas den tillämpande nåden (*gratia applicatrix*).

§ 8. Den salighet, som Fadern beredt, Sonen förvärfvat och den Helige Ande tillbjuder oss alla, består väsentligen i återförening med Gud genom en tro, som tillägnar sig Guds kärlek, och genom en kärlek, som besvarar Guds. Denna salighet är därför sådan, att den måste af människan frivilligt emottagas; ty tro och kärlek kunna hvarken påtvingas eller aftvingas människan emot hennes vilja utan måste med hennes vilja hos henne väckas och af henne emottagas.

§ 9. Genom Guds allmänna nådaval har det således blifvit möjligt för hvarje människa att frälsas och saliggöras; därtill fordras dock såsom villkor å Guds sida salighetens förvärfvande genom Kristus och dess tillbjudande genom den Helige Ande; och dessa villkor äro och varda af Gud uppfyllda; men på det att denna möjlighet skall blifva verklighet, d. v. s. på det att den enskilda människan verkligen skall blifva frälst och salig, så fordras såsom villkor å människans sida, att hon icke skall stå emot den Helige Ande utan emottaga Guds i Kristus tillbjudna nåd och låta försona sig med Gud. Detta emottagande sker genom tron, hvadan tron i allmänhet anföres såsom villkoret å människans sida för hennes frälsning och salighet.

2 Kor. 5: 19, 20. Gud var i Kristus och försonade världen med sig själf och förebrådde dem intet deras synder; och hafver beskickat ibland oss försoningens ord; så äro vi nu sändningabud i Kristi stad, ty Gud förmanar genom oss; så bedja vi nu i Kristi stad, låten försona eder med Gud.

§ 10. Åt dem, som uppfylla detta villkor, har Gud beslutit att af nåd meddela saligheten. Af nåd: ty tron är väl salighetens villkor men icke dess grund. Detta Guds beslut är således fäst vid vissa villkor eller villkorligt (*decretum conditionatum*) och grundadt i den af honom fastställda ordningen (*decretum ordinatum*) samt efterföljande och tillämpande den gifna ordningen (*decretum consequens*). Vi kalla detta beslut nådavalet i egentlig mening eller utkorelsen (*prædestinatio stricte sic dicta seu electio; benevolentia Dei specialis; voluntas consequens*).

Då vi tala om nådavalet, förstås därmed alltid utkorelsen, så vida ej bestämdt tillkännagifves, att fråga är om det allmänna nådavalet.

§ 11. Med utkorelsen (*electio*) förstås således Guds eviga, villkorliga beslut att gifva den eviga saligheten åt alla dem, som med sann och lefvande tro omfatta nåden i Kristus och däruti framhärda (*finaliter credituri*).

Ef. 1: 4—6. Såsom han oss utvalt hafver i honom, förrän världens grund lagd var, att vi skola vara heliga och ostraffliga för honom uti kärleken; och hafver tagit oss åt sig själf till barn genom Jesus Kristus efter sin viljas goda behag, sin härliga nåd till lof, genom hvilken han hafver oss täcka gjort uti honom, som kärkommen är.

2 Tess. 2: 13. Gud hafver eder utvalt till salighet af begynnelsen genom andans helgelse, i sanningens tro.

Man anser utkorelsen omfatta trenne akter: 1) beslutet att gifva saligheten åt alla dem, som tro på Kristus (πρόθεσις); 2) förutseendet däraf, hvilka skola tro på honom (πρόγνωσις); 3) tillämpandet af detta beslut på de individer, hvilkas tro Gud förutsett (προορισμός).

§ 12. Men då det nämnda villkoret icke af alla människor uppfylles, d. v. s., då icke alla emottaga den åt alla förvärfvade och tillbjudna saligheten, så blifva ej heller alla däraf delaktiga.

De därför, som med framhärdande otro förskjuta Guds nåd, utesluta sig därigenom själfva från den eviga saligheten och blifva för sin otros skull af Gud lämnade i sin osalighet. Guds beslut att dem däri lämna är således villkorligt (*decretum conditionatum*) och grundadt i deras otro; ty ehuru människans tro och kärlek icke grundlägga någon hennes förtjänst, så är dock hennes otro skuld. Detta Guds beslut kallas förkastelsen.

§ 13. Förkastelsen (*reprobatio*) är Guds eviga, villkorliga beslut att i den eviga osaligheten lämna alla dem, som icke med en sann och lefvande tro omfatta nåden i Kristus utan den med en framhärdande otro förskjuta (*meritum Christi finaliter rejecturi*).

Joh. 3: 18. Hvilken som tror på honom, han varder icke dömd; men hvilken som icke tror, han är redan dömd, efter det han icke trodde i Guds ende Sons namn. Mark. 16: 16.

§ 14. Allt lif, så väl det andliga som det lekamliga, utgår från Gud. Likasom Guds godhet i skapelsen och försynen är grunden till vår tillvaro, så är ock Guds nåd i återlösningen och helgelsen grunden till människans frälsning och salighet. Men synden, all döds orsak, är icke af Gud. Vi tro och bekänna därför, att den människa, som blifver frälst och salig, blifver det på grund af Guds beslut att frälsa och saliggöra henne, men att den, som blifver fördömd, blifver det på grund af sin otro.

Läran om nådavalet utgör en ibland de hufvudsakliga skiljepunkterna emellan de båda protestantiska kyrkorna, den lutherska och den reformerta. Den sistnämnda kyrkan förstår med predestinationen eller nådavalet (som innefattar både utkorelsen och förkastelsen) Guds ovillkorliga beslut (*decretum Dei absolutum*), hvarigenom han bestämt vissa människor till

evig fördömelse, utan afseende på deras tro eller otro. Af denna åsikt följer, att alla *opera oeconomica*, så väl Faderns beslut att återlösa människorna som Sonens verkställande af återlösningen och den Helige Andes tillämpande af densamma, icke äro allmänna utan enskilda (*particularia*), det vill säga, de afse endast dem, hvilka Gud i sitt föregående ovillkorliga beslut utkorat till saligheten, eller de utvalda. Endast åt dessa har Gud beredt frälsning, endast för dem har Jesus lidit och dött, och endast åt dem tillbjudes helgelsens nåd. Guds beslut att sända sin Son och sin Ande för att förvärfva och tillbjuda saligheten äro således enligt denna åsikt följder af predestinationsbeslutet, hvilket föregår och är en orsak till dessa, då de däremot af vår kyrka betraktas såsom föregående villkor för nådavalet. Vidare anser reformerta kyrkan, i sammanhang härmed, den tillämpande nåden verka på de utvalda, att den af dem hvarken kan emotstås (*gratia irresistibilis*) ej heller någonsin förloras (*gratia non amissibilis*). Den nåd däremot, med hvilken Gud understundom verkar på de förkastade, är icke allvarlig (*non seria, voluntas signi*), icke verksam (*non efficax*) samt icke tillräcklig (*non sufficiens*).

Men inom själfva den reformerta kyrkan finnas olika meningar i denna fråga. Några, de så kallade supralapsarii, påstå, att Gud fattat sitt ovillkorliga beslut före syndafallet (*supra lapsum*), så att synden själf vore en följd af detta beslut. Andra däremot, de så kallade infralapsarii, lära, att Gud, sedan människorna genom syndafallet gjort sig allesammans förtjänta af fördömelsen, fattat sitt ovillkorliga beslut att frälsa några och däremot lämna de öfriga i fördömelsen. De anse således predestinationen vara gjord efter fallet (*infra lapsum*) eller med afseende på fallet, så att synden väl är orsaken till förkastelsen, men däremot utkorelsens orsak Guds ovillkorliga val, och på detta beror, så väl hvilka bland de syndiga människorna skola blifva saliga som ock hvilka skola blifva osaliga. — De så kallade universalisterna, som lära en villkorlig nådens allmänhet (*gratia hypothetice universalis: universalistæ hypothetici*), anse väl återlösningens beslut och återlösningen själf såsom gällande för alla människor men påstå, att den tillämpande nåden endast rör dem, om hvilka Gud förutsett, att de skola emottaga densamma.

Så väl de bibelställen, hvilka bestämdt yrka nådens allmänhet, som ock det oriktiga och fördärfliga i en åsikt, hvilken lärer ett godtycke hos Gud, förmå oss att förkasta denna lära.

§ 15. Att den syndiga människan icke själf kan genom sin laglydnad förvärfva sig den rättfärdighet, som inför Gud gäller, hafva vi sett (kap. 6, §§ 21—23); hon kan ej heller af sig själf blifva delaktig af denna rättfärdighet, sedan den blifvit henne af Kristus förvärfvad, utan den måste henne förkunnas och meddelas af den Helige Ande. Ty denna rättfärdighet kan allenast genom tron på Guds i Kristus uppenbarade kärlek emottagas, och denna tro förutsätter en kunskap om synden och nåden, den människan icke själf kan gifva sig, samt innebär en uti förnekande af allt eget och uti hängifvenhet till Gud bestående sinnesförändring, som den själfviska människan omöjligen kan af egna krafter tillvägabringa. Tvärt om sträfvar hon till följd af det fördärf, som besmittar hela hennes natur, emot en sådan sinnesförändring.

§ 16. Ehuru fördärfvad, äger dock människans natur, såsom af Gud skapad och med honom besläktad, förmågan att blifva delaktig af den henne tillbjudna rättfärdigheten: människan kan aldrig, såsom af Gud skapad och bestämd att i föreningen med honom vara salig, fullkomligen slita sig lös ifrån honom och skild ifrån honom finna saligheten, och därför kan hon ock, ehuru fången i synden, frälsas. Denna möjlighet eller förmåga röjer sig i känsla af osalighet i synden och längtan efter salighet, och till denna naturliga men äfven af synden orenade känsla och längtan sluter sig den Helige Ande — ty nåden

upphäfver icke utan omskapar och helgar naturen — och väcker människan, där de synas döfvade, ur syndens sömn samt renar och stegrar dem genom lagen, så att människan ännu smärtsammare förnimmer det osaliga tillstånd, hvaruti hon sig genom synden befinner, samt huru nödvändigt det för henne är att genom rättfärdighet därifrån frälsas. Dessa den Helige Andes nåderörelser kan icke människan för beständigt undvika. Förr eller senare måste hon, antingen hon vill eller icke, tro Guds rättfärdighet och bäfva för honom.

§ 17. Men detta är icke det egentliga ändamålet med den Helige Andes verkningar. Han åsyftar, att människan skall tro Guds kärlek och älska honom. Han förkunnar och tillbjuder därför människan nåden i Kristus, på det att hon, af samvetet och lagen beredd för denna nåd, må med sitt hjärtas tro omfatta densamma. Men här kan den gudomliga nåden emotstås; och människan, som icke kan undandraga sig lagens förbannelse, kan tillsluta sitt hjärta för nådens välsignelse. De andliga lifsyttringar, som dels af hennes naturliga medvetande af Gud, dels af lagen och evangelium blifvit satta i rörelse, kan hon missbruka till ett uppsåtligt motstånd mot Guds nåd. För oss är det väl oförklarligt, huru ångern hos den ena människan öfvergår till tro och salighet och däremot hos den andra till förtviflan och förtappelse; men förtappelsens orsak söka vi icke hos Gud, som både i vårt medvetande och i sitt ord betygar, att han icke vill någon syndares död, hvilket ock Kristus genom sin lära, sitt lif och sin död beseglat; utan vi

söka den hos människan, som icke vill, då hon genom Guds nåd kunde emottaga den salighet, henne tillbjudes; men vi taga oss tillika till vara för att anse någon förkastad, hvilken dom tillkommer Herren allena.

§ 18. Genom tron emottager människan Kristi rättfärdighet, kommer i förening med Gud och får ett nytt andligt lif. Detta lif är det eviga lifvets begynnelse och skall under den Helige Andes fortsatta nådeverkningar fortgå och fullända sig till detta; det skall genomtränga och helga alla människans själs- och kroppskrafter, likasom syndens smitta förut genomträngt och oskärat dem alla. Med dessa den Helige Andes fortsatta nådeverkningar kan den troende människan själf medverka. Men så länge människan ännu har synd, d. ä. bär syndens rot inom sig, och så länge hon lefver omgifven af en syndig värld och är utsatt för frestarens försåt, kan hon åter misstro Gud och vända sitt hjärta ifrån honom och så förlora nåden. Den sålunda genom dödande synd ur nåden fallna människan kan dock åter upprättas, och det desto lättare, ju förr hon öppnar sitt hjärta för den Helige Andes nåderörelser, hvilken snart plägar söka ett sådant förloradt barn.

§ 19. Vi lära till följd häraf (emot den reformerta kyrkan):

1) att den tillämpande nåden, äfven så väl som Guds kärleksrika förbarmande och Kristi tillfyllestgörelse (kap. 7, § 33), är allmän för alla människor (*gratia applicatrix est universalis*), d. v. s. den Helige Ande tillbjuder genom den åt alla människor den eviga saligheten.

Joh. 12: 32. Om jag varder upphöjd ifrån jorden, skall jag draga alla till mig.

Matt. 11: 28. Kommen till mig I alla, som arbeten och ären betungade, och jag vill vederkvicka eder.

2) att den tillämpande nåden är allvarlig (*gr. appl. est seria*), så att Gud genom den verkligen åsyftar människans salighet; tillräcklig (*gr. appl. est sufficiens*) i anseende till de medel den begagnar, och verksam (*gr. appl. est efficax*) i anseende till den hos henne inneboende förmågan att meddela saligheten. Den yttrar dock icke alltid denna verkan (*gr. appl. non semper efficit salutem*), emedan den kan af människan emotstås (*gr. appl. est resistibilis*): dels nämligen gör människan till följd af sin fördärfvade natur ett naturligt motstånd (*resistentia naturalis*) emot den gudomliga nåden, dels kan hon, sedan hon blifvit af nåden förekommen, själfvilligt stegra detta naturliga motstånd till uppsåtligt (*resistentia malitiosa*), genom hvilket hon utesluter sig ifrån saligheten. Men där nåden icke verkar salighet, där ökar hon den synden nödvändigt åtföljande känslan af osalighet; ty till en viss grad och i en viss riktning äro den Helige Andes verkningar oundvikliga (*primi motus gratiæ divinæ sunt inevitabiles*).

Matt. 23: 37. Jerusalem, Jerusalem, huru ofta har jag velat församla dina barn, men I villen icke.

3) att den tillämpande nåden kan fördrifvas eller förloras (*gr. appl. est amissibilis*), d. v. s. den pånyttfödda människan kan genom dödande synder falla ur nådens tillstånd men ock från sitt fall genom nåden åter upprättas.

Matt. 27: 69—75. Luk. 22: 55—62. Petrus begynte förbanna sig och svärja, att han icke kände Jesus. Och i detsamma, vid han ännu talade, gol hanen. Och Herren vände sig om och såg på Petrus; och då begynte Petrus tänka på Herrens ord, huru han honom sagt

hade: Förrän hanen hafver galit, skall du tre resor neka mig. Och Petrus gick ut och grät bitterligen.

§ 20. Människans frälsning och salighet således både utgå ifrån Gud och fortgå genom honom. Det timliga lifvet kan människan hvarken själf gifva sig ej heller själf utan den gudomliga försynens bistånd uppehålla: hon kan af sig själf endast tillintetgöra det, och äfven detta blott medelst de krafter, Gud förlänat. Det andliga lifvet är likaledes en nådegåfva af Gud, och, då människan tillspillogifver den, gör hon det endast genom missbruk af de krafter, nåden själf henne meddelat.

Under det att lärorna om treenigheten och Kristi person utbildades och fastställdes inom den österländska kyrkan, utvecklades och bestämdes inom den västerländska kyrkan läran om den gudomliga nådens och den mänskliga naturens förhållande till hvarandra. Denna lära var före 4:e århundradet obestämd, och man sökte i dessa frågor endast förekomma tvenne ytterligheter, af hvilka den ena, besläktad med dualismen och manikeismen, antager, att människans natur, såsom härledande sig från ett evigt ondt väsende, är i sig själf ond, hvaraf följer, att hos människan ingenting finnes, som kan återlösas; då den andra i motsats häremot förnekar eller förringar det i människans natur inneboende onda och till följd däraf anser nåden i Kristus vara öfverflödig. Anledningen till denna läras närmare bestämmande gaf Pelagius, en munk från Britannien, som i början af 5:e seklet i Afrika och sedan i Asien uppträdde med det påståendet, att den mänskliga naturen icke blifvit fördärfvad genom Adams fall; att intet annat ondt finnes, än det vi göra, och således ingen arfsynd, samt att människan ännu alltid är i stånd att, utan Guds synnerliga nåd i Kristus, af sig själf blifva värdig att komma till delaktighet af saligheten, ehuru hon lättare och i högre mått erhåller den, då hon understödes af Kristi lära och efterdöme. Däremot försvarade Augustinus, den bekante biskopen i Hippo i Numidien († 430), läran om arfsynden, den mänskliga naturens oförmåga i andliga ting samt nådens nödvändighet: utan nåden i Kristus hvarken förstår eller vill eller förmår månni-

skan det, som inför Gud är godt; men han drog från sanningen i dessa läror den slutsats, att man måste söka orsaken, hvarför icke alla människor blifvit omvända och saliga, i ett Guds ovillkorliga nådaval. Han lärde nämligen, att Gud ibland de af synden fördärfvade människorna, som alla förtjänat fördömelsen, af sin blotta nåd utvalt vissa till salighet för att på dem visa sin barmhärtighet men däremot beslutit att i den af alla förtjänta fördömelsen lämna de öfriga för att på dem visa sin rättfärdighet. (Han bekände sig sålunda till den mildare åsikt, som sedermera antagits af de så kallade infralapsarierna.) Pelagianismen förkastades på mötet i Kartago, 418, samt på det tredje ekumeniska mötet i Efesus, år 431. Semipelagianerna, hvilkas hemland var södra Frankrike, där de under de sista åren af Augustini lifstid uppträdde, lärde, att människonaturen väl är genom synden försvagad men dock äger kvar någon af synden obesmittad förmåga i andliga ting, genom hvilken människan, sedan hon af nåden blifvit förekommen, kan och bör medverka till sin omvändelse och salighet. Denna åsikt, äfvensom läran om ett ovillkorligt nådaval, förkastades på synoderna i Arausio (Orange i Gallien) och Valentia, år 529. Pelagianska åsikten är rådande hos socinianerna, den nyare tidens pelagianer; semipelagianismen hyllas af den romersk-katolska kyrkan, hvaremot de protestantiska kyrkorna omfattat den af Augustinus försvarade läran; så att lutherska kyrkan (inom hvilken det öfverdrifna påståendet, som gjordes af en bland dess utmärktare lärare, Flacius Illyricus, † 1575, nämligen att synden utgör människans väsende, förkastades) ogillar hans lära om ett ovillkorligt nådaval: en lära, som, af Gottschalk (i medlet af 9:e seklet) förnyad samt sedermera af Kalvin († 1564) i all dess stränghet utvecklad, blifvit en den reformerta kyrkan utmärkande dogm.

§ 21. Människans frälsning från synd till salighet sker icke på en gång utan fortsättes hela lifvet igenom; ej heller sker den omedelbart utan genom vissa därtill af Gud förordnade medel. Den gudomliga nåden åstadkommer denna frälsning i en viss ordning efter gudomliga utvecklingslagar, hvarför vi (emot metodisterna) lära, att nåden verkar gradvis eller är successiv (*gratia est suc-*

cessiva), samt genom de medel, Gud därtill förordnat, hvadan vi (emot kväkarne) påstå, att nåden verkar genom vissa medel eller är medelbar (*gratia est ordinata*). Dessa medel kallas nådens eller salighetens medel (*media gratiæ l. salutis*) och denna ordning nådens eller salighetens ordning (*ordo gratiæ l. salutis*).

§ 22. Nådens eller salighetens ordning är den ordning, i hvilken den Helige Ande förmedelst sin nåd förer den syndiga människan till saligheten. Den innefattar vissa nådeverk (*actus gratiæ*), hvilka till sitt väsende bestå uti vissa förändringar inom människan (*motus intrinseci l. intra hominem*).

§ 23. Dessa nådeverk äro följande: kallelsen, upplysningen, omvändelsen, nya födelsen, rättfärdiggörelsen, förnyelsen och helgelsen.

Apg. 26: 17, 18. Jag sänder dig till hedningarne, att du skall öppna deras ögon, att de skola omvändas ifrån mörkret till ljuset och ifrån satans makt till Gud, att de skola få syndernas förlåtelse och lott ibland dem, som helgade äro genom tron till mig.

§ 24. Rättfärdiggörelsen skiljer sig därutinnan från de egentliga nådeverken, att i de nådeverk, som föregå rättfärdiggörelsen, verkar den Helige Ande de förändringar inom människan, genom hvilka hon göres skicklig att komma ur syndens i nådens tillstånd (*quibus fit justificabilis*). Den sista af dessa förändringar är tron, efter hvars upptändande rättfärdiggörelsen genast och omedelbarligen följer. Rättfärdiggörelsen själf består icke i någon sådan inre förändring hos människan utan är en yttre domshandling, i hvilken Gud frikänner henne från synden och förklarar henne rättfärdig och sålunda försätter henne ur syndens och skul-

dens tillstånd i nådens och rättfärdighetens. Men likasom människan icke kan komma i ett sådant olika tillstånd och förhållande till Gud, utan att inre förändringar föregått inom henne, så efterföljes ock rättfärdiggörelsen omedelbarligen af nya förändringar inom människan; men hvarken de ofvannämnda förändringarna, som föregå, ej heller dessa, som följa efter rättfärdiggörelsen, utgöra själfva rättfärdiggörelsens väsende. — I de nådeverk, som följa efter rättfärdiggörelsen, verkar den Helige Ande, under människans medverkan, de förändringar inom människan, som äro en följd af hennes rättfärdiggörelse inför Gud och genom hvilka hon beredes och göres skicklig att försättas ur nådens i härlighetens tillstånd.

Några upptaga detta människans försättande ur nådens i härlighetens tillstånd såsom en egen nådeshandling, *glorificatio* kallad, hvilken också egentligen är en domshandling, nämligen den yttersta domens handling.

§ 25. Med afseende på olikheten i denna den Helige Andes verksamhet har man tillagt honom fyra ämbeten (*officia*):

1) Straffämbetet (*officium elenchticum l. epanorthoticum*), hvarigenom den Helige Ande tuktar och hejdar människan, i det han öfvertygar henne om hennes syndfullhet, skuld och straffskyldighet.

Joh. 16: 8. 2 Tim. 3: 16.

2) Läroämbetet (*off. didascalicum*), hvarigenom den Helige Ande undervisar människan, huru hon skall kunna erhålla förlåtelse och evig salighet.

Joh. 14: 26; 16: 13—15.

3) Uppfostringsämbetet (*off. pædeuticum*), i hvilket den Helige Ande genom faderlig tuktan och öfning befrämjar människans helgelse.

2 Tim. 3: 16. Ebr. 12: 1—13.

4) Tröstämbetet (*off. paracleticum; intercessio Spiritus Sancti*), hvarigenom den Helige Ande hugsvalar människan i allt hennes lidande och hjälper henne i all hennes skröplighet.

Rom. 8: 16, 26.

§ 26. Den tillämpande nåden delas, efter dess olika verkan på människan, i den förekommande, förberedande, verkande och medverkande nåden.

§ 27. a. Den förekommande nåden (*gratia præveniens*) är den art af den tillämpande nåden, som föregår allt människans eget bemödande, i det den bryter den syndiga människans naturliga sorglöshet och motstånd mot den gudomliga nåden samt uppväcker hos henne de första nåderörelserna. — Dess objekt är den andligen döda människan, som väckes (*homo spiritualiter mortuus, qui excitatur*). — Till den förekommande nåden hör kallelsens nådeverk.

§ 27. b. Den förberedande nåden (*gratia præparans*) är den art af den tillämpande nåden, som föregår och bereder nya födelsen och rättfärdiggörelsen, i det den hos den väckta människan undanrödjer hindren och banar vägen för trons upptändande. — Dess objekt är den väckta människan, som skall pånyttfödas och rättfärdiggöras (*homo regenerandus et justificandus*). — Till den förberedande nåden höra upplysningens och omvändelsens nådeverk.

Några skilja icke emellan den förekommande och förberedande nåden utan innefatta i den förra äfven den senare.

§ 28. Den verkande nåden (*gratia operans*) är den art af den tillämpande nåden, som åstadkommer nya födelsen, i det den upptänder tron, genom hvilken människan rättfärdiggöres. — Dess objekt är människan, som pånyttfödes (*homo qui regeneratur*); och till den hör nya födelsens nådeverk.

§ 29. Den medverkande nåden (*gratia cooperans*) är den art af den tillämpande nåden, som följer efter nya födelsen och rättfärdiggörelsen samt medverkar med de i nya födelsen och till följd af rättfärdiggörelsen människan förlänade andliga krafter till hennes helgelse. — Dess objekt är den pånyttfödda och rättfärdiggjorda människan, som skall förnyas och helgas (*homo renovandus et sanctificandus*). Till den höra förnyelsens och helgelsens nådeverk.

§ 30. Motsvarande denna indelning af den tillämpande nåden är en annan, som göres efter dess olika förhållande till människan. I detta afseende indelas den tillämpande nåden i den utanför stående, den ingående och den inneboende nåden.

Uppb. 3: 20. Se, jag står för dörren och klappar; den där hörer min röst och upplåter dörren, till honom skall jag ingå och hålla nattvard med honom och han med mig.

Joh. 14: 23. Den mig älskar, han varder hållande mina ord, och min Fader skall älska honom; och vi skola komma till honom och blifva boende när honom.

§ 31. Den utanför stående nåden (*gratia assistens*) är den, som utifrån verkar på människans hjärta (*quæ extrinsecus circa hominem agit*)

för att där få inträde. Den motsvarar den förekommande och förberedande nåden.

§ 32. Den ingående nåden (*gratia ingrediens*) är den, som får inträde i människans hjärta (*quæ ipsum hominis cor ingreditur*). Den motsvaras af den verkande nåden.

§ 33. Den inneboende nåden (*gratia inhabitans*) är den, som fått inträde i människans hjärta och inifrån verkar i det för att alltmer och mer ombilda detsamma (*quæ cor hominis spiritualiter immutando inhabitat*). Den svarar emot den medverkande nåden.

§ 34. Man har äfven kallat nådens ordning för nådens eller salighetens väg och då jämfört den med en väg, på hvilken den förut på den motsatta eller förtappelsens väg vandrande människan föres till saligheten. Likasom hvarje väg innefattar vissa afdelningar, så äfven salighetens; och dess afdelningar äro nådeverken. Vid hvarje af dessa nådeverk hafva vi därför att iakttaga: 1) den gräns, från hvilken det ifrågavarande nådeverket vidtager (*terminus a quo*); 2) den gräns eller det mål, till hvilket detta nådeverk för människan (*terminus ad quem*); och 3) det medel, hvarigenom denna förflyttning sker (*medium salutis*). Den allmänna gränsen, från hvilken, måste, för alla nådeverken, syndens tillstånd vara, äfvensom det allmänna målet, till hvilket, för de särskilda afdelningarna på salighetens väg, är den eviga saligheten. Men hvar och en af dessa afdelningar har ock sin särskilda utgångspunkt och sitt särskilda mål.

§ 35. Tänka vi oss en till ett osaligt mål vandrande människa och någon, som därifrån vill återföra henne, så består dennes första försök att hejda henne däruti, att han ropar eller kallar henne tillbaka. Så är ock kallelsen det första, mera obestämda nådeverk, hvarigenom den Helige Ande söker hejda den till sitt fördärf skyndande människan.

§ 36. Kallelsen (*vocatio*) är det den Helige Andes nådeverk, i hvilket han inbjuder den syndiga människan till delaktighet af nåden i Kristus, i det han genom lagen (*voc. indirecta*) väcker henne till besinning af hennes osaliga tillstånd och genom evangelium (*voc. directa*) till uppmärksamhet på den genom Kristus förvärfvade frälsningen.

Es. 65: 2. Jag utsträcker mina händer hela dagen till ett ohörsamt folk, som efter sina tankar vandrar på den väg, som icke god är.

Matt. 11: 28. Kommen till mig, I alla, som arbeten och ären betungade; och jag vill vederkvicka eder.

1 Kor. 1: 9. Gud är trofast, genom hvilken I kallade ären till hans Sons, Jesu Kristi vår Herres, delaktighet.

Ef. 5: 14. Vak upp, du som sofver, och statt upp ifrån de döda, så varder Kristus dig upplysande. 2 Tim. 1: 9.

Med den allmänna kallelsen (*vocatio generalis s. pædagogica*) förstås den utom kyrkan varande människans inbjudning till den inom kyrkan verkande särskilda uppenbarelsen. Denna inbjudning sker genom den allmänna uppenbarelsen samt genom ryktet om den på jorden i alla tider existerande kyrkan. — Med de så kallade *actus pædagogici*, hvartill äfven *vocatio pædagogica* hör, förstås den allmänna uppenbarelsens inverkningar på den utom den särskilda uppenbarelsens område lefvande människan, genom hvilka hon beredes för den Helige Andes nådeverkningar.

Hit hör frågan om hedningarnes salighet. Vid denna frågas besvarande har man att iakttaga tvenne punkter: först att äfven för hedningarne ingen salighet finnes utan genom Kristus och den af honom förvärfvade nåden; för det andra: att man ej inskränker Kristi försoningskraft och nådens ver-

kan så, att man nekar möjligheten af hedningarnes salighet. De, som utan sin förskyllan här i tiden stå utom den särskilda uppenbarelsens område, de kunna genom den allmänna uppenbarelsen ledas till känslan af behofvet af nåd och försoning, och dem kan väl i ett annat lif denna nåd och försoning tillbjudas. Apg. 10: 35. Rom. 2: 7. 1 Petr. 3: 19, 20; 4: 6.

§ 37. Kallelsen är ett verk af den förekommande nåden och därför oundviklig, det vill säga: ingen människa finnes, som icke någon gång känt sig kallad af Gud. Den människa, af hvilken Guds kallelse förnimmes, kallar man väckt, i det man jämför hennes förra tillstånd med en dödlig sömn, ur hvilken hon genom Guds ropande röst blifvit uppväckt.

§ 38. Genom kallelsen brytes människans naturliga, dödlika sorglöshet och kallsinnighet för sin själs tillstånd och väckas hos henne de första nåderörelserna; fortfar hon sedan att stå emot den gudomliga nådens fortsatta verkningar, så sker detta genom ett motstånd, som numera är medvetet och frivilligt, emedan människan genom den förekommande nåden erhåller kraft att icke stå den gudomliga nåden emot. Så, om den på en orätt väg vandrande människan hört den ropande rösten och dock fortsätter sin vandring, blir hennes vandring uppsåtlig. Men öfverlämnar sig den väckta människan åt den Helige Andes vidare verkningar, så upplyses hon af honom så väl om den fara, hvaruti hon sig befinner, som ock om sättet, huru hon kan räddas ur denna fara.

§ 39. Upplysningen (*illuminatio*) är det den Helige Andes nådeverk, i hvilket han genom lagen och evangelium hos den väckta människan skingrar okunnighetens, tviflets och villfarelsens

mörker samt meddelar henne kunskap om hennes syndaelände samt om nåden i Kristus.

Ps. 19: 8, 9. Herrens vittnesbörd är visst och gör de enfaldiga visa. Herrens bud äro klara och upplysa ögonen. Joh. 8: 12.

2 Kor. 4: 6. Gud är den, som bjöd ljuset lysa utur mörkret och lyste uti vårt hjärta, att igenom oss måtte upplysning ske af Guds klarhets kunskap, i Jesu Kristi ansikte. Ef. 1: 17, 18.

2 Petr. 1: 19. Vi hafva ett fast profetiskt ord, och I gören väl, att I akten därpå likasom på ett ljus, som skiner uti ett mörkt rum, så länge det dagas och morgonstjärnan uppgår i edra hjärtan.

§ 40. Upplysningen är således tveggehanda: den legala (*illuminatio legalis*), som sker genom lagen och meddelar människan kunskap om synden och Guds rättfärdighet, samt den evangeliska (*ill. evangelica*), som sker genom evangelium och meddelar människan kunskap om nåden i Kristus och Guds barmhärtighet.

§ 41. Upplysningen fortsättes hela lifvet igenom, emedan människan under hela sin andliga utveckling behöfver tillväxa i kunskap både om synden och nåden. I anledning däraf skiljer man emellan upplysningen i sin början (*ill. inchoata*) och den fortsatta upplysningen (*ill. continuata*). Med den förra förstås den upplysning, så väl legala som evangeliska, hvilken föregår nya födelsen och rättfärdiggörelsen, och med den senare den, så väl legala som evangeliska, upplysning, hvilken följer efter nya födelsen och rättfärdiggörelsen.

§ 42. Då vi erhållit kunskap därom, att vi gjort orätt, och denna kunskap icke är blott en död förståndskunskap (*illuminatio litteralis*) utan går till vårt hjärta (*ill. spiritualis*), så blir den naturliga följden däraf, att vi ångra vår synd. Den från fördärfvet återkallade, om sin villoväg underrättade vandraren vändes om från densamma.

Så följer ock i andlig måtto omvändelsen och ångern på upplysningen om synden och dess elände.

§ 43. Omvändelsen (*conversio*) är det den Helige Andes nådeverk, i hvilket han hos den om sin synd upplysta människan genom lagen uppväcker ångern.

Apg. 3: 26. Eder först och främst hafver Gud uppväckt sin Son, Jesus, och sändt honom till att välsigna eder, att hvar och en af eder skulle sig omvända ifrån sin ondska.

Es. 59: 20. Jer. 18: 8; 23: 22; 26: 3; 35: 15. Hes. 3: 19; 18: 21, 23; 33: 11, 14.

Då den Heliga skrift icke är en vetenskaplig bok, så förekommer där icke alltid samma ord för samma med vetenskaplig noggrannhet bestämda begrepp. Så tages ordet omvändelse i den Heliga skrift i trenne olika bemärkelser: 1) i vidsträckt bemärkelse (*late*), då detta ord omfattar alla nådeverken, (Apg. 11: 21; 26: 20); 2) i inskränkt bemärkelse (*stricte*), då därmed förstås både omvändelsen (i egentlig mening) och nya födelsen (Apg. 3: 19); i denna bemärkelse förekommer ordet vanligast i den Heliga skrift; 3) i egentlig bemärkelse (*strictissime*), hvilken är den i ofvanstående § definierade betydelsen af detta ord.

§ 44. Men ur blotta ångern kan icke tron uppkomma. Erhölle den syndiga människan ingen annan kunskap, än den lagen förmår meddela henne, d. v. s. kunskapen om synden och Guds vrede öfver densamma, så skulle ångern föra människan till förtviflan men icke till tro. Ty hvarken sorgen öfver begångna synder eller beslutet att hädanefter öfvergifva dem kan lugna den för Guds rättfärdighet bäfvande människan. En annan kunskap måste därför komma därtill: en lefvande kunskap om nåden i Kristus, eller att Gud vill, för Kristi skull, förlåta människan hennes synder, hvilken kunskap evangelium meddelar människan. Å andra sidan är dock för trons upptändande

lika nödvändigt, att människan ångrar sina synder, ty därförutan är hon likgiltig för nåden eller missbrukar den. — Den från förtappelsens väg omvände vandraren måste blifva underrättad om den goda vägen samt erhålla ett nytt hjärta, ny håg och lust att vandra på densamma.

§ 45. Nya födelsen (*regeneratio*) är det den Helige Andes nådeverk, i hvilket han genom evangelium (och döpelsens sakrament) hos den ångerfulla och om nåden i Kristus upplysta människan upptänder den saliggörande tron.

Joh. 1: 12, 13. Alla dem, som honom anammade, gaf han makt att blifva Guds barn, dem som tro på hans namn; hvilka af Gud födda äro.

Joh. 3: 5. Utan en varder född af vatten och Ande, kan han icke ingå i Guds rike.

Gal. 3: 26. I ären alla Guds barn genom tron på Jesus Kristus. Gal. 2: 20.

Tit. 3: 5. Efter sin barmhärtighet gjorde han oss saliga genom den nya födelsens bad och den Helige Andes förnyelse.

1 Petr. 1: 23. Såsom de, som födda äro på nytt, icke af någon förgänglig säd; utan af oförgänglig, som är af lefvandes Guds ord, det evinnerligen blifver.

1 Joh. 5: 1. Hvar och en som tror, att Jesus är Kristus, han är född af Gud.

Ordet ny födelse (som i den Heliga skrift vanligen tages i ofvannämnda betydelse) förekommer hos andra författare i tre olika bemärkelser: 1) i vidsträckt bemärkelse (*late*) omfattar det alla nådeverken; 2) i inskränkt bemärkelse (*stricte*), då därmed förstås både nya födelsen (i egentlig mening) och förnyelsen; samt 3) i egentlig bemärkelse (*strictissime*), hvilken är den i ofvanstående § definierade betydelsen.

§ 46. Benämningarna: kallelse och upplysning innefatta båda så väl den objektiva (transitiva) sidan, eller den Helige Andes nådeverk, som ock den subjektiva (intransitiva) sidan, eller den däremot svarande förändringen hos människan. Däremot utmärkes den förändring, som hos människan åstadkommes i omvändelsens och

nya födelsens nådeverk, med ordet bot eller bättring.

Kallelsens intransitiva sida kunde man dock utmärka med ordet väckelse (d. v. s. uppväckt tillstånd): den människas tillstånd, som förnimmer och behjärtar Guds genom ordet kallande röst.

Illuminatio intransitiva est status hominis salutari verbi divini cognitione imbuti.

§ 47. Bättring (*poenitentia*) är sinnesbeskaffenheten hos den människa, som ångrar sina synder och med tron omfattar nåden i Kristus.

Conf. Aug. Art. XII. De poenitentia docent, quod lapsis post baptismum contingere possit remissio peccatorum, quocunque tempore cum convertuntur; et quod ecclesia talibus redeuntibus ad poenitentiam absolutionem impartiri debeat.

Constat autem poenitentia proprie his duabus partibus: altera est contritio seu terrores incussi conscientiæ agnito peccato. Altera est fides, quæ concipitur ex Evangelio seu absolutione, et credit propter Christum remitti peccata, et consolatur conscientiam, et ex terroribus liberat. Deinde sequi debent bona opera, quæ sunt fructus poenitentiæ.

Conf. Aug. Art. XX. Admonentur etiam homines, quod nomen fidei non significat tantum historiæ notitiam, qualis est in impiis et diabolo, sed significat fidem, quæ credit non tantum historiam, sed etiam effectum historiæ, videlicet hunc articulum, remissionem peccatorum, quod videlicet per Christum habeamus gratiam, justitiam et remissionem peccatorum.

§ 48. Bättringens tvenne delar äro således: ånger och tro.

§ 49. Till ångern (*contritio*) hör 1) såsom föregående villkor: en lefvande kunskap om synden och Guds vrede öfver den (*notitia peccati et iræ divinæ*), hvilken kunskap meddelas i den legala upplysningen. Då denna kunskap icke stannar vid en blott förståndets insikt utan tränger till hjärtat, så uppkommer 2) en med hjärt-

ligt erkännande af syndens brottslighet och Guds rättfärdighet (*agnitio peccati et justitiæ divinæ*) förenad uppriktig sorg och förskräckelse öfver synden (*dolor de peccato et sensus iræ divinæ*). Denna bryter och krossar (*conterit*) hjärtats lust i och till synden samt uppväcker 3) en med längtan efter frälsning från synden (*desiderium legale*, Apg. 16: 30) förenad allvarlig afsky för synden (*detestatio peccati*). De tvenne sista delarna utgöra ångerns egentliga väsende och höra till omvändelsens nådeverk.

Jer. 3: 13. Allenast känn dina missgärningar, att du emot Herren din Gud syndat hafver. Ps. 21.

2 Kor. 7: 10. Den sorg, som är efter Guds sinne, hon kommer åstad bättring till salighet, den man icke ångrar; men världens sorg, hon kommer åstad döden.

Rom. 7: 24. Jag arma människa, ho skall lösa mig från denna dödsens kropp?

§ 50. Den sorg, som är efter Guds sinne, skiljer sig ifrån världens sorg däruti, att den förra härleder sig ifrån öfvertygelsen om syndens egen vederstygglighet och åstadkommer så hat till synden och längtan efter befrielse från den; då däremot den senare mera fruktar det yttre straffet än själfva synden, hvarvid kärleken till synden förblifver; denna sorg åstadkommer därför död och förtviflan. Den sanna ångerns kännetecken är icke så mycket dess häftighet som fastmer dess allvar, hvilket visar sig i ett oförbehållsamt och fortfarande erkännande af eget fördärf och egen hjälplöshet, uti uppriktigt hat till synden, såsom synd emot Gud, samt redligt begagnande af alla de medel, som erbjudas att blifva fri ifrån densamma. Då ångern drifver oss att hos Kristus i evangelium finna förlåtelse

och kraft att afstå från synden, så har den uträttat hvad den bör och kan. — Ångern uppväckes och underhålles visserligen genom lagen, men sedan evangelium tillkommit, blifver den både djupare och renare.

§ 51. Denna längtan efter befrielse från synden, som medvetandet af syndens skuld inför Gud och af hans misshag öfver den uppväcker, blifver genom tron tillfredsställd. Den saliggörande tron (*fides salvifica l. justificans*) består, likasom ångern, af trenne delar: nämligen såsom föregående villkor höra därtill 1) en lefvande kunskap om nåden i Kristus (*notitia gratiæ divinæ in Christo datæ*) och, då blotta kunskapen därom kan finnas äfven hos den, som förkastar, förnekar eller förföljer evangelium, 2) ett lefvande bifall (*assensus, tam generalis quam specialis*) eller erkännande, att allt Guds ord är sanning och särskildt att Guds nådelöften i Kristus äro sanna och anammansvärda samt gälla alla människor i allmänhet och hvar och en i synnerhet. Härigenom böjes hjärtat till Gud, och så uppkommer 3) en lefvande förtröstan (*fiducia; fides specialis*), som är den ångerfulla och af evangelium upplysta människans med längtan efter Kristus (*desiderium evangelicum*) förenade, hjärtliga och tilllitsfulla omfattande af nåden i Kristus, hvarigenom hon tillägnar sig den såsom sin salighets enda men säkra grund. — Denna förtröstan utgör trons egentliga väsende och meddelas i nya födelsens nådeverk, hvaremot kunskapen och bifallet höra till den evangeliska upplysningen.

Rom. 10: 14, 17. Huru skola de tro honom, som de hafva intet hört af, och huru skola de höra utan predikare? Så är tron af predikan, men predikan genom Guds ord.

2 Tim. 2: 12. Jag vet, på hvem jag tror. 1 Tim. 1: 15, 16.

Ebr. 11: 1. Tron är en viss förlåtelse på det, som man hoppas, och icke tvifla om det, man icke ser.

Joh. 1: 12, 13. Alla dem, som honom anammade, gaf han makt att blifva Guds barn, dem som tro på hans namn; hvilka icke af blod, icke heller af köttslig vilja, icke heller af någon mans vilja, utan af Gud födda äro. 1 Joh. 5: 1.

Gal. 2: 20. Jag lefver, dock icke nu jag, utan Kristus lefver i mig; ty det jag nu lefver i köttet, det lefver jag i Guds Sons tro, den mig älskat hafver och gifvit sig själf ut för mig.

Tron är det nya andliga lifvet hos människan och utgör själfva vändpunkten, i hvilken människan vändes till Gud. Genom att misstro Gud vänder sig människan ifrån honom; genom att tro på Guds nådelöften i Kristus vänder hon sig åter till honom. Tron innebär ett öfvergifvande af allt, som tillförene utgjorde människans lif, för att finna lifvet i Kristus. Den är den genomgripande förändringen af hela riktningen hos människans väsende.

»Tron», säger Luther i sitt företal till Pauli bref till romarne, »tron är ett Guds verk i oss, det oss förvandlar och på nytt föder af Gud (Joh. 1: 13) och dödar den gamle Adam, och gör oss platt andra människor i hjärta, håg, sinne och i alla krafter; och hafver den Helige Ande med sig. O, det är ett arbetsamt, verkande och kraftigt ting, själfva tron; så att omöjligt är, att hon icke utan återvändo skulle göra det godt är. — — Tron är en lifaktig och stadig förtröstan på Guds nåd, så viss, att man tusen resor doge däröfver. Och sådan förtröstan och Guds nåds kännedom gör en fröjdesam, tröstfull och glad emot Gud och alla kreatur; hvilket den Helige Ande gör i tron. Däraf varder man villig och lustig till att göra alla godt utan tvång, alla till tjänst vara, allting lida, Gud till vilja och lof, den honom sådan nåd bevisat hafver.»

Skillnaden och sammanhanget emellan trons ofvannämnda trenne delar förklaras hos teologerna genom de tre olika begreppen: *credere Deum*, *credere Deo* och *credere in Deum*. — *Credere Deum est credere, quod ipse sit Deus. Credere Deo est credere, vera esse, quæ loquitur. Credere in Deum est credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei adhærere, et ejus membris incorporari. Primam (fidem) habere possunt hæretici, secundam tantum orthodoxi, tertiam soli renati, adeoque posterius semper includit prius, sed non contra: priores duæ ad intellectum, tertia*

ad voluntatem pertinet; priores respiciunt omne Dei verbum, tertia promissionem gratiæ et meritum Christi. — Joh. 14: 10—12.

§ 52. Föreningsbandet emellan andliga varelser är kärleken. Detta föreningsband emellan Gud och sig har människan genom synden brutit; men Kristus har genom sin tillfyllestgörelse försonat Gud med människorna och återförvärfvat dem Guds kärlek. Gud försäkrar nu människorna om sin kärlek, och tron är det medel, genom hvilket människan tillägnar sig den kärlek, Gud henne tillsäger. Då människan så genom tron tillägnar sig Guds kärlek, blir hon försonad med honom och får kärlek till honom tillbaka. På samma sätt är det endast genom tron, som människan kan emottaga en annan människas kärlek, som denna genom ord och gärningar tillförsäkrar henne; och då människan så tror på en annans kärlek, älskar hon denna tillbaka. Kärlek och tro svara således emot hvarandra; den ena gifver och den andra tager. Tron är således icke någon ringare grad af vetande utan ett hjärtats emottagande och ägande af det, som af vetandet icke kan fattas och emottagas.

Trons uppkomst, väsende och yttringar lära vi åskådligast känna, då vi med hvarandra jämföra de tydligaste exempel på troende, hvilka i Nya testamentet förekomma, såsom höfvitsmannen i Kapernaum (Matt. 8: 5 f.), den kananeiska kvinnan (Matt. 15: 21 f.), synderskan (Luk. 7: 36 f.), Sakeus (Luk. 19: 1 f.), den blinde mannen (Joh. 9: 1 f.), kamreraren (Apg. 8: 26 f.), fångvaktaren (Apg. 16: 27 f.) med flera andra, samt i Jesu liknelse om den förlorade sonen (Luk. 15: 11 f.).

§ 53. De egenskaper, vi (hufvudsakligen emot den romersk-katolska kyrkan) tillägga den saliggörande tron, äro:

1) Den saliggörande tron är förenad med kunskap om nåden i Kristus (*fides explicita*), i motsats emot *fides implicita*, ett försanthållande utan kännedom om sitt föremål (*quæ omnia, quamvis ignota, quæ ab Ecclesia probantur, credit*). Denna kunskap behöfver dock ingalunda vara en vetenskaplig insikt i evangelii lära, ehuru å andra sidan en sådan insikt alltför väl kan stå tillsammans med tron. Hvad kunskapen angår, är hufvudsaken, att den är lefvande, det vill säga, att den går till hjärtat.

2) Den saliggörande tron är förenad med bifall (icke en blott *fides historica*, en kännedom, som kan finnas äfven hos den, hvilken föraktar och förnekar Guds nåd). Detta bifall måste ock vara lefvande, icke blott förståndets utan hufvudsakligen hjärtats.

3) Den saliggörande tron föregås af ångern och är förenad med längtan efter frälsningen i Kristus (i motsats emot *fides dogmatica*, ett försanthållande utan inre behof, på grund af andras ord).

4) Den saliggörande tron är ett den botfärdiga människans förtröstansfulla omfattande och speciella tillämpande på sig af Guds nådelöften i Kristus (*fides specialis*); icke en blott *fides generalis*, ett försanthållande, som har till föremål alla Guds ords sanningar, bland hvilka flera äro, som icke väcka förtröstan utan fruktan (*fides generalis, quæ omnibus Ecclesiæ dogmatibus assentit*).

5) Den saliggörande tron är sann (*fides vera*), d. v. s. den hvilar med sin förtröstan endast vid Guds i Kristus uppenbarade nåd. Den tro åter,

som förtröstar på något annat, såsom egna goda verk m. m., kalla vi falsk (*fides falsa*).

6) Den saliggörande tron är lefvande (*fides viva*), d. v. s. den emottager Guds i Kristus uppenbarade kärlek och återgifver den genom verksamhet i kärlek: den bär frukt i goda gärningar. Den tro däremot, som ingen kärlek emottager och ingen kärlek gifver, som icke är verksam i goda gärningar, kallas död (*fides mortua*). Den lefvande tron har således ett dubbelt lif: ett emottagande lif (*vita fidei apprehensiva l. constitutiva*), som består däruti, att den emottager och omfattar Guds nådelöften i Kristus; samt ett verkande lif (*vita fidei operativa l. consecutiva*), som yttrar sig i goda gärningar. Det förra är ett villkor för trons sanning och rättfärdiggörelsen; det senare däremot är ett bevis på trons sanning och en följd af rättfärdiggörelsen.

§ 54. Man delar bättringen uti den första (*poenitentia prima l. magna*), som göres af den syndiga människan, då hon först omvändes till Gud; och den andra (*poen. secunda*), som göres af en förut omvänd människa. Denna delas åter uti de fallnas (*poen. lapsorum l. reiterata*), deras, som fallit ur nådens tillstånd, och de ståendes (*poen. stantium l. quotidiana*), hvarmed förstås deras fortgående bättring, som äro i nådens tillstånd. Bättringen fortgår nämligen likasom upplysningen under människans hela lif. Ju djupare och innerligare kunskapen om synden blir, desto allvarligare och innerligare blir ock människans ånger; och i den mån kunskapen om nåden blir sann och lefvande, tillväxer och förökas tron.

I läran om bättringen skiljer sig romersk-katolska kyrkan ifrån vår däruti, att den anser bättringen bestå af trenne delar, nämligen: 1) Hjärtats förkrosselse (*contritio cordis*), den äfven vi betrakta såsom en väsentlig del af bättringen. 2) Munnens bekännelse (*confessio oris*). Vi anse det nödvändigt höra till ångern, att den botfärdiga människan inför Gud erkänner sina synder. Syndabekännelsen inför människor anse vi däremot nyttig men ej nödvändig. Romersk-katolska kyrkan ålägger denna syndabekännelse inför prästen såsom en väsentlig del af bättringen samt fordrar, att i denna syndabekännelse alla dödssynder skola uppräknas (*confessio auricularis*, öronbikt). Vidare ålägger romersk-katolska kyrkan sina bekännare att sålunda bikta sig åtminstone en gång om året, då däremot vår kyrka lämnar åt hvar och en fritt att, så ofta hans själstillstånd det fordrar, inför människor aflägga sin syndabekännelse. 3) Tillfyllestgörelse genom vissa af kyrkan ålagda goda verk (*satisfactio operis*), t. ex. bön, allmosor, fasta, m. fl.; hvilka mänskliga satisfaktioner vi alldeles förkasta såsom ett förringande af Kristi tillfyllestgörelse.

Den fromme kristne, som dör utan att hafva presterat denna tillfyllestgörelse, kommer enligt romersk-katolska kyrkans lära i skärselden (*ignis purgatorius; purgatorium*), hvarur han dock genom själamässor (*missæ pro defunctis*) kan befrias.

I stället för den offentliga bikten uppkom redan under Roms biskop Leo I eller den store (440—461) privat bikt, som sedermera utbildades till den så kallade öronbikten, hvilken af Innocentius III sanktionerades på fjärde lateranska mötet, 1215. — Läran om skärselden och de därmed i sammanhang stående själamässorna framställdes af Roms biskop Gregorius I eller den store (590—604) och sanktionerades på mötet i Florens, 1439.

Aug. Conf. Art. XI. De confessione docent, quod absolutio privata in Ecclesiis retinenda sit, quamquam in confessione non sit necessaria omnium delictionum enumeratio. Est enim impossibilis. Ps. 19: 13.

§ 55. Den saliggörande tron är rättfärdiggörande (*fides justificans*), d. v. s.: då den botfärdiga människan genom tron tillägnar sig de nådelöften, som Gud för Kristi skull tillsäger alla,

som tro på honom, så får hon sina synders förlåtelse och blifver af Gud rättfärdig förklarad. Men därmed följer ock, att hos människan medvetandet af skuld upphäfves, d. ä.: människan blifver försonad med Gud och får frid i sitt samvete. Därigenom är visserligen icke syndens makt och ännu mindre dess rot upphäfd hos människan, men hon har likväl genom tron på Guds kärlek undfått den kraft, som efter hand skall upphäfva dem båda.

§ 56. Rättfärdiggörelsen (*justificatio*) är en Guds doms- och nådeshandling, hvaruti han af förbarmande kärlek, för Kristi skull, tillräknar den på Guds nådelöften i Kristus troende människan Kristi rättfärdighet, förlåter henne synden samt upptager henne till sitt barn och arfvinge till den eviga saligheten.

Gal. 2: 16. Människan varder icke rättfärdig genom lagens gärningar utan genom tron på Jesus Kristus. Rom. 3 och 4 kap.

Aug. Conf. Art. IV. Item docent, quod homines non possint justificari coram Deo propriis viribus, meritis aut operibus, sed gratis justificentur propter Christum per fidem, cum credunt se in gratiam recipi, et peccata remitti propter Christum, qui sua morte pro nostris peccatis satisfecit. Hanc fidem imputat Deus pro justitia coram ipso. Rom. 3 et 4.

§ 57. Rättfärdiggörelsen består således af trenne delar: 1) tillräknandet af Kristi rättfärdighet (*imputatio justitiæ Christi*), 2) syndaförlåtelsen (*remissio peccatorum*) samt 3) människans upptagande till Guds nådebarn och arfvinge af den eviga saligheten (*adoptio*).

§ 58. Till sitt väsende (*forma justificationis*) är rättfärdiggörelsen en domshandling, i hvilken Gud förklarar eller dömer den tro-

ende människan rättfärdig (*justificatio est actus forensis, in quo Deus declarat hominem justum*), d. v. s.: Gud försätter den troende människan ur syndens och vredens tillstånd i nådens och rättfärdighetens, i det han tillsäger henne, att han är hennes i Kristus försonade Fader.

Rom. 4: 5. Honom, som icke håller sig vid gärningarna utan tror på honom, som den ogudaktige gör rättfärdig, hans tro varder honom räknad till rättfärdighet.

Rom. 8: 33, 34. Hvilken vill åklaga dem, som Gud hafver utkorat? Gud är den, som rättfärdigar. Hvilken är den, som vill fördöma? Kristus är den, som lidit hafver döden.

§ 59. Den bevekande inre orsaken till rättfärdiggörelsen (*caussa impulsiva interna; caussa efficiens*) är Guds förbarmande kärlek, icke den hos människan i nya födelsen skedda förändringen, som själf är en följd af Guds förbarmande nåd.

Rom. 3: 23, 24. Allesammans äro de syndare och hafva intet att berömma sig af för Gud, och varda rättfärdiga utan förskyllan, af hans nåd, genom den förlossning, som i Kristus Jesus skedd är.

§ 60. Den förtjänande orsaken till rättfärdiggörelsen (*caussa meritoria; caussa impulsiva externa*) är endast och allenast Kristi rättfärdighet, hans lidande och görande lydnad.

§ 61. Medlen å Guds sida, hvarigenom han rättfärdiggör människan (*media δοτικα; caussa instrumentalis*), äro evangelium och sakramenten. Medlet å människans sida, hvarigenom hon rättfärdiggöres (*medium ληπτικον; caussa apprehendens*, äfven *caussa instrumentalis*), är endast och allenast tron (*fides sola justificat, quamvis numquam sit sola*). Tron betraktas härvid icke såsom ett godt verk (*bonum opus*), hvilket i kraft af sin beskaffenhet förtjänar rättfärdiggörelsen, utan tron är rättfärdiggörande endast därigenom, att den omfattar Kristi tillfyllestgörelse och Guds därvid fästa nåde-

löften: människan rättfärdiggöres icke för sin tros skull utan genom tron för Kristi skull (*homo justificatur non propter fidem, sed per fidem propter meritum Christi*).

§ 62. De egenskaper (*affectiones*), vi (förnämligast emot romersk-katolska kyrkan) tillägga rättfärdiggörelsen, äro följande:

1) Rättfärdiggörelsen sker af nåd (*justificatio est gratuita*), d. v. s.: människan kan hvarken genom sin ånger eller sin tro eller sin kärlek förtjäna rättfärdiggörelsen, utan den gifves af oförtjänt nåd. Ångern innebär nämligen just en afsägelse af all förtjänst, och genom tron tillägnar sig människan men förtjänar icke Guds rättfärdiggörande nåd. Och kärleken till Gud, ådagalagd i självförsakelse och kärlek till nästan, är en följd af rättfärdiggörelsen och således icke dess förtjänande orsak.

2) Rättfärdiggörelsen är utan grader och fullkomlig (*justificatio non habet gradus, sed est æqualis et perfecta*), d. v. s.: Gud förlåter den troende människan fullkomligt alla hennes synder, anser henne fullkomligt rättfärdig och upptager henne helt och hållet till sitt barn, ty Kristi rättfärdighet, som henne tillräknas och för hvars skull hon rättfärdigas, är fullkomlig.

3) Rättfärdiggörelsen är viss (*justificatio est certa*), d. v. s.: den troende människan kan vara viss om sin rättfärdiggörelse inför Gud, äfven om hon, i anseende till sin tros svaghet, icke alltid är det; ty rättfärdiggörelsens objektiva visshet eller verklighet beror icke på graden af trons styrka utan endast på dess sanning: äfven den människa, som har en svag tro, blifver rättfärdig-

gjord. Men rättfärdiggörelsens subjektiva visshet, eller människans egen öfvertygelse om sin rättfärdiggörelse, beror på graden af trons visshet eller styrka. Likväl, då tron grundar sig på Guds nådelöften i Kristus och icke på någonting hos människan, kan den ej sakna all visshet: i annat fall vore den icke tro, utan tvifvel. Allvaret och uppriktigheten af sin ånger äfvensom sanningen af sin tro kan människan pröfva (jfr §§ 50 och 53). Säkrast igenkännas de på afhållandet ifrån allt ondt, såsom synd emot Gud, och längtan efter förlåtelse och frälsning från synden genom Kristus. — Då människans tillväxt i det goda eller hennes förnyelse och helgelse fortgår både säkrare och hastigare i mån af hennes tros visshet och fasthet, så är det för henne af stor vikt, att hennes tro icke alltid är svag utan tillväxer i styrka.

4) Rättfärdiggörelsen kan förloras men åter förnyas (*justificatio est amissibilis et restaurabilis*), d. v. s.: då den rättfärdiggjorda människan begår någon synd, som dödar tron och störtar henne ur nådens tillstånd, så upphör människans gemenskap med Kristus, hvadan Gud tillräknar henne synden och fördömer henne. Men det sålunda förlorade barnaskapet hos Gud kan genom ånger och tro återvinnas.

5) Rättfärdiggörelsen måste beständigt upprepas eller fortsättas (*justificatio perpetuo est iteranda et continuanda*), d. v. s.: Guds nåd i Kristus förblifver alltid grunden för den rättfärdiggjorda människans tro, huru långt som helst hon sedan må hafva framskridit i helgelse, ty hennes helgelse är alltid ofullkomlig; hon behöfver där-

för alltid, att i den ständigt fortgående rättfärdiggörelsen Kristi fullkomliga rättfärdighet henne tillräknas. Gud rättfärdiggör i hvarje ögonblick den troende människan, men i hvarje ögonblick gör han det fullkomligt.

§ 63. Människan frikännes i rättfärdiggörelsen både ifrån syndens skuld och straff, så att Gud icke vidare tillräknar synden. Det både själs- och kroppslidande, som äfven den rättfärdiggjorde måste utstå och som visserligen är en följd af synden och afser den äfven hos den rättfärdiggjorde inneboende synden, har dock för honom förlorat sin karaktär af straff. Det är nämligen icke vidare ett uttryck af Guds vrede (*mors sine sensu iræ divinæ proprie non est poena, Apol. A. C.*) utan medel, tillskickade af en försonad Fader att leda människan till Gud och göra henne Kristus, Guds enfödde Son, lik.

Ebr. 12: 6, 8, 10, 11. Den Herren älskar, den agar han. Ären I utan aga, i hvilken alla delaktiga vordna äro, så ären I oäkta och icke barn. Den andlige Fadern agar oss till det som nyttigt är, att vi må få hans helgelse. All aga synes nu icke vara till fröjd utan till ångest; men sedan vedergäller han en fridsam rättfärdighetens frukt dem, som däruti öfvade äro.

§ 64. Rättfärdiggörelsens omedelbara följder (*effecta justificationis*) äro:

1) Den rättfärdiggjorda människans befriande från känslan af syndens skuld och straff samt därmed följande frid i samvetet och försoning med Gud (*libertas a reatu culpæ et poenæ, pax et reconciliatio cum Deo*). Rättfärdiggörelsen är visserligen en Guds domshandling utom människan (*actio extra hominem in Deo*), men likasom Guds tillräknande och fördömande af synden genom lagen är en hans domshandling, som förnimmes i människans samvete och där

åstadkommer oro och fruktan, så är ock rättfärdiggörelsen en Guds domshandling, som, då den genom evangelium och sakramenten förkunnas och tillämpas på den troende människan, likaledes förnimmes i hennes samvete och där åstadkommer frid och försoning med Gud: hon blifver, då hon genom tron tillägnar sig Guds faderskärlek, hans försonade barn.

Rom. 5: 1. Medan vi nu rättfärdiga vordna äro af tron, hafva vi frid med Gud genom vår Herre Jesus Kristus.

2) Den rättfärdiggjorda människans återförening med Gud (*unio mystica*), som består däruti, att Gud tager sin boning hos den rättfärdiggjorda människan, såsom i sitt tempel. I denna förening äger den rättfärdiggjorda människan en fri tillgång till Gud; Guds kärlek utgjutes i hennes hjärta och upptänder där genkärlek och hopp; Kristi lidande och härlighet blifva människans, och den Helige Ande vittnar med hennes ande, att hon är ett Guds barn.

Joh. 14: 23. Den mig älskar, han varder hållande mina ord, och min Fader skall älska honom; och vi skola komma till honom och blifva boende hos honom. Rom. 5: 2—5.

1 Kor. 3: 16. Veten I icke, att I ären Guds tempel och att Guds Ande bor i eder? 2 Kor. 6: 16. Ef. 3: 17; 5: 32.

Rom. 8: 16—18. Densamme Anden vittnar med vår ande, att vi äro Guds barn. Äro vi nu barn, så äro vi ock arfvingar, nämligen Guds arfvingar och Kristi medarfvingar, om vi annars lide med honom, att vi ock med honom komma måge till härligheten. Ty jag håller det så före, att denna tidens vedermöda är icke lika mot den härlighet, som på oss uppenbaras skall.

Känslan af denna frid och salighet förnimmes icke alltid af den rättfärdiggjorda människan: där tro och trohet finnas, där finnas det oaktadt äfven dessa. Men utan all inre erfarenhet upptändes och utvecklas dock visserligen icke det kristliga lifvet, fastän denna erfarenhet aldrig utgör grunden för den saliggörande tron. Dess orubbliga grund är och förblifver, under inre armod likasom under inre rikedom, Guds nådelöften i Kristus, hvilka i ordet och sakramenten tillsägas den troende människan.

3) Den rättfärdiggjorda människans förnyelse och helgelse (*renovatio et sanctificatio*). Genom sin återförening med Gud återfår den rättfärdiggjorda människan frihet och förmåga i andliga ting (*arbitrium liberatum*), och Guds kärlek, den hon genom tron emottagit och äger, lifvar henne att älska Gud och att i hans tjänst samt efter hans vilja, genom kärlek till nästan, frivilligt uppoffra alla sina själs- och kroppskrafter. Därigenom dödas alltmer hennes själfviskhet och egna syndiga vilja samt återställes alltmer den förlorade likheten med Gud.

2 Kor. 5: 14, 15. Kristi kärlek tvingar oss så, efter vi det hålla, att om en är död för alla, så äro de alla döda. Och han är för den skull död för alla, att de som lefva skola nu icke lefva sig själfva utan honom, som för dem död och uppstånden är.

1 Joh. 4: 19. Älskom Gud; ty han hafver först älskat oss.

Skillnaden emellan de protestantiska kyrkorna och den romersk-katolska i läran om rättfärdiggörelsen är en bland de viktigaste. Den romersk-katolska kyrkan lär, i sammanhang med sin åsikt om människans ursprungliga tillstånd och hennes tillstånd efter fallet, att äfven hos den fallna människan slumrar, obesmittad fastän försvagad af synden, en kraft till det goda, genom hvilken kraft, sedan den af den förekommande nåden (*gratia gratis data*) blifvit väckt, människan kan bereda sig till rättfärdiggörelsen, i det hon tror, ångrar sina synder och besluter bättring. Denna människans själfberedelse har ett slags förtjänst inför Gud (*meritum ex congruo*), hvadan Gud, däraf bevekt och i mån af människans beredelse, rättfärdiggör människan, d. v. s. ingjuter i människan sin rättfärdiggörande nåd (*gratia gratum faciens*). Sedan kan människan genom egna goda verk (*meritum e condigno*) förtjäna sig nådens förökelse och den eviga saligheten. Rättfärdiggörelsen är således, enligt denna kyrkas lära, en Guds handling, i hvilken han meddelar människan en inre rättfärdighet (*justificatio est actus infusus, in quo Deus facit hominem justum*), och detta meddelande sker visserligen på grund af Kristi tillfyllestgörelse men ock på grund och i mån af människans egen förtjänst. Helgelsen eller lefvernets förbättring

föregår och förtjänar således syndaförlåtelsen: ju mera människan älskar Gud och gör det goda, desto mera förlåter Gud henne synden. Häraf följer, att rättfärdiggörelsen kan förökas (*incrementum justificationis*), allt eftersom människan förvärfvar en större mängd af förtjänstfulla goda verk; samt att människan i allmänhet icke kan vara viss om sin rättfärdiggörelse. Tron är enligt denna kyrkas åsikt endast förståndets allmänna, icke en gång nödvändigt med kunskap förenade, bifall till kyrkans lära (*fides generalis, implicita, dogmatica*), hvadan den ock endast i förening med goda verk anses rättfärdiggörande.

Den sålunda rättfärdiggjorda människan förmår, enligt romersk-katolska kyrkans lära, icke blott att uppfylla Guds bud (*præcepta legis*) utan ock att, genom ett fullkomligare utöfvande af vissa goda verk (*consilia evangelica*), t. ex. de ofvannämnda: bön, allmosor och fasta, munklif, m. m., göra så kallade öfverloppsgärningar (*opera supererogationis*). Dessa förvarar kyrkan i sin skatt af goda verk (*thesaurus operum supererogationis*), och ur den tilldelar hon åt andra däraf i behof varande människor genom aflat (*indulgentiæ*).

Vi förkasta hela denna lära om rättfärdiggörelsen, emedan den strider emot Guds ord, förringar Kristi förtjänst, förvirrar begreppet om tro och goda gärningar, om syndernas förlåtelse och helgelse samt sammanhänger med åsikter, dem vi icke kunna gilla.

§ 65. Den pånyttfödda och benådade människan är visserligen ett Guds barn och arfvinge till den eviga saligheten; men hon bör icke alltid förblifva barn utan växa till en fullkommen man och alltmera taga sitt himmelska arf i besittning. Detta sker därigenom, att hon, alltmera upplyst, genom daglig ånger aflägger den henne ännu vidlådande synden samt under vaksamhet och bön utbildar det andliga lif, som hon i nya födelsen erhållit, och så dagligen tilltager i tron, kärleken och hoppet, förnyas till Guds beläte och blir alltmera rik på alla Andens frukter. Den från sin villoväg omvända, om den goda vägen

upplysta samt med håg och lust att vandra på densamma begåfvade människan är därför icke genast vid målet. Den henne meddelade nya hågen måste dagligen förnyas, så att hon icke tröttnar, afviker eller återvänder till den onda vägen utan troget och tåligt vandrar fram till det saliga målet.

§ 66. Förnyelsen (*renovatio*) är det den Helige Andes nådeverk, i hvilket han genom ordet och altarets sakrament hos den rättfärdiggjorda människan upphäfver syndens välde och återställer Guds beläte.

Rom. 12: 2. Hållen eder icke efter denna världen, utan förvandlen eder med edert sinnes förnyelse, att I mågen förfara, hvad Guds goda, behagliga och fullkomliga vilja är.

2 Kor. 4: 16. Ändock vår utvärtes människa förgås, så varder dock den invärtes förnyad dag ifrån dag.

Ef. 4: 22—24. Så läggen nu bort ifrån eder den gamla människan, den I förr med omgingen, hvilken genom lustar i villfarelse sig fördärfvar, och förnyen eder i edert sinnes anda och ikläden eder den nya människan, den efter Gud skapad är, i sannskyldig rättfärdighet och helighet. Kol. 3: 9, 10.

§ 67. Den pånyttfödda och rättfärdiggjorda människan är ett föremål för den medverkande nåden. De efter nya födelsen och rättfärdiggörelsen inträffande nådeverken kunna därför äfven betraktas såsom handlingar, dem människan, under bistånd af och i förening med den Helige Ande, förrättar. Likasom, i timligt afseende, människan intet bidrager till sitt jordiska lifs tändande men, sedan detta blifvit tändt, medverkar jämte den gudomliga försynen till dess fortfarande tillvaro och utveckling genom användandet af de medel, Gud till detta ändamål förlänat; så medverkar ock den pånyttfödda människan, under nådemedlens bruk, med den Helige Ande till sitt andliga lifs fortgående tillväxt. Förnyelsen är, så betraktad,

det verk, hvaruti den rättfärdiggjorda människan, under den Helige Andes bistånd, alltmer afkläder sig den gamla människan, d. ä. den af Adam ärfda syndalustan och det forna lefvernet i synden, och alltmer ikläder sig den nya människan, d. ä. Kristi sinne och ett därmed enligt lefverne.

Rom. 6: 6. Vår gamla människa är korsfäst med Kristus.

Gal. 5: 24. De, som Kristus tillhöra, korsfästa sitt kött samt med lustar och begärelser. Ef. 4: 22—24.

Rom. 13: 14. Ikläden eder Herren Jesus Kristus.

§ 68. Förnyelsen består af tvenne delar, 1) en negativ: upphäfvandet af syndens välde, afklädandet af den gamla människan, och 2) en positiv: återställandet af Guds beläte, iklädandet af den nya människan. Den förra sker genom lagen, då den verkar en allt djupare kunskap om och en allt renare ånger öfver synden. Den senare sker genom evangelium och altarets sakrament, då de verka en allt djupare kunskap om nåden och en allt mera lefvande tro, en allt renare kärlek, ett allt fastare hopp samt en allt större tillväxt i goda gärningar.

§ 69. Med goda gärningar (*bona opera*) förstås sådana, vare sig inre (begär, tankar) eller yttre handlingar (ord, gärningar), hvilka den pånyttfödda och rättfärdiggjorda människan frambringar i enlighet med Guds lag, af tacksamhet emot Gud och kärlek till nästan. De äro trons och rättfärdiggörelsens nödvändiga frukter. Den rättfärdiggörande tron är nämligen alltid lefvande, emedan hon omfattar Kristus, som är lifvet (jfr § 53: 6). Hon följes därför alltid af goda gärningar. Dessa framkomma icke för att förtjäna Guds nåd och syndernas förlåtelse utan tvärt om af tron på Guds nåd och syndernas förlåtelse.

Den, som erfarit Guds förlåtande kärlek, kan ej annat än älska honom tillbaka och frivilligt och gärna göra hans vilja. De förtjäna icke saligheten, emedan de alltid äro ofullkomliga och saligheten alltid är en nådegåfva; men de höra nödvändigt till saligheten, så till vida som det är en väsentlig del af saligheten att göra Guds vilja.

Ef. 2: 8—10. Af nåden ären I frälsta genom tron: och det icke af eder; Guds gåfva är det: icke af gärningar, på det ingen skall berömma sig. Ty vi äro hans verk, skapade i Kristus Jesus till goda gärningar, till hvilka Gud oss tillförene beredt hafver, att vi uti dem vandra skola. Tit. 2: 11—14.

Gal. 5: 6. I Kristus Jesus är intet bevändt, hvarken omskärelse eller förhud, utan tron, som verkar genom kärleken.

Conf. Aug. Art. VI. Item docent, quod fides illa debeat bonos fructus parare, et quod oporteat bona opera, mandata a Deo, facere, propter voluntatem Dei, non ut confidamus per ea opera justficationem coram Deo mereri. Nam remissio peccatorum et justificatio fide apprehenditur. Cfr. Art. XX.

§ 70. Helgelsen (*sanctificatio*) är det den Helige Andes nådeverk, i hvilket han hos den rättfärdiggjorda människan genom evangelium och altarets sakrament återställer Guds beläte; eller, betraktad såsom människans handling, det verk, hvaruti den rättfärdiggjorda människan under den Helige Andes bistånd ikläder sig den nya människan. Helgelsen är således egentligen icke något eget nådeverk utan endast förnyelsens positiva del.

1 Tess. 5: 23. Själfve fridens Gud helge eder öfver allt, att eder hela ande och själ och kropp måtte vara behållen utan straff i vår Herres Jesu Kristi tillkommelse.

Ebr. 12: 14. Faren efter helgelse, utan hvilken ingen får se Herren. 2 Kor. 7: 1.

Ordet helgelse förekommer ock i trenne olika bemärkelser: 1) i vidsträckt bemärkelse (*late*) omfattar det alla nådeverken; 2 Tess. 2: 13; 2) i inskränkt bemärkelse (*stricte*) är det likbetydande med förnyelsen; Ebr. 2: 11;

3) i egentlig bemärkelse (*strictissime*), hvilken är den i ofvanstående § definierade betydelsen.

§ 71. Emot metodisterna lära vi, att förnyelsen och helgelsen hafva grader och äro i detta lifvet aldrig fullkomliga (*renovatio et sanctificatio habent gradus, nec umquam in hac vita sunt perfectæ*). Alla rättfärdiggjorda människor beflita sig visserligen om helgelse men äro icke lika långt framskridna däruti; och samma människa står icke stilla på helgelsens väg utan fortgår därpå. Men huru långt hon än fortgår och tillväxer i helgelse, så hinner hon dock aldrig fullkomligheten. Människan erhåller nämligen icke genom tron en annan och ny natur, utan en ny kraft, som skall omskapa den gamla naturen, och detta kan icke ske på en gång, ej heller i detta lifvet fullkomligt, ty striden emot synden upphör först då fullkomligt, när människan befrias från dess rot och känsla; och Guds beläte återställes först då fullkomligt i människan, när hon får se honom, sådan han är.

Gal. 5: 17. Köttet hafver begärelse emot anden och anden emot köttet: desamma äro emot hvarannat, så att I icke gören hvad I viljen.

1 Kor. 13: 12. Vi se nu genom en spegel, uti ett mörkt tal, men då ansikte emot ansikte; nu känner jag endels, men då skall jag känna, såsom jag ock känd är.

Fil. 3: 12. Icke att jag allaredan hafver det fattat eller allaredan fullkomnad är; men jag far fast därefter, om jag det ock fatta må, som jag ock fattad är af Kristus Jesus.

1 Joh. 3: 2. Mina käraste, vi äro nu Guds barn, och det är icke än uppenbart, hvad vi varda skola; men det veta vi, när han blifver uppenbar, då varda vi honom lika, ty vi få se honom, såsom han är.

Så föres människan af den Helige Ande ur syndens tillstånd genom nådens till härlighetens. — Vi böra härvid märka, att i lifvet och verkligheten dessa nådeverk icke äro så skarpt från hvarandra söndrade, som de i den vetenskapliga behandlingen framställas.

KAP. 9.

Om nådens medel och kyrkan.

§ 1. Gud är ordningens Gud: därför har han för att bevara människan för hennes eget förnufts förvillelser och hennes eget hjärtas falska ingifvelser förordnat vissa nådemedel, genom hvilka han upplyser hennes förnuft och förändrar hennes hjärta, samt stiftat en nådesanstalt, sin kyrka, åt hvilken han anförtrott dessa medel och inom hvilken de därför finnas och verka. Dessa medel kallas nådens eller salighetens medel (*media gratiæ l. salutis*), hvarmed förstås de medel, genom hvilka den Helige Ande tillämpar nåden i Kristus och så begynner och fullbordar människans frälsning och salighet.

Conf. Aug. Art. V. Ut fidem consequamur, institutum est ministerium docendi Evangelii et porrigendi Sacramenta. Nam per verbum et Sacramenta, tamquam per instrumenta, donatur Spiritus Sanctus, qui fidem efficit, ubi et quando visum est Deo, in iis, qui audiunt Evangelium, scilicet, quod Deus non propter nostra merita, sed propter Christum justificet hos, qui credunt, se propter Christum in gratiam recipi.

Damnant Anabaptistas et alios, qui sentiunt, Spiritum Sanctum contingere sine verbo externo hominibus per ipsorum præparationes et opera.

§ 2. Dessa nådemedel äro tveggehanda: ordet och sakramenten.

§ 3. Med Guds ord (*verbum Dei*), såsom nådemedel betraktadt, förstås den i Skriften uppenbarade läran om människans frälsning och salighet, genom hvilken Guds nåd tillbjudes och meddelas människan.

Guds ord är det religiösa innehållet af den Heliga skrift. Det öfriga innehållet af den Heliga skrift står dock i ett närmare eller fjärmare sammanhang med Skriftens religiösa innehåll.

Det muntliga ordets förhållande till det skrifna. Apostlarne predikade evangelium tidigare, än de skrefvo det. Den muntliga predikan är ännu alltjämt, då den öfverensstämmer med Skriften, ett Guds ord.

§ 4. Guds ord är verksamt (*efficax*). Med Guds ords verksamhet eller kraft (*efficacia*) förstås dess inneboende öfvernaturliga förmåga att upplysa, omvända, pånyttföda och saliggöra människan. Denna dess förmåga beror därpå, att det är Guds ord. Men verkande (*efficiens*) är Guds ord endast i den ordning, Gud själf föreskrifvit, hvadan dess verkan (*effectus*) är beroende af den människas förhållande till detsamma, hvilken hör eller läser det.

Joh. 6: 63. De ord, jag säger eder, äro ande och äro lif.

Rom. 1: 16. Evangelium är Guds kraft, alla dem till salighet, som tro. 1 Kor. 1: 18. 2 Tim. 3: 16, 17.

Ebr. 4: 12. Guds ord är lefvande och kraftigt och skarpare än något tveeggadt svärd och går igenom, till dess det åtskiljer själ och ande och märg och ben, och är en domare öfver tankar och hjärtans uppsåt.

Vår kyrka nekar, att ordets saliggörande verkan är beroende af predikantens nådatillstånd. Men den fordrar, att det skall vara Guds rena och klara ord, som predikas.

§ 5. Guds ord är af tvenne slag: lag och evangelium.

Joh. 1: 17. Genom Moses är lagen gifven, nåd och sanning är kommen genom Jesus Kristus.

Ordet lag förekommer i den Heliga skrift i fyrahanda bemärkelse. I sin allmännaste mening (*generalissime*) förstås därmed hela den uppenbarade läran, således äfven evangelium. Ps. 1: 2; 119. Rom. 3: 27. — I sin allmänna betydelse (*generaliter*) utmärker det hela Gamla testamentet, i motsats mot det Nya. Joh. 15: 25. 1 Kor. 14: 21. — I en mera inskränkt bemärkelse (*specialiter*) förstås därmed Pentateuken eller Moses' fem böcker, i motsats mot Profeterna och

Psalmerna. Luk. 24: 44. Apg. 24: 14. — I sin inskränktaste och egentliga betydelse (*specialissime*), i motsats emot evangelium, är lagen en föreskrift om hvad som bör göras eller icke göras. Rom. 13: 8—10.

Ordet evangelium nyttjas likaledes i den Heliga skrift i fyrahanda bemärkelse. I allmännaste mening (*generalissime*) förstås därmed hela den i Nya testamentet uppenbarade läran. Mark. 16: 15. — I sin allmänna betydelse (*generaliter*) betecknar det berättelsen om vår Frälsares lefnad, död och uppståndelse, författad af de fyra evangelisterna. Mark. 1: 1. — I mera inskränkt bemärkelse (*specialiter*) är evangelium, i motsats emot lagen, läran om Guds nådelöften i Kristus, framställd så väl i Gamla som i Nya testamentet. Rom. 1: 1, 2. — I sin inskränktaste betydelse (*specialissime*) förstås därmed läran om nåden i Kristus, sådan den framställes i Nya testamentet efter Kristi ankomst, i motsats mot profetiorna om honom i det Gamla testamentet. Mark. 1: 15.

§ 6. Lagen (*lex*) är (då detta ord tages i sin egentliga mening, i motsats emot evangelium) den del af Guds ord, som, under löfte om belöning och hotelse af straff, undervisar människan, huru hon, enligt Guds vilja, bör vara i sitt inre beskaffad samt hvad hon, till följd af denna beskaffenhet, bör göra och icke göra. Lagen är således uttrycket af Guds heliga vilja och rättesnöret för människans både sinnestillstånd och handlingssätt.

§ 7. Hufvudsumman af lagen eller Guds vilja är kärlek, och kärleken är således lagens fullbordan. I fullkomlighetens tillstånd hade människan kärleken och således lagens bud i sitt hjärta; hennes vilja var öfverensstämmande med Guds, och uppfyllandet af de yttre bud, som Gud gaf människan i detta tillstånd, följde så länge af sig självt. Det öfverträddes först då, när människan redan i misstro vändt sitt hjärta från honom.

1 Tim. 1: 5. Hufvudsumman af budet är kärleken af ett rent hjärta, af ett godt samvete och af en oskrymtad tro. Rom. 13: 10.

§ 8. Genom synden kom människans vilja i strid med Guds vilja; det oaktadt förblef denna rättesnöret och regeln för människan, ty människan blef icke oberoende af Gud genom synden utan förvandlade blott sitt förra fria och saliga beroende af honom till ett tvunget och osaligt. I sitt samvete har hvarje människa kvar ett omedelbart, fastän ofta otydligt, medvetande af Guds vilja. Det uttryck af Guds vilja, som där uttalar sig, plägar man kalla den naturliga lagen. Men samvetet, särdeles sedan det blifvit af Guds ord väckt och upplyst, öfvertygar den fallna människan, att hon icke är sådan, som hon bör vara, och icke gör det, hon bör göra; och det är därför städse ett ondt eller anklagande samvete, till dess det blifvit försonadt genom Kristus, i hvilken allena människan kan hafva ett godt samvete. Så för äfven den naturliga lagen människan till kunskap om hennes synd och till behofvet af en försoning med Gud.

Rom. 2: 15. Hedningarne bevisa lagens verk vara skrifvet i deras hjärtan, där deras samvete bär dem vittne, och deras tankar, som sig inbördes anklaga eller ock ursaka.

1 Kor. 4: 4. Jag vet intet med mig: dock därutinnan är jag icke rättfärdigad.

Cicero: *Magna vis est conscientiæ et magna in utramque partem: ut neque timeant, qui nihil commiserint; et poenam semper ante oculos versari putent, qui peccaverint.*

Seneca: *Sacer intra nos spiritus sedet.*

§ 9. Fastän medvetandet af Guds vilja således icke blifvit genom synden fullkomligen utplånadt, har det dock genom den blifvit fördunkladt och förvirradt och till följd däraf känslan af Guds helighet och af syndens brottslighet försvagad. Så finna vi, att äfven hos de mest bildade folkslag,

som lefde utom den särskilda uppenbarelsen, flera laster blifvit allmänt antagen och gillad sed. För att bibehålla nämnda för människans frälsning så nödvändiga känsla i dess renhet och styrka utvalde Gud därför ett särskildt folkslag, judarne, och gaf det den uppenbarade lagen, som klart och oföränderligt förkunnar Guds heliga vilja och hans vrede och straff öfver alla dem, som icke motsvara dess fordringar. I sin klarhet och i sin af tids- och människolynnet oberoende bestämdhet har den uppenbarade lagen ett stort företräde framför den naturliga.

Utom evangelium kan lagen aldrig fullt förstås; därför förblefvo äfven för judarne, oaktadt de i profetiorna hade evangelii löfte, lagens bud och hotelser till en del oförstådda, till dess Kristus genom sin lära och sitt lefverne fullständigt förklarade desamma. Matt. kap. 5, 6, 7. 2 Kor. 3: 13—16. *Form Conc. Epit. V. 8.*

§ 10. Denna Guds i samvetet och ordet förkunnade vilja i afseende på människans sedliga förhållande kallas den moraliska lagen eller sedelagen (*lex moralis*). Den är således tveggehanda: den naturliga (*lex naturalis*), hvars kunskapskälla är förnuftet och samvetet; samt den uppenbarade (*lex revelata*), som har till kunskapskälla den Heliga skrift och är kortast framställd i tio Guds bud (*Decalogus*).

§ 11. Utom den moraliska lagen gaf Gud åt judarne, detta folk, ibland hvilket världens Frälsare skulle födas och Kristi rike grundläggas, ännu tvenne lagar: ceremoniallagen och den borgerliga lagen, på det att de, afsöndrade från alla andra folkslag och i alla sina förhållanden förvarade under lagen, måtte komma till en liflig och djup känsla af sin synd och sitt behof af frälsning, samt

att hos dem väntan efter Messias, det stora försoningsoffret för världens synder, genom de förebildande skuggorna måtte hållas lefvande. Ceremoniallagen (*lex cærimonialis*), som föreskref stadgarna för judarnes gudstjänst, och den borgerliga lagen (*lex forensis*), som förskref stadgarna för judiska staten, skilja sig från den moraliska med afseende på giltigheten och varaktigheten; ty då de förra endast gällde för judarne och upphörde med Kristi försoningsdöd och judiska statens upplösning, så är däremot den moraliska lagen allmänt och evigt gällande; den upphörde icke med Kristus utan förklarades och fullbordades af honom.

Kristus uppenbarades icke för att gifva människorna en ny lag, genom hvars uppfyllande de skulle förtjäna saligheten; utan han uppfyllde lagen och framställde den i en klarhet, som den förut icke ägt. Han var själf den lefvande lagen, och i honom fick därför lagen både sin fullbordan och sitt fulla ljus. — Judarnes ceremoniallag och borgerliga lag, som förebildade Kristus och hans rike, upphörde med Kristi och hans rikes uppenbarelse på jorden, i det de därigenom erhöllo sin fulla sanning och verklighet.

§ 12. Då lagen för människan framställer hvad Gud af henne fordrar samt tillika öfvertygar henne, att hon i intet afseende tillfredsställer Guds fordringar och således är brottslig och straffskyldig, så väcker han henne till besinning af hennes tillstånd, meddelar henne kunskap om synden samt uppväcker och bibehåller hos henne ångern.

Rom. 3: 20. Af lagen känner man synden.
Rom. 4: 15. Lagen kommer vrede åstad.
Rom. 7: 7. Synden kände jag icke utan af lagen.

§ 13. Lagen är icke något direkt nådemedel, emedan den icke förmår meddela den syndiga människan lif och salighet och icke heller lärer

något om nåden i Kristus; men indirekt är lagen ett nådemedel, emedan den, därigenom att den öfvertygar människan om hennes synd och för henne uppställer helighetens fordringar, visar henne till nåden i Kristus.

Gal. 3: 21—24. Är då lagen emot Guds löften? Bort det! Men om en lag vore gifven, som kunde lefvande göra, så vore rättfärdigheten sannerligen af lagen; men Skriften hafver allt beslutit under synd, på det löftet skulle komma genom Jesu Kristi tro, dem som tro. Men förrän tron kom, voro vi förvarade under lagen och beslutna till den tro, som uppenbaras skulle. Så hafver nu lagen varit vår tuktomästare till Kristus, på det vi skola varda rättfärdiga af tron. Rom. 8: 3.

§ 14. Lagen har en trefaldig nytta (*usus legis triplex*): 1) dess politiska eller borgerliga nytta (*usus politicus l. civilis*), den nytta, som tillflyter det borgerliga samhället af lagen såsom ett Guds bud, förenadt med löften om eviga belöningar och hotelser af eviga straff, och som består däruti, att lagen lägger band på den syndiga människans ondska och drifver henne till en yttre rättfärdighet; 2) dess tuktande nytta (*usus elenchticus l. pædagogicus*), som består däruti, att lagen väcker den opånyttfödda människan och meddelar henne kunskap om synden samt verkar hos henne ångern; 3) dess undervisande nytta (*usus didacticus l. tertius*), som består däruti, att lagen är ett rättesnöre för den pånyttfödda människans lefnad och så fortfarande undervisar henne om den henne ännu vidlådande synden samt hos henne bibehåller ångern öfver densamma.

§ 15. Evangelium (*εὐαγγέλιον*) är den del af Guds ord, som förkunnar människan det glada budskapet, att Gud vill af förbarmande kärlek för Kristi skull förlåta synden och gifva åt dem, hvilka

tro på denna hans kärlek, den rättfärdighet, som lagen fordrar.

§ 16. Lagen och evangelium äro i allmänhet därutinnan lika, att de båda äro uttryck af Guds heliga och kärleksrika vilja, som med båda åsyftar människans salighet; men olika därutinnan, att då lagen lär människan, hurudan hon bör vara och hvad hon bör göra för att varda salig, så lär evangelium henne, hur hon kan blifva salig genom tron samt erhålla kraft att göra det lagen bjuder; då lagen öfvertygar människan om hennes synd och förkunnar henne Guds vrede och fördömelse, så förkunnar och gifver evangelium henne Guds nåd och syndernas förlåtelse; då lagen hotar och anklagar, så tröstar och frikänner evangelium. Med ett ord: evangelium gifver, hvad lagen fordrar, och tillgifver, hvad lagen utkräfver. De motverka likväl ingalunda hvarandra eller upphäfva hvarandra; utan lagen banar fastmer vägen för evangelium, och evangelium upprättar och förklarar lagen.

§ 17. Då evangelium för människan framställer Guds vilja och råd att frälsa henne samt tillbjuder henne denna frälsning, så väcker det henne till uppmärksamhet på nåden i Kristus, meddelar henne kunskap om denna nåd samt upptänder och förökar hos henne den saliggörande tron.

Rom. 1: 16. Kristi evangelium är Guds kraft till salighet för alla dem, som tro. 1 Kor. 1: 18.

§ 18. Jämte ordet har Gud förordnat sakramenten att vara nådemedel. Med sakrament (*sacramentum*) förstås en högtidlig, af Gud instiftad handling, i hvilken, under synliga och jor-

diska ting, meddelas och bekräftas nåden i Kristus, den han genom sitt löfte fäst vid denna handling.

§ 19. För att en religiös handling af oss skall erkännas vara ett sakrament fordras därför: 1) att denna handling skall vara af Gud i ordet instiftad; 2) att Gud fäst löftet om nåden i Kristus vid denna handling; 3) att i den skall finnas en synlig materia, med hvilken, i kraft af Guds instiftelse, den osynliga nådegåfvan är förenad.

§ 20. Vid hvarje sakrament hafva vi att iakttaga: 1) dess materia, 2) dess form och 3) dess ändamål.

§ 21. Sakramentens materia (*materia*) är tveggehanda: den jordiska eller synliga (*mat. terrestris, visibilis; elementum*) och den himmelska eller osynliga (*mat. coelestis, invisibilis*). Den förra är det synliga elementet: vattnet, brödet och vinet; den senare Guds nådegåfva, som i stöd af Guds löfte och befallning meddelas i sakramentet.

§ 22. Sakramentens form eller väsende (*forma*) är äfven tveggehanda: den inre (*forma interna*) och den yttre (*forma externa*). Den förra består uti den sakramenterliga föreningen (*unio sacramentalis*) emellan det jordiska och himmelska. Den senare åter består uti konsekrationen eller instiftelseordens uppläsande samt uti meddelandet och emottagandet af sakramentets elementer.

§ 23. Sakramentens ändamål (*finis*) är likaledes tveggehanda: 1) hufvudändamålet (*finis primarius*), som är att vara nådemedel, d. v. s. att meddela och bekräfta nåden i Kristus; samt 2) biändamålet (*finis secundarius*), nämligen att vara yttre bekännelsetecken, genom hvilka kyr-

kans medlemmar igenkännas och bekänna sig tillhöra kyrkan; att påminna människorna om Kristi välgärningar, lifva deras kärlek till honom och hvarandra samt uppmuntra dem till alla goda gärningar.

Conf. Aug. Art. XIII. De usu Sacramentorum docent, quod Sacramenta instituta sint, non modo ut sint notæ professionis inter homines, sed magis ut sint signa et testimonia voluntatis Dei erga nos, ad excitandam et confirmandam fidem in his, qui utuntur, proposita. Itaque utendum est Sacramentis ita, ut fides accedat, quæ credat promissionibus, quæ per Sacramenta exhibentur et ostenduntur. Damnant igitur illos, qui docent, quod Sacramenta ex opere operato justificent, nec docent fidem requiri in usu Sacramentorum, quæ credat remitti peccata.

§ 24. Sakramentens kraft (*efficacia*), hvarmed vi förstå deras öfvernaturliga förmåga att meddela och bekräfta nåden i Kristus, beror endast och allenast på Guds instiftelse i ordet men hvarken på den utdelandes eller den emottagandes sinnesförfattning. De religiösa handlingar, som icke äro af Gud i ordet instiftade, äro därför icke sakrament.

Conf. Aug. Art. VIII. Quamquam ecclesia proprie sit congregatio sanctorum et vere credentium, tamen, cum in hac vita multi hypocritæ et mali admixti sint, licet uti Sacramentis, quæ per malos administrantur. Matth. 23: 2 sqq. Et Sacramenta et verbum propter ordinationem et mandatum Christi sunt efficacia, etiamsi per malos exhibeantur.

§ 25. Sakramentens saliggörande verkan (*effectus*) beror däremot på den människas tro, som brukar dem, men icke på sinnesförfattningen hos den person, som förvaltar desamma.

Hvad döpelsen angår, så vida tron kan finnas hos den, som blir delaktig af detta sakrament. Vid barns dop fordras icke tro; den upptändes tvärt om hos dem genom dopet. Så

förutsättes icke tron hos den, som hör ordet och däraf pånyttfödes, utan det verkar hos honom tron. Gerhardus: *Invertimus igitur argumentum (Sacramenta non prosunt absque fide; jam vero infantes non credunt): infantes non habent fidem, scil. naturæ corruptæ respectu, quia propter carnalem ex parentibus generationem sunt caro. Ergo sunt baptizandi, ut fidem et salutem consequantur.* Då barnet ännu icke med eget medvetande tillägnat sig synden i Adam, så kan det ock utan ett sådant blifva delaktigt af nåden i Kristus. Helt olika måste förhållandet vara med dem, som vetande och viljande gjort synden till sin egen.

§ 26. Gamla testamentet hade två sakrament, förebilder till det Nya testamentets, nämligen: omskärelsen och påskalammet. Omskärelsen instiftades, då Gud afskilde Abraham och hans efterkommande från den hedniska världen. Genom detta sakrament upptogs människan i judiska kyrkan. Påskalammet instiftades, då Israels barn befriades från mordängeln och uttågade ur Egypten; det firades till minne af denna befrielse och fick endast ätas af dem, som hörde till judiska kyrkan.

1 Mos. 17: 1 f. 2 Mos. 12: 1 f.

§ 27. Nya testamentets sakrament äro likaledes tvenne: döpelsen och Herrens nattvard eller altarets sakrament.

Romersk-katolska kyrkan härleder sakramentens kraft både ifrån Guds instiftelse i ordet och från kyrkans instiftelse genom traditionen. — Hvad deras verkan angår, lär denna kyrka, att sakramenten verka i följd af deras blotta yttre bruk utan afseende på sinnesbeskaffenheten hos den, som brukar dem (*sacramenta effectum habent ex opere operato*); men hon fordrar däremot för sakramentens verkan en viss intention hos den, som förvaltar dem (*intentio dispensatoris*). — Vidare antager romersk-katolska kyrkan sju sakrament, nämligen: döpelsen (*baptismus*), konfirmationen (*confirmatio*), nattvarden (*eucharistia*), bikten (*poenitentia*), sista smörjel-

sen (*unctio extrema*), prästvigningen (*ordo*) och äktenskapet (*matrimonium*).

Läran om sju sakrament utbildades af Petrus Lombardus († 1164) och sanktionerades på mötet i Florens 1439.

§ 28. Hvad sakramentens nödvändighet (*necessitas*) angår, så äro de nödvändiga såsom af Gud förordnade nådemedel, dem han befallt oss att begagna. Men är det för någon omöjligt att erhålla dem, så kan Gud i sådant fall äfven utan dem göra människan delaktig af sin nåd. Deras nödvändighet är således icke ovillkorlig utan villkorlig (*necessitas non absoluta sed ordinata*). Deras föraktande men icke deras saknad fördömer människan (*non privatio, sed contemtus sacramenti damnat*).

§ 29. Döpelsen (*baptismus*), Nya testamentets första sakrament är en högtidlig af Kristus instiftad handling, i hvilken människan, under begjutning med vatten i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn, upptages i Kristi nådeförbund och blifver delaktig af nåden i Kristus, till pånyttfödelse och syndaförlåtelse.

Matt. 28: 18—20. Jesus sade: Mig är gifven all makt i himmeln och på jorden. Gån fördenskull ut och lären (μαθητεύσατε) allt folk och döpen dem i namn Faders och Sons och den Helige Andes och lären dem hålla allt, det jag hafver eder befallt.

Conf. Aug. Art. IX. De Baptismo docent, quod sit necessarius ad salutem, quodque per Baptismum offeratur gratia Dei; et quod pueri sint batipzandi, qui per Baptismum oblati Deo recipiantur in gratiam Dei.

Damnant Anabaptistas, qui improbant Baptismum puerorum et affirmant pueros sine Baptismo salvos fieri.

§ 30. Den jordiska eller synliga materien i döpelsen är vattnet; den himmelska eller osynliga är den Helige Andes nåd till pånyttfödelse och syndaförlåtelse, som i stöd af Kristi instiftelse och befallning meddelas i detta sakrament.

§ 31. Döpelsens inre form består uti den sakramenterliga föreningen emellan vattnet och Guds nådelöfte i ordet. Dess yttre form består uti instiftelseordens uppläsande samt dopets förrättande i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn.

Barndopet (*pædobaptismus*), som enligt tillförlitliga kyrkofäders uppgift är en apostolisk inrättning, var redan i 2:a seklet allmänt och blef senare (efter Augustini tid, i 5:e seklet) uteslutande brukligt. Det har tillräcklig grund i Skriften (Matt. 28: 19; Mark. 10: 14, m. fl.) och uttrycker väl nådens verksamhet före och utom allt människans bemödande men kan naturligtvis icke äga rum annorstädes än där en kristen församling redan finnes. Det stadfästes genom den äfven i vår kyrka brukliga konfirmationsakten, hvars betydelse är, att kyrkan må ådagalägga, det hon uppfyllt ej blott Kristi första befallning (döpen) utan ock hans andra (lären), då barnen efter föregången undervisning själfva aflägga sin trosbekännelse samt bekräfta och förnya sitt döpelseförbund.

§ 32. Döpelsens ändamål är att upptaga människan i Guds nådeförbund, meddela henne nåden i Kristus till pånyttfödelse och syndernas förlåtelse samt inviga henne till en medlem af kristna församlingen och förbinda henne till en kristens plikter (*Baptismus est sacramentum regenerationis et initiationis*).

Gal. 3: 26. I, så många som döpta ären till Kristus, hafven eder iklädt Kristus. Tit. 3: 5.

§ 33. Dopets saliga verkningar utsträcka sig öfver människans hela lif, då hon förblifver i den nåd, till hvilken hon genom dopet erhållit tillgång. Äfven då människan, glömsk af sina i dopet åtagna förbindelser, brutit det förbund, Gud med henne i döpelsen ingått, kan hon, då hon vill återvända till Gud, trösta sig af sitt döpelseförbund; ty detta står, oaktadt hennes affall, å Guds sida fast. För

återknytandet af detta förbund behöfves därför icke, att döpelsen å nyo förrättas; men å sin sida måste människan genom en sann bättring återupprätta detsamma och så uppfylla, hvad dopet både betecknar och ålägger, att hon, bestänkt och renad i Kristi blod, skall dö synden och lefva Gudi.

Jer. 3: 14. Omvänden eder, I affälliga barn, säger Herren.
Rom. 3: 3. Skulle deras otro göra Guds trohet om intet?
2 Tim. 2: 13. Tro vi honom icke, så blifver han dock trofast; han kan icke neka sig själf.

§ 34. Herrens nattvard (*coena Domini, sacra coena, sacramentum altaris*), Nya testamentets andra sakrament, är en högtidlig af Kristus instiftad handling, i hvilken, under bröd och vin, meddelas människan Kristi lekamen och blod att stadfästa henne i Guds med henne ingångna nådeförbund och bekräfta hennes delaktighet af nåden i Kristus till syndaförlåtelse och helgelse.

Matt. 26: 26—28. Mark. 14: 22—24. Luk. 22: 19, 20.
1 Kor. 11: 23—25. Herren Jesus, i den natten då han förrådd vardt, tog han brödet, tackade, bröt det och sade: Tagen, äten; detta är min lekamen, som för eder brytes. Detta gören till min åminnelse. Sammalunda ock kalken, efter nattvarden, och sade: Denna kalk är det Nya testamentet i mitt blod. Detta gören, så ofta I dricken, till min åminnelse.

§ 35. Den jordiska eller synliga materien i nattvarden är brödet och vinet; den himmelska eller osynliga är Kristi lekamen och blod, som på grund af Kristi instiftelse och befallning meddelas i detta sakrament.

§ 36. Nattvardens inre form består uti den sakramenterliga föreningen emellan brödet och vinet och Kristi lekamen och blod. Dess yttre form består uti konsekrationen eller instiftelseordens uppläsande samt utdelandet och anammandet af brödet och vinet.

§ 37. Angående nattvardens inre form lära vi, att brödet och vinet äro så förenade med Kristi lekamen och blod, att 1) brödet och vinet icke blott beteckna (*significant*) utan meddela (*conferunt*) Kristi lekamen och blod; 2) att Kristi lekamen och blod sålunda äro verkligen närvarande (*vere adsint*) i nattvarden; 3) att alla nattvardsgästerna i, med och under brödet och vinet (*in, cum et sub pane et vino*) blifva delaktiga af Kristi lekamen och blod på ett sakramenterligt sätt, d. v. s. på ett öfvernaturligt och för oss outrannsakligt sätt, som endast äger rum i detta sakrament (*manducatio sacramentalis, oralis*), så att Kristi lekamen och blod i nattvarden åtnjutas icke blott af de troende nattvardsgästerna och på ett andligt sätt (*manducatio spiritualis*); ty detta andliga ätande och drickande äger för den troende människan rum både i och utom nattvarden; 4) att brödet och vinet likväl icke förvandlas till Kristi lekamen och blod (*transsubstantiatio*).

1 Kor. 10: 16. Välsignelsens kalk, den vi välsigna, är icke han Kristi blods delaktighet? Det brödet, som vi bryta, är icke det Kristi lekamens delaktighet?

1 Kor. 11: 27. Hvilken nu ovärdeligen äter af detta bröd eller dricker af denna kalk, han varder saker på Herrens lekamen och blod.

Reformerta kyrkan lär, att Kristi lekamen och blod endast på ett andligt sätt äro närvarande i nattvarden, där de endast på ett andligt sätt och af de troende åtnjutas. Detta andliga förhållande betecknas genom brödet och vinet.

Romersk-katolska kyrkans åsikt om föreningen emellan det synliga och osynliga i nattvarden är den, att brödet och vinet genom konsekrationen förvandlas till Kristi lekamen och blod, så att de endast för de yttre sinnena äro bröd och vin men till sitt väsende Kristi lekamen och blod. — Transsubstantiationsläran, som Paschasius Radbertus, en munk i Corvey, 831 framställde, sanktionerades på fjärde lateranska mötet, 1215.

Vi förkasta båda dessa åsikter såsom icke grundade i den Heliga skrift.

Conf. Aug. Art. X. De coena Domini docent, quod corpus et sanguis Christi vere adsint et distribuantur vescentibus in coena Domini, et improbant secus docentes.

§ 38. Hvad nattvardens yttre form angår, lära vi, att sakramentet icke fulländas genom konsekrationen utan att till dess yttre form hör icke blott konsekrationen utan äfven utdelandet och anammandet af dess båda element, hvaraf följer, att sakramentet är ett sakrament endast under bruket (*in ipso usu*) samt då det både under bröd och vin utdelas och anammas (*sub utraque specie*).

Romersk-katolska kyrkan lär, att sakramentet fulländas och åstadkommes (*efficitur*) genom konsekrationen, samt att det så konsekrerade brödet, hostian kalladt, alltid, äfven utom bruket, är och förblifver Kristi lekamen, hvadan den såsom sådan förvaras och tillbedes. Denna åsikt har gifvit anledning till den i 13:e seklet instiftade Kristi lekamens fest. Vidare förbjuder denna kyrka lekmän bruket af kalken och tillåter endast den konsekrerande prästen att njuta både brödet och vinet. Detta förbud, som gifvit anledning till denna kyrkas dogm *de concomitantia*, eller att i brödet äfven Kristi blod är närvarande, sanktionerades på mötet i Kostnitz 1415.

§ 39. Nattvardens ändamål är att bekräfta det nådeförbund, Gud med människan ingått, försäkra henne om hennes delaktighet i allt, hvad Kristus henne förvärfvat, befrämja hennes tillväxt i helgelse, närmare förena kristna församlingens medlemmar sinsemellan och med Kristus samt till dagarnas ände förvara åminnelsen af Kristi lefnad och död (*Sacra coena est sacramentum renovationis et confirmationis*).

1 Kor. 10: 17. Det är ett bröd; så äro vi många en lekamen, efter vi alla af ett bröd delaktiga äro.

1 Kor. 11: 26. Så ofta I äten af detta bröd och dricken af denna kalk, skolen I förkunna Herrens död, till dess han kommer.

Romersk-katolska kyrkan betraktar nattvarden icke blott såsom ett sakrament eller nådemedel, hvarigenom Gud tillförsäkrar människan sin nåd, utan äfven såsom ett offer (*sacrificium*, *missa*), hvilket af människan frambäres åt Gud. Densamme Kristus, som på korset offrade sig själf för människorna, offras på ett oblodigt sätt i mässan af prästen, som frambär detta offer för både närvarande och frånvarande, både lefvande och döda. — Dessa mässor äro af flera slag: stilla mässor (*missæ privatæ*, *solitariæ*), vid hvilka endast prästen är närvarande; torra mässor (*missæ siccæ*), i hvilka prästen endast njuter brödet; själamässor (*missæ pro defunctis*), hvilka anställas för aflidna, m. fl.

Vi förkasta denna åsikt, emedan den strider emot Guds ord och Kristi en gång för alla skedda försoning samt sammanhänger med läran om transsubstantiationen och andra läror, dem vi ogilla.

§ 40. För att vara en värdig nattvardsgäst fordras ingalunda en fullständig insikt i nattvardens väsende, som för människan alltid kommer att äga något outrannsakligt; men det fordras därtill en uppriktig hjärtats längtan efter syndaförlåtelse och kraft till det goda. Denna längtan uppkommer hos människan, då hon inför Gud och sitt samvete pröfvar sig själf och finner sin andliga fattigdom samt då hon tillika betraktar och behjärtar den outsägligt rika kärlek, som uppfyllde och lifvade Jesus och den han i nattvarden vill meddela henne. — Att handleda människan till en sådan själfpröfning samt erinra henne om Kristi kärlek och de heliga förbindelser, denna kärlek ålägger henne, är hufvudändamålet med det nattvarden föregående skriftermålet.

1 Kor. 11: 28. Pröfve människan sig själf, och äte så af det brödet och dricke af den kalken.

§ 41. Kyrkan (*ecclesia*) är det af Kristus stiftade samfund, inom hvilket den Helige Ande genom nådemedlen verkar.

§ 42. Detta samfund består antingen af sådana medlemmar, som, sedan de blifvit fullkomligen befriade från all synd och osalighet, i himmeln kommit till full delaktighet af den genom Kristus förvärfvade saligheten; eller ock sådana, som, här på jorden ännu stridande emot synd och osalighet, icke kommit till fullt åtnjutande af nåden och saligheten. Det samfund, hvars medlemmar äro af det förra slaget, kallas den segrande kyrkan (*ecclesia triumphans*), hvarmed förstås kyrkan i himmeln, då däremot det samfund, hvars medlemmar äro af det senare slaget, kallas den stridande kyrkan (*ecclesia militans*), hvarmed förstås kyrkan här på jorden.

Uppb. 21: 2. Och jag, Johannes, såg den heliga staden, det nya Jerusalem, nederkomma af himmeln ifrån Gud, tillredd såsom en prydd brud till sin man. Uppb. 21: 9—22: 5.

Matt. 10: 34. I skolen icke mena, att jag är kommen till att sända frid på jorden; jag är icke kommen till att sända frid utan svärdet. Ef. 6: 11—17.

§ 43. Kristi kyrka på jorden eller den stridande kyrkan är ett samfund af sant troende och heligt sinnade människor, inom hvilket Guds ord rent och klart predikas och sakramenten efter Kristi instiftelse förvaltas.

Conf. Aug. Art. VII. Item docent, quod una sancta Ecclesia perpetuo mansura sit. Est autem Ecclesia congregatio sanctorum, in qua Evangelium recte docetur et recte administrantur Sacramenta. Et ad veram unitatem Ecclesiæ satis est consentire de doctrina Evangelii et administratione Sacramentorum. Nec necesse est ubique esse similes traditiones humanas, seu ritus aut cærimonias, ab hominibus institutas. Eph. 4: 5, 6. Cfr Conf. Aug. Art. XV.

§ 44. Detta af Kristus genom den Helige Andes utgjutande öfver apostlarne stiftade samfund utgör ock en nådeanstalt, som kallar och

upptager de ännu utanför stående människorna och som inom sitt moderliga sköte vårdar och uppfostrar de upptagna till troende samt fulländar de troende till medlemmar af den segrande församlingen. Så snart apostlarne hade undfått den Helige Ande, predikade och döpte de. Kyrkan jämföres i detta hänseende med en not och kallas jordens salt och världens ljus.

§ 45. Kristi kyrka existerar här på jorden såsom ett yttre samfund med yttre inrättningar. Men hon är ock med inre band förenad med sitt hufvud Kristus. Betraktas kyrkan i förra hänseendet, kallas hon synlig (*ecclesia visibilis, ecclesia vocatorum*), och dess äfven mänsklig pröfning underkastade kännetecken äro Guds ords rena och klara förkunnande samt sakramentens rätta förvaltande. Betraktas hon åter i det senare hänseendet, kallas hon osynlig (*ecclesia invisibilis, ecclesia credentium*), och dess för Gud allena bekanta kännetecken äro en sann tro och ett heligt sinne.

Apg. 20: 28. Så hafven nu akt på eder och på all hjorden, i hvilken den Helige Ande hafver eder satt till biskopar, att regera Guds församling, hvilken han hafver förvärfvat med sitt blod.

Joh. 10: 14. Jag är den gode herden och känner mina får, och mina känna mig. 2 Tim. 2: 19.

§ 46. Den synliga och osynliga kyrkan borde vara ett, så att de med hvarandra sammanfölle. Men i en syndig värld är detta icke möjligt. Där sluta sig till den yttre församlingen äfven sådana människor, som sakna dess inre kännetecken. Och detta är oundvikligt, icke blott emedan Gud allena kan skåda in i människornas hjärtan, utan det måste äfven därför så vara, på det att därigenom det kristliga lifvet må hos dessa upptändas och

utvecklas. De kallades församling är här i tiden alltid större än de troendes; men ur den förra bildar sig alltjämt den senare nya medlemmar och verkar alltjämt därhän, att denna yttre förening af döpta människor (*ecclesia late et improprie sic dicta*) må en gång uppgå i ett de heligas samfund (*ecclesia stricte et proprie sic dicta*).

Matt. 13: 24—30, 33, 36—43, 47—50.

§ 47. Den osynliga kyrkan är en (*una*), emedan hon utgör en enda kropp, hvars hufvud är Kristus; helig (*sancta*), emedan Kristus utgifvit sig till hennes helgelse och hennes medlemmar äro stadda på helgelsens väg; allmännelig (*catholica*), emedan hon till sin natur är öppen för alla; apostolisk (*apostolica*), emedan hon är grundad på apostlarnes lära; alltid beståndande (*perpetua*), emedan hon aldrig skall upphöra; allena saliggörande, emedan endast inom henne den Helige Ande tillämpar nåden i Kristus.

Gal. 3: 28. Alla ären I en i Kristus Jesus.

Ef. 1: 22. Gud hafver satt Kristus församlingen till ett hufvud öfver allting. Ef. 4: 3—6; 5: 23—27.

Mark. 16: 15. Gån ut i hela världen och prediken evangelium för alla kreatur. Tit. 2: 11. Matt. 16: 16—18.

Ef. 2: 20. I ären uppbyggda på apostlarnes och profeternas grund, där Jesus Kristus öfversta hörnstenen är. Apg. 4: 12.

Denna ena, allmänna kyrka delar sig i flera enskilda eller så kallade partikularkyrkor. Deras renhet och sanning pröfvas efter de ofvan (§ 45) uppgifna yttre kännetecknen.

Romersk-katolska kyrkan betraktar kyrkan endast såsåsom ett yttre samfund af döpta kristna, hvilket är förenadt under påfven, Kristi synlige vikarie på jorden, samt tillerkänner det yttre samfundet ofvannämnda egenskaper, hvilka endast tillkomma den inre i det yttre sig uppenbarande församlingen.

Vi förkasta så väl denna åsikt som äfven deras, hvilka, utan att skilja emellan idealet och dess relativt fullkomliga uppenbarelse, antingen (såsom Weigel och hans anhängare) neka den osynliga kyrkans existens i det yttre eller ock (så-

som novatianerna, donatisterna, anabaptisterna m. fl.) fordra idealets fullkomliga uppenbarelse på jorden, en fullkomligt ren kyrka.

§ 48. För kyrkans bestånd och utveckling är prästerskapet (*ministerium ecclesiasticum*) af Kristus insatt och förordnas, efter honom och med hans makt, af kyrkan. Dess plikt och rättighet är att förkunna ordet, förvalta sakramenten och handhafva löse- och bindenyckeln (*potestas clavium*), d. v. s. att, såsom Kristi tjänare och i hans namn, genom evangelium förkunna de botfärdiga syndernas förlåtelse och genom lagen behålla de obotfärdiga deras synder samt dem från kyrkans gemenskap utesluta. Det utgör ett från de öfriga kristna icke väsentligen utan blott med afseende på sitt ämbete skildt stånd, hvilket ämbete för kyrkans bestånd är nödvändigt. Inom detsamma finnes ingen i Guds ord (*jure divino*) grundad olikhet, men för ordningens skull (*jure humano*) tillkomma dess medlemmar olika plikter och rättigheter. Alla dess medlemmar kallas och invigas till sitt ansvarsfulla ämbete. Celibatet eller det ogifta ståndet är dem icke i Guds ord ålagdt.

Joh. 20: 21—23. Såsom Fadern hafver mig sändt, så sänder ock jag eder. När han detta sagt hade, blåste han på dem och sade till dem: Tagen den Helige Ande; hvilka I förlåten synderna, dem förlåtas de; och hvilka I behållen dem, dem äro de behållna.

Apg. 20: 28. Så hafven nu akt på eder och på all hjorden, i hvilken den Helige Ande hafver eder satt till biskopar, att regera Guds församling, hvilken han hafver förvärfvat med sitt blod. 1 Kor. 12: 28. Ef. 4: 11—16.

2 Kor. 5: 20. Vi äro sändningabåd i Kristi stad, ty Gud förmanar genom oss.

1 Petr. 2: 5. I ock, såsom lefvande stenar, uppbyggen eder till ett andligt hus och till ett heligt prästerskap, till att offra andliga offer, som Gud äro tacknämliga genom Jesus Kristus.

Conf. Aug. Art. XIV. De ordine ecclesiastico docent, quod nemo debeat in Ecclesia publice docere, aut Sacramenta administrare, nisi rite vocatus.

Enligt romersk-katolska kyrkans åsikt är prästerskapet ett från de öfriga kristna väsentligen (*per characterem indelebilem*) skildt stånd, hvars medlemmar genom ordinationens sakrament afskiljas och invigas till medlande personer emellan Gud och människorna. Inom detta stånd finnas flera grader, emellan hvilka en på gudomlig anordning (*jure divino*) hvilande olikhet i rang och makt äger rum. Påfven är kyrkans synliga öfverhufvud, och endast biskoparne kunna förrätta konfirmationens och ordinationens sakrament. Alla äro de förbundna till celibatet.

KAP. 10.

Om det kristliga lifvet.

§ 1. Genom ofvannämnda medel (kap. 9) och i ofvannämnda ordning (kap. 8) upptändes och utvecklar sig det kristliga lifvet eller det genom Kristus, medlaren emellan Gud och människorna, i ljuset framburna och förmedlade lifvet i Gud. Det är ett andligt lif, som småningom omskapar det naturliga och fulländar sig i det eviga lifvet.

2 Tim. 1: 10. Vår Frälsare Jesus Kristus hafver borttagit döden och lifvet och ett oförgängligt väsende framburit i ljuset genom evangelium.

§ 2. Det kristliga lifvets väsende består i kärlek till Gud öfver allt och i allt, hvilken upptändes hos människan, då hon genom tron omfattar och tillägnar sig Guds i Kristus uppenbarade kärlek till henne. Då nämligen människan med sitt hjärtas förtröstan hvilar vid den förbarmande kärlek, som Gud henne i Kristus bevisat och tillsäger, så utgjutes i hennes hjärta Guds kärlek till henne och upptänder där hennes återkärlek till Gud. Så är Guds kärlek till människan den verkande or-

saken både till människans tro och, genom tron, till hennes nya lif, d. v. s. hennes kärlek till Gud.

Rom. 5: 5. Guds kärlek är utgjuten i vårt hjärta genom den Helige Ande, som oss gifven är.

Ef. 5: 2. Vandren i kärleken, såsom Kristus hafver älskat oss och utgifvit sig själf för oss.

1 Joh. 4: 19. Älskom Gud, ty han hafver först älskat oss.

§ 3. Denna kärlek till Gud är lagens fullbordan, ty den innefattar i sig och är källan till all den inre och yttre verksamhet, som lagen fordrar. Likasom arfsynden, själfviskheten, är den sinnesbeskaffenhet, som fördärfvar alla den naturliga människans begär, tankar, ord och gärningar, så är kärleken till Gud den pånyttfödda människans sinnesbeskaffenhet, som gör hela hennes verksamhet i begär, tankar, ord och gärningar Gudi behaglig.

1 Tim. 1: 5. Hufvudsumman af budet är kärleken af ett rent hjärta och af ett godt samvete och af en oskrymtad tro. 1 Kor. 13.

§ 4. Den pånyttfödda människan är därför icke under lagen, d. v. s.: Guds vilja framställer sig icke för henne såsom ett yttre befallande och fördömande bud, utan den är skrifven i hennes eget hjärta och är hennes eget hjärtas begär. Men då synden äfven hos den pånyttfödda människan icke är u t r o t a d utan s k a l l u t r o t a s, och då det kristliga lifvet sålunda endast under strid emellan köttet och anden utvecklas och fulländas, så behöfver den pånyttfödda människan Guds lag såsom ett medel, hvarigenom hennes förstånd upplyses och det i hennes hjärta sig rörande onda förkväfves och dödas, och hon alltjämt påminnes, att på Guds nåd, och icke på det hos henne började nya lifvet och dess frukter, bygga sin förtröstan (kap. 9, § 14, 3).

1 Tim. 1: 9. För den rättfärdige är ingen lag satt. Gal. 3: 13.

Rom. 3: 31. Göra vi då lagen om intet med tron? Bort det, utan vi upprätta lagen. Matt. 5: 17.

Ebr. 12: 1. Låt oss aflägga synden, som alltid låder vid oss och gör oss tröga.

Jak. 2: 12. Så talen och så gören, som de där skola genom frihetens lag dömda varda.

5. Det, hvartill lagens bud förbinder människan, kallar man plikt (*officium*). Då lagens bud egentligen icke är mer än ett, nämligen att älska Gud öfver allt och i allt, så är människans plikt egentligen blott en enda, nämligen en oinskränkt kärlek till Gud. Men då det ena budet, med afseende på den oändliga mångfalden i människans inre och yttre verksamhet, antager flera uttryck, så uppträder ock den enda hufvudplikten i flera gestalter, i hvilka alla kärleken lefver, likasom ljuset, ehuru blott ett, bryter sig i flera olika färger.

Jak. 2: 10. Om någon håller hela lagen, och syndar på ett, han är saker till allt.

§ 6. Man har på flera sätt indelat plikterna; de viktigaste bland dessa indelningar äro följande: man indelar plikterna,

1) med afseende på deras föremål (*ratione objecti*), i plikter emot Gud (*officia erga Deum*), oss själfva (*officia erga nos ipsos*) och vår nästa (*officia erga proximum*).

Matt. 22: 37—40. Jesus sade: Du skall älska Herren din Gud af allt ditt hjärta och af all din själ och af all din håg. Detta är det yppersta och största budet. Det andra är detta likt: Du skall älska din nästa som dig själf. På dessa tu buden hänger all lagen och profeterna.

Härvid, såsom vid den likartade indelningen af synden (kap. 6, § 17, 1), bör märkas, att alla plikter egentligen äro plikter emot Gud; ty i hans vilja allena ligger förpliktelsens grund (*ratio obligandi*). Han ensam har rättighet att förplikta människan; den ena människan kan föreskrifva den

andra plikter endast så vida, som hon gör det i Guds namn, d. v. s. af honom därtill berättigad.

2) med afseende på lagen, som förbinder (*ratione legis*), i positiva (*officia positiva*), till hvilka människan förbindes af en befallande lag, och negativa (*officia negativa*), till hvilka hon förbindes af en förbjudande lag.

Man har äfven talat om en tillåtande lag och till följd däraf om handlingar, som hvarken vore befallda eller förbjudna, sålunda hvarken goda eller onda utan likgiltiga (*adiaphora*). I denna mening är ingen människans handling inför Gud likgiltig; ty människans inre sinnesbeskaffenhet kan aldrig vara likgiltig utan måste vara antingen god eller ond, antingen ett föremål för Guds välbehag eller för hans misshag, och däraf beror handlingens sedliga värde: sådan människan är, sådan är ock hennes handling; den goda människans handling är god och den ondas ond. För människan däremot kan en handling synas likgiltig, dels då hon betraktar den lösryckt ur sitt sammanhang med den källa, hvarur den leder sitt ursprung, dels ock emedan hon, till följd af synden, icke vid hvarje särskildt fall förmår fatta och tillämpa lagen; men ju mera människan tilltager i helgelse och förnimmer hvad Guds vilja är, desto färre blifva de fall, då detta inträffar.

3) med afseende på deras nödvändighet (*ratione necessitatis*), i ovillkorliga eller allmänna (*officia absoluta*), som af alla människor i alla förhållanden måste iakttagas, och villkorliga eller särskilda (*officia hypothetica*), som endast af människor, stadda i vissa förhållanden, måste iakttagas, t. ex. husbönders eller tjänares plikter m. m.

§ 7. Kärleken till Gud yttrar sig i människans forskande längtan efter honom, hvarigenom hon med alla sina förmögenheter söker att i hans ord och alla hans verk alltmera klart och lefvande finna och känna honom. Vi kalla denna yttring fromhet eller gudaktighet (*εὐσέβεια*, *pietas*, *amor*

Dei specialis) och förstå därmed människans beständiga åskådande af Gud: det människans sinnestillstånd, i hvilket allt, som omger henne, påminner och undervisar henne om Gud och uppfyller hennes själ med känslan af honom.

Ps. 42: 3. Min själ törstar efter Gud, efter den lefvande Gud; när skall jag därtill komma, att jag måtte se Guds ansikte?

Ps. 73: 25, 26. När jag hafver dig, frågar jag efter himmel och jord intet: om mig än kropp och själ försmäktade, så är du dock, Gud, alltid mitt hjärtas tröst och min del.

§ 8. Endast den, som älskar Gud, kan känna honom, ty Gud är kärleken; men endast i Kristus kunna vi med helig kärlek älska Gud; därför kunna vi ock endast i Kristus på ett tillfredsställande sätt känna honom. Kristi bild föresväfvar därför förnämligast den frommes själ, och i umgängelsen med Kristus samt i hans efterföljelse bereder han sig därtill att få skåda Gud sådan han är.

Matt. 11: 27. Ingen känner Fadern utan Sonen och den som Sonen vill det uppenbara.

Joh. 14: 9. Den mig ser, han ser Fadern. Joh. 12: 45.

I Joh. 2: 6. Den som säger sig blifva i honom, han skall ock vandra såsom han vandrade.

Allt en kristens förhållande till Gud och nästan är förmedladt genom Kristus och hänför sig till honom; ty han är Gud och människa i en person, vår Gud och vår broder, vår förlossare och vår föresyn; endast i honom hafva vi tillgång till den eljest okände Guden, och endast i honom kunna vi rätt älska oss själfva och vår nästa.

§ 9. Känslan af all den godhet och nåd, som Gud bevisat och fortfarande bevisar en kristen, så väl däruti, att han gifvit och uppehåller hans timliga lif, som förnämligast däruti, att han uttagit honom ifrån mörkrets välde och försatt honom i sin älskade Sons rike och därigenom gjort hans timliga lif ljuft och betydelsefullt, känslan häraf uppfyller hans själ med tacksamhet emot Gud (*gratitudo*), så att han erkänner hans stora

välgärningar och det så mycket lifligare och ödmjukare, som han därjämte känner sin ovärdighet till dem.

Ps. 103: 1, 2. Lofva Herren, min själ och allt det uti mig är, hans heliga namn. Lofva Herren, min själ, och förgät icke, hvad godt han dig gjort hafver.

1 Tess. 5: 18. Varen tacksamma i allting; ty det är Guds vilja om eder genom Jesus Kristus. 1 Petr. 1: 3, 4.

§ 10. Denna kärlek och tacksamhet lifvar en kristen att i en villig och trogen lydnad (*obedientia erga Deum*) uppoffra sig själf med alla sina själs- och kroppskrafter åt Gud, så att han, likasom inför Guds ögon, i det minsta som i det största, söker att inse och efterkomma hans vilja samt fly allt ondt såsom synd emot honom. Därigenom blifver människan en Guds tjänare, befriad ifrån all hennes natur förnedrande träldom och sålunda rätteligen fri.

Joh. 15: 8. Därutinnan är min Fader prisad, att I bären mycken frukt och varden mina lärjungar.

1 Joh. 5: 3. Det är kärleken till Gud, att vi hålla hans bud.

Rom. 12: 1. Så förmanar jag nu eder vid Guds barmhärtighet, att I utgifven eder lekamen till ett offer, som är lefvande, heligt och Gud behagligt.

Rom. 6: 23. Nu medan I ären fria vordna från synden och vordna Guds tjänare, hafven I eder frukt, att I heliga varden, och till ändalykt evinnerligt lif. Joh. 8: 36.

§ 11. I lydnaden emot Gud stärkes en kristen af det medvetandet, att den Gud, som han älskar, är en fullkomlig och helig Gud. Detta medvetande, jämte känslan af egen ofullkomlighet och svaghet, alstrar hos honom en ödmjuk vördnad (*reverentia*) och en barnslig fruktan för Gud (*timor Dei filialis*). Med den förra förstås ett villigt erkännande af Guds oändliga fullkomligheter och vårt beroende af honom. Den senare är medvetandet och känslan däraf, att Gud är en helig domare, för hvars blickar intet är fördoldt,

men tillika en älskande Fader, hvilkens misshag är det svåraste straff och som sändt sin enfödde Son att frälsa oss ifrån synden. Den är långt skild ifrån den trälaktiga fruktan (*metus Dei servilis*), som älskar synden men rädes för straffet och som, då syndens vederstygglighet och osalighet blifvit erkända, i Gud endast ser den hämnande domaren men icke den försonade Fadern.

Uppb. 15: 3, 4. Stora och underliga äro dina verk, Herre Gud allsvåldig; rättfärdiga och sanna äro dina vägar, du helgonens konung! Ho skulle icke frukta dig, Herre, och prisa ditt namn.

1 Petr. 1: 16. Det är skrifvet: I skolen vara heliga, ty jag är helig. 3 Mos. 19: 2. Es. 6: 1—5. Matt. 5: 48.

Fil. 2: 12. Skaffen med fruktan och bäfvan, att I saliga varden. 1 Petr. 1: 17—19.

1 Mos. 39: 9. Hvi skulle jag så mycket ondt göra och synda emot Gud?

I Joh. 4: 18. Räddhåga är icke i kärleken, utan fullkomlig kärlek utdrifver räddhågan. Rom. 8: 15.

§ 12. Kärleken och tacksamheten väcka och underhålla hos en kristen förtröstan till Gud (*fiducia erga Deum*) eller ett tillitsfullt gillande och antagande af Guds vilja såsom för människan den bästa. Denna förtröstan är, med afseende på det tillkommande, hopp till Gud (*spes in Deum*) eller en kristens vissa öfvertygelse, att intet skall skilja honom från Gud utan allting närmare förena honom med Herren. Det har till föremål den eviga saligheten men därjämte allt, som kan bidraga till dess erhållande. Det hvilar på Guds fasta tillsägelser och på den erfarenhet en kristen redan gjort, att Gud är trofast.

Fil. 1: 6. Den uti eder ett godt verk begynt hafver, han skall det ock fullborda intill Jesu Kristi dag.

1 Kor. 10: 13. Gud är trofast, som icke låter eder frestas öfver eder förmåga, utan gör med frestelsen en utgång, så att I kunnen draga det.

Rom. 8: 38, 39. Jag är viss därpå, att hvarken död eller lif eller änglar eller förstadömen eller väldigheter eller de ting, som nu äro, eller de ting, som tillkomma skola, eller höghet eller djuphet eller

något annat kreatur skall skilja oss ifrån Guds kärlek, som är i Kristus Jesus vår Herre.

§ 13. Med afseende på det lidande, Gud tillskickar en kristen, yttrar sig dennes förtröstan såsom tålamod (*patientia*) eller en barnslig undergifvenhet under Guds vilja, hvilken, under känslan af att han lider med Kristus och för hans skull, stundom kan stegras till fröjd öfver lidandet. Och då Gud uppfordrar honom till strid emot det onda, som finnes inom och utom honom, yttrar sig hans förtröstan såsom kristligt mod (*fortitudo*).

Luk. 22: 42. Ske icke min vilja, utan din.

1 Petr. 4: 13. Glädjens hellre, att I liden med Kristus, på det I ock fröjdas och glädjas mågen uti hans härlighets uppenbarelse.

Rom. 8: 35, 37. Ho kan skilja oss ifrån Kristi kärlek? Bedröfvelse eller ångest eller förföljelse eller hunger eller nakenheten eller farlighet eller svärd? I allt detta öfvervinna vi genom honom, som oss älskat hafver. Ef. 6: 10—18.

§ 14. Denna förtröstan till Gud, då den alltid är förenad med insikt i Guds kärleksrika ordning samt med en ödmjukhet, som känner sin egen svaghet, urartar aldrig till andlig tröghet och försumlighet ej heller till ett öfvermod, som frestar Gud, då det i förlitande på egen kraft blindt kastar sig i själfvalda faror, eller som häftigt uppbrusar men icke uthärdar. Och såsom tacksamheten fördrifver allt rådande missnöje med det närvarande, så tillåter icke förtröstan på Gud, att misströstan eller förtviflan för det tillkommande uppkommer och blifver härskande i en kristens hjärta.

Ebr. 12: 15. Sen till, att ingen försummar Guds nåd.

Matt. 4: 7. Herren din Gud skall du icke fresta.

Fil. 4: 6, 7. Hafven ingen omsorg; utan edert begär vare kunnigt inför Gud i allting med bön, åkallan och tacksägelse. Och Guds frid, som öfvergår allt förstånd, förvare edert hjärta och edert sinne i Kristus Jesus.

§ 15. Korset eller lidandet har genom kristendomen erhållit en hög betydelse. Då det emottages och bäres i Jesu sinne med undergifvenhet och hopp, är det ett kännetecken på en Kristi lärjunge, en underpant på hans delaktighet i Kristi härlighet samt ett välsignelserikt medel, hvarigenom det onda, som ännu vidlåder honom, försvagas och dödas (kap. 8, § 63).

Luk. 14: 27. Hvilken som icke bär sitt kors och följer mig, han kan icke vara min lärjunge.

2 Tim. 2: 11, 12. Det är ju ett fast ord: dö vi med, så skola vi lefva med; lida vi, så skola vi med regera. Rom. 8: 17.

Rom. 6: 6. Vår gamla människa är korsfäst med Kristus, på det att syndakroppen skall varda om intet, att vi härefter icke skola tjäna synden. Gal. 5: 24.

§ 16. Såsom en god Jesu Kristi stridsman åligger en kristen vaksamhet (*vigilantia*), hvarmed förstås en kristens ständiga och försiktiga uppmärksamhet å ena sidan på de inre och yttre fiendernas, köttets, djäfvulens och världens rörelser; och å den andra på Guds röst i ordet, i de yttre omständigheterna och i hans eget hjärta; på det att han, bevarad för säkerhetens och mångbestyrets faror, må bestå i den kamp, honom förelagd är, och vara beredd på sin Herres ankomst.

Matt. 24: 42. Vaken fördenskull; ty I veten icke, hvad stund eder Herre varder kommandes.

Matt. 26: 41. Vaken och bedjen, att I icke fallen i frestelse.

Luk. 10: 41, 42. Du hafver omsorg och bekymmer om mångahanda; men ett är nödtorftigt.

1 Kor. 16: 13. Vaken, stån i tron, bruken eder manligen, varen starka.

§ 17. Den pånyttfödda människan lefver väl hela sitt lif liksom inför Guds ögon och gör väl allt hvad hon gör i Jesu namn och i förening med honom; dock känner hon Guds närvaro och sin förening med honom i vissa ögonblick lifligare och innerligare. Denna lifligare och varmare känsla

kallas andakt: människoandens aktgifvande på Gud, hela själens riktning till Gud och alla dess krafters samlande inför honom. Dess yttring är Guds tillbedjande (*veneratio Dei*), som sker i anda och sanning.

Tob. 4: 6. Haf Gud för ögonen och i hjärtat alla dina lifsdagar. Kol. 3: 17. Allt det I gören med ord eller gärning, det gören allt i Herrens Jesu namn, och tacken Gud och Fadern genom honom. Joh. 4: 24. Gud är en ande; och de honom tillbedja skola tillbedja honom i anda och sanning.

§ 18. Med Guds tillbedjande är bönen nära besläktad. Bönen (*invocatio Dei; preces christianæ*) är själens samtal med Gud, i hvilket den troende människan frambär sin begäran om salighet i förening med honom. Dess närmaste föremål är således evig salighet i fullkomlig förening med Gud, men därjämte och i sammanhang därmed allt andligt och lekamligt godt, som behöfves till att befrämja denna förening. Då föreningen emellan den troende människan och Gud redan här i tiden är börjad, så blifver bönen lof och tacksägelse i känslan af denna förening och i hoppet om dess stundande fulländning samt vid tanken på allt hvad Gud i nådens och naturens rike gjort för att tillvägabringa densamma. Men emedan den ännu icke är fullkomnad, blifver bönen i känslan af denna brist och i medvetandet af de inre och yttre faror, som hota dess fullkomnande, en åkallan om befrielse ifrån allt, som ännu skiljer människan ifrån Gud. Lof och tack, bön och åkallan förena sig därför i den fromma människans samtal med Gud.

Ps. 19: 15. Låt dig täckas min muns tal och mitt hjärtas tankar för dig Herre, min tröst och min förlossare. Fil. 4: 6.

Bönen är således af flera slag: bön (i egentlig mening), då man utber sig något godt; åkallan, då man undanbeder

sig, beder om befrielse ifrån något ondt; lof och pris, då man upphöjer Guds fullkomligheter; tacksägelse, då någon erkänner och bekänner den godhet, Gud bevisat honom. Förbön är människans samtal med Gud angående nästans angelägenheter.

§ 19. En kristens bön är allvarlig, ödmjuk, undergifven, trägen och förtröstansfull. På hvad sätt som helst den yttrar sig, antingen såsom ett trons tungomål i bestämda ord eller såsom det nya lifvets andedräkt i tysta, ofta omedvetna suckar, så sker den dock alltid i Jesu namn. Därmed förstås, att den bedjande människan icke grundar sin bön på egen förtjänst utan på honom, medlaren emellan Gud och människor, samt att hon företager den i ett sinne, som öfverensstämmer med Jesu eget. Därigenom förhindras hvarje bön, som, antingen med afseende på föremålet, hvarom man beder, eller sättet, hvarpå man beder, skall vara förkastlig. Därigenom förvissas vi också om bönhörelse. Ty hvarje sådan bön blir hörd af Gud: dess beständiga innehåll är Guds viljas fullbordan, och denna vinnes ofta bättre därigenom, att Gud icke gifver hvad människan för tillfället begär. Mången brist i andligt och lekamligt hänseende härleder sig därifrån, att människan icke beder, och mången god och fullkomlig gåfva erhåller hon genom sin bön; ty Gud har befallt henne bedja och i sitt eviga råd sett och gjort afseende på hennes bön; han har själf lärt henne bedja och på det kraftigaste lofvat bönhörelse.

Joh. 16: 23. Sannerligen, sannerligen säger jag eder: Allt det I bedjen Fadern i mitt namn, skall han gifva eder.

1 Joh. 5: 14. Detta är den förtröstning, som vi hafva till honom, att om vi bedja något efter hans vilja, så hörer han oss.

Jak. 4: 1, 3. I hafven intet, därför att I intet bedjen; I bedjen och fån intet, ty I bedjen illa. Luk. 11: 5—13; 18: 1—8.

§ 20. Till en sådan bön uppmanas människan af sitt eget behof; bönen är för det kristliga lifvets uppkomst, tillväxt och stärkande alldeles nödvändig, och behofvet att i glädje och sorg tala med Gud är lika naturligt som behofvet att i lust och nöd utgjuta sitt hjärta för dem, man älskar och aktar. Guds godhet och kärlek samt hans uttryckliga befallning ålägga människan bönen såsom den heligaste plikt. Hans bestämda löfte om bönhörelse, Jesu och alla frommas exempel samt människans egen saliga erfarenhet uppmuntra henne därtill.

Jak. 3: 27. Människan kan intet taga, utan det varder henne gifvet af himmeln. Jak. 1: 17.

Ps. 50: 15. Åkalla mig i nöden, så vill jag hjälpa dig; så skall du prisa mig. Fil. 4: 6.

Ps. 94: 19. Jag hade mycket bekymmer i mitt hjärta; men din tröst gladde min själ.

§ 21. Denna sin inre gudsdyrkan (*cultus Dei internus*) ådagalägger en kristen i det yttre, så att han vinnlägger sig därom, att hela hans så inre som yttre lif må vara en oafbruten gudstjänst. Det är nämligen omöjligt, att dessa inre rörelser kunna uppfylla hans hjärta utan att yttra sig i hans förhållande till nästan och sig själf. Sin yttre gudsdyrkan (*cultus Dei externus*) visar en kristen i allmänhet därigenom, att han inrättar hela sin vandel efter Guds vilja och i allt sitt förhållande bevisar lydnad för densamma (*obedientia externa*). Men denna en kristens lydnad skiljer sig ifrån den trälaktiga lydnaden under lagen därigenom, att han aldrig genom sin lydnad åsyftar att förvärfva sig någon förtjänst utan fast tror, att han, oaktadt ofullkomligheten i sin lydnad, är af Gud benådad för Kristi skull. Härigenom blifver äfven hans lydnad ett frivilligt offer af kär-

lek och tacksamhet, det han med glädje frambär, viss att det, såsom en frukt af tron på Kristi fullkomliga lydnad, är Gudi behagligt.

Joh. 15: 14. I ären mina vänner, om I gören hvad jag bjuder eder. Joh. 44: 15, 21, 23.

1 Joh. 5: 3. Detta är kärleken till Gud, att vi hålla hans bud.

§ 22. Den sinnesförfattning, som bestämmer allt en kristens förhållande till hans nästa, är likaledes kärleken, som äfven i detta förhållande är fullkomlighetens band, d. v. s. i sig innefattar alla fullkomligheter. En kristens kärlek till sin nästa härleder sig ifrån kärleken till Gud; ty den, som i Gud älskar sin försonade Fader, måste ock älska människorna såsom bröder, skapade af samme Fader, återlösta med samma blod och kallade till medarfvingar af samma strid här i världen och samma härlighet i himmeln. Denna inbördes kärlek framställde ock Kristus såsom kännetecknet på sina lärjungar, och i kristendomens äldsta tider väckte denna de kristnas oegennytta och ovanliga kärlek till hvarandra själfva hedningarnes uppmärksamhet, så att de med förundran sade: »Se, hur de älska hvarandra!» — Men såsom kärleken till Gud är källan till, så är den ock rättesnöret för en kristens kärlek till sin nästa: ty endast den kärlek till nästan, som öfverensstämmer med kärleken till Gud, härleder sig ifrån denna, då däremot all människokärlek, som strider emot och upphäfver kärleken till Gud, har ett annat och orent ursprung.

Joh. 13: 3. Däraf skola alla förstå, att I ären mina lärjungar, om I hafven kärlek inbördes. Kol. 3: 14.

1 Joh. 4: 21. Den där älskar Gud, han skall ock älska sin broder.

1 Joh. 5: 2. Därpå veta vi, att vi älska Guds barn: när vi älska Gud och hålla hans bud.

§ 23. Föremålet för en kristens människokärlek äro alla människor. Likväl följer icke häraf, att en kristen älskar alla människor lika högt. De människor, dem Gud genom naturliga band fäst vid honom, äfvensom de, hos hvilka han igenkänner Kristi bild, äro det närmaste föremålet för hans kärlek och erfara de rikaste prof däraf. Men ingen, icke en gång de, som vandra fiender till Kristi kors, ej heller de, som äro längst skilda från honom, äro uteslutna från en kristens deltagande, hvilket han, om han icke annorlunda kan, åtminstone därigenom bevisar, att han äfven för dem fäller trogna och innerliga förböner.

Gal. 6: 10. Medan vi nu tid hafva, låt oss göra godt emot hvar man, men allramest emot dem, som våra medbröder äro i tron.

§ 24. Kärleken till sin nästa ådagalägger en kristen i allmänhet genom rättvisa (*justitia*), i det han aktar allas rätt, och genom välvilja (*benevolentia*), i det han befordrar allas väl.

Matt. 7: 12. Allt det I viljen att människorna skola göra eder, det gören I ock dem.

Rom. 13: 10. Kärleken gör sin nästa intet ondt.

Gal. 5: 13. Genom kärleken tjänar den ene den andre.

I Joh. 3: 18. Älskom hvarandra icke med ord eller med tungan utan med gärning och sanning.

§ 25. En kristen aktar och befordrar främst sin nästas andliga väl såsom det högsta och förnämsta goda. Till följd däraf tager han sig icke blott med största försiktighet till vara att genom förförelse eller förargelse skada hans själ, utan han befordrar ock sin nästas uppbyggelse, i det han i allt sitt förhållande bekänner sin tro med sina ord och sina gärningar. I förra afseendet icke blott flyr han allt sådant, som kunde förleda nästan till synd, utan han försakar ock det, som, ehuru i sig själft lofligt, dock kunde lända till en svagare med-

broders förargelse. I det senare afseendet icke allenast förer en kristen en helig och ostrafflig vandel, utan han varnar och tillrättavisar äfven med klokhet och ömhet sin felande nästa samt uppmuntrar och handleder sin broder till det goda i all uppriktighet och sanning.

Matt. 18: 7. Ve den människa, genom hvilken förargelse kommer.

1 Kor. 8: 9. Sen till, att eder frihet icke kommer dem till förargelse, som svaga äro. Rom. 14.

Matt. 5: 16. Låten edert ljus lysa för människorna, att de må se edra goda gärningar och prisa eder Fader, som är i himmeln.

1 Tess. 5: 11. Förmanen eder inbördes och uppbyggen hvar den andre.

Jak. 5: 19, 20. Kära bröder, om någon ibland eder fore vilse ifrån sanningen, och någon omvände honom; han skall veta, att den där omvänder en syndare af hans vägars villa, han frälsar en själ ifrån döden och skyler all öfverträdelse.

§ 26. Ett godt namn och rykte — eller andras öfvertygelse, att en människa både i anseende till sin sinnesbeskaffenhet vill och genom sin duglighet kan i sina särskilda omständigheter och förhållanden fullgöra Guds vilja — är en förmån af stort värde. En kristen aktar och befordrar därför sin nästas goda namn och rykte, i det han, under ödmjukt erkännande af sin egen ofullkomlighet, undviker att lättsinnigt eller ondskefullt tänka eller säga något, som kunde skada nästan i hans medmänniskors omdöme; samt i det han söker meddela sin nästa de egenskaper, som fordras till förvärfvande och bibehållande af ett godt namn och rykte, erkänner och förkunnar utan afund och utan smicker allt det goda, Gud i och genom honom uträttat, skonsamt bedömer och — så långt det godas bestånd och seger det tillåta — fördöljer hans fel och i allt sitt förhållande iakttager en oskrymtad sannfärdighet.

Sak. 7: 16, 17. Hvar och en tale sanningen med den andre, och ingen tänke något ondt i sitt hjärta om sin nästa.

Ef. 4: 25. Läggen bort lögnen och talen sanningen hvar och en med sin nästa, efter vi äro inbördes lemmar.

Fil. 2: 3. Med ödmjukhet räkne hvar den andre yppare än sig.

I vissa fall äger samhället, såsom af Gud instiftadt, rättighet att för sin trygghet affordra människan ed (*juramentum*). Därigenom erkänner ock samhället sitt behof af en högre än mänsklig borgen för sitt bestånd. En kristen, stödjande sig på Kristi föredöme och undergifven all mänsklig ordning, aflägger ed efter uppriktig självpröfning och moget öfvervägande; och därvid icke blott tager han Gud till vittne och domare öfver sannfärdigheten i sina ord och renheten i sitt uppsåt, utan han anropar honom äfven om bistånd att fullgöra det, hvartill han sig genom eden förbinder. — Däremot är all annan svordom alltid ett bevis på ett lättsinnigt eller ondskefullt hjärta, hvarför den af en kristen afskys och undvikes. Matt. 26: 63, 64; Rom. 1: 9; Matt. 5: 33—38.

§ 27. Med afseende på sin nästas timliga lif aktar en kristen detta såsom en Guds gåfva, åt nästan förlänad till heliga ändamål, och undviker därför allt, som kan förstöra, förkorta eller förbittra det. Däremot söker han att genom hjälpsam och uppoffrande välvilja rädda, förlänga och förljufva detsamma.

1 Joh. 3: 15, 16. Hvar och en som hatar sin broder, han är en mandråpare; vi skola ock låta vårt lif för bröderna.

1 Petr. 4: 10. Varen tjänstaktiga inbördes, hvar och en med den gåfva, som han hafver fått. Matt. 5: 21, 22.

Icke blott för att betrygga sin tillvaro utan ock såsom af Gud instiftadt att framställa hans straffande rättfärdighet och i människornas sinnen bibehålla känslan af denna lefvande, äger samhället rätt att i vissa fall affordra människan hennes lif såsom försoning för ådragen skuld. Då å ena sidan straffets högsta ändamål icke är brottslingens förbättring — hvilken dock under beredelsen till döden ofta åstadkommes — och å den andra det timliga lifvet icke är människans högsta goda, kan denna rättighet försvaras. Den är ock grundad i den Heliga skrift. 1 Mos. 9: 6; Matt. 26: 52; Rom. 13: 4. — På samma grunder kan ock krig mot samhällets yttre fiender rättfärdigas.

§ 28. Då timliga ägodelar äro olika fördelade enligt en af Gud själf inrättad ordning, hvars ändamål är att befrämja flera kristliga dygder, aktar en kristen i detta afseende sin nästas rätt, så att han icke girigt eftertraktar eller på något sätt afhänder honom, hvad honom med rätta tillkommer, men, om han det gjort, honom godtgör; samt ådagalägger sin välvilja emot honom därigenom, att han söker sätta honom i tillfälle att själf förvärfva sin nödtorft och på allt lofligt sätt befordrar hans välstånd. I synnerhet låter sig en kristen vårda om sin nödlidande nästa och dem, som äro ur stånd att själfva förtjäna sitt uppehälle, i det han, barmhärtig och medlidande, genom råd och dåd, förböner och hugsvalelse, söker lindra deras sorgliga belägenhet.

1 Tess. 4: 6. Ingen förtrycke eller svike sin broder i någon handel, ty Herren är hämnaren öfver allt detta.

Fil. 2: 4. Sen icke hvar på sitt eget bästa, utan hvar och en på en annans bästa.

Matt. 25: 40. Det I hafven gjort en af dessa minsta mina bröder, det hafven I gjort mig.

1 Joh. 3: 17. Den, som hafver denna världens gods och ser sin broder vara nödställd och sluter sitt hjärta till för honom, huru blifver Guds kärlek i honom?

§ 29. Hvad slutligen sådana medmänniskor angår, som på något sätt förfördelat eller förolämpat en kristen, så visar han aktning för deras människovärde därigenom, att han icke vedergäller ondt med ondt, samt sin välvilja, i det han söker öfvervinna det onda med det goda. En fridsamhet och långmodighet, som icke lätt retas, en undfallenhet, som eftergifver, så långt den kan och bör, och med mildhet motstår, då den ej kan visa eftergift, samt en försonlighet, som städse är färdig att förlåta — äro de egenskaper, som en kristen i detta fall ådagalägger.

Matt. 5: 9. Saliga äro de fridsamma, ty de skola kallas Guds barn.

Matt. 6: 14, 15. Om I förlåten människorna deras brott, så förlåter ock eder himmelske Fader eder; men om I icke förlåten människorna deras brott, så skall eder Fader icke heller förlåta eder edra brott. Rom. 12: 21. 2 Kor. 13: 11.

§ 30. En tillbörlig kärlek till sig själf visar en kristen i allmänhet därigenom, att han öfvar sig (*ἄσκησις*, asketik) i självförsakelse (*abnegatio sui*), eller att uppoffra sin egenvilja, samt i glädje i Gud (*gaudium spirituale*), eller att finna sitt lif och sin förnöjelse i Guds vilja. Till den förra uppmanar honom medvetandet af själfviskheten såsom syndens rot, till den senare den vissa tron på Guds nåd till syndernas förlåtelse och det fasta hoppet om hans mäktiga hjälp till evig salighet.

Matt. 16: 24, 25. Hvilken som vill följa mig, han vedersake sig själf och tage sitt kors uppå sig och följe mig. Ty hvilken som vill behålla sitt lif, han skall mista det, och hvilken som mister sitt lif för min skull, han skall finna det.

Fil. 4: 4. Fröjden eder i Herren alltid.

§ 31. Med afseende på sitt andliga lif ådagalägger en kristen sin själfförsakelse genom ödmjukhet (*humilitas christiana*), i det han erkänner den djupa förnedring och det stora fördärf, hvari han genom synden kommit; samt sin glädje i Gud genom helig själfkänsla (*sanctitas*), i det han besinnar det stora värde, han, såsom återlöst med Guds Sons blod, äger, och den höga bestämmelse, hvartill han af Guds nåd blifvit kallad.

1 Petr. 5: 5. Hållen eder hårdt vid ödmjukheten, ty Gud står emot de högfärdiga, men de ödmjuka gifver han nåd.

1 Petr. 1: 15, 18, 19. Efter honom, som eder kallat hafver och helig är, varen ock I heliga uti all eder umgängelse; och veten, att I icke med förgängligt silfver eller guld igenlösta ären, utan med Kristi dyra blod, såsom med ett menlöst och obesmittadt lamms.

§ 32. Med afseende på sitt timliga lif bevisar en kristen sin själfförsakelse genom upp-

offring och tålamod, i det han är beredd att för Guds skull lämna det gladaste lif men äfven att för Guds skull uthärda det sorgligaste; samt sin glädje i Gud genom en tillbörlig omvårdnad om detsamma (*προνοια της σαρκος*, Rom. 13: 14), i det han, långt ifrån att betrakta kroppen såsom syndens källa och till följd däraf underkasta honom godtyckliga späkningar eller å andra sidan gifva honom ett herravälde, som honom icke tillkommer, tvärt om besinnar, att han är den Helige Andes tempel, villkoret för hans andliga utveckling här i tiden och bestämd att i ett förklaradt skick äfven i evigheten fortfara att vara det. Hvarje självmord, gröfre eller finare, är därför alltid en kristen förbjudet.

1 Joh. 3: 16. Därpå känna vi Guds kärlek, att han hafver låtit sitt lif för oss, och skola ock vi låta vårt lif för bröderna.

2 Tess. 3: 5. Herren styre edert hjärta till Guds kärlek och till Kristi tålamod. Rom. 13: 14. Kol. 2: 23.

1 Kor. 6: 19, 20. Veten I icke, att eder kropp är den Helige Andes tempel, som är i eder, hvilken I hafven af Gud, och ären icke edra egna; ty I ären dyrt köpta. Därför prisen nu Gud uti eder kropp och eder ande, hvilka Gud tillhöra.

Apg. 16: 28. Gör dig själf intet ondt.

§ 33. Såsom en plikt i afseende både på sitt andliga och timliga lif försakar en kristen all köttets begärelse (*ἐπιθυμια της σαρκος*, 1 Joh. 2: 16), i det han afskyr och undviker all okyskhet, orenlighet och omåttlighet samt finner, under kyskhet (*castitas*) och måttlighet (*temperantia*), sin glädje i Gud, som ser alla hans begär och gärningar och som skänker honom så mången ren och oskyldig njutning, den han utan samvetsagg, förnedring och blygsel kan smaka. En liflig åtanke af Guds närvaro, Jesu smärtsamma lidande, själens och kroppens höga värde och bestämmelse samt döden och

domen skall, jämte arbetsamhet, umgänge med fromma människor och med Gud i bönen och ordet, förvara en kristen obesmittad till den oändliga saligheten att få se Gud, hvilken salighet är lofvad åt de renhjärtade.

2 Tim. 2: 22. Fly ungdomens lustar.

Ef. 4: 29. Intet ohöfviskt tal gånge utur eder mun.

Ef. 5: 5. I skolen veta, att ingen oren hafver arfvedel i Kristi och Guds rike.

Rom. 13: 13. Låtom oss ärliga vandra såsom om dagen: icke i frosseri och dryckenskap och okyskhet. Luk. 21: 34. 1 Petr. 2: 11.

1 Petr. 1: 22. Gören edra själar kyska i sanningens lydnad genom Anden till oskrymtad broderlig kärlek; älsken eder storligen inbördes af rent hjärta. 1 Tim. 4: 12.

Ps. 119: 9. Huru skall en yngling sin väg ostraffligen gå? När han håller sig efter ditt ord.

§ 34. En kristen ådagalägger, med afseende på sitt goda namn och rykte, sin själfförsakelse genom blygsamhet och anspråkslöshet (σωφροσυνη, *modestia*), i det han gifver Gud äran och flyr all äregirighet och allt högmod; samt sin glädje i Gud genom gagnelighet (χρηστοτης, *utilitas*), i det han genom duglighet söker vinna människors aktning men äfven under ondt rykte bemödar sig att vara nyttig, nöjd med Guds bifall och sitt samvetes goda vittnesbörd. Till den ändan väljer han ett lefnadskall under bön till Gud, pröfning af sig själf och uppmärksamhet på omständigheterna samt söker att förvärfva de kunskaper och den skicklighet, som till utöfvande af detta kall erfordras.

Rom. 12: 3. Ingen hålle mer af sig, än honom bör hålla.

1 Kor. 15: 10. Guds nåd hafver icke fåfäng varit i mig.

1 Petr. 4: 10. Varen tjänstaktiga inbördes, hvar och en med den gåfva, som han hafver fått.

1 Tim. 4: 14. Försumma icke den gåfva, som i dig är.

§ 35. Med afseende på timlig egendom ådagalägger en kristen sin försakelse därigenom, att han undflyr all ögonens begärelse (ἐπιθυμια

των ὀφθαλμῶν, 1 Joh. 2: 16), d. v. s. kärleken till det jordiska eller girighet (*avaritia*), allt öfverflöd eller slöseri (*luxuria*) samt visar sin glädje i Gud genom förnöjsamhet och trohet (*fidelitas*), i det han anser honom för sin del, fördrifver alla onyttiga näringsomsorger och samvetsgrant använder sin tid, sin kraft och sin förmögenhet till Guds ära och sin nästas nytta.

Luk. 12: 15. Sen till och tagen eder vara för girighet, ty en människas lif hänger icke därpå, att hon många ägodelar hafver.

1 Kor. 7: 31. De, som bruka denna världen, vare såsom de icke brukade.

Joh. 6: 12. Hämten tillhopa stycken, som öfverblifna äro, att de icke förfaras. Luk. 16: 1—13, 19—31.

Ps. 16: 5. Herren är mitt gods och min del. Ps. 4: 8; 73: 26.

Matt. 6: 31—33. Så skolen I nu icke hafva omsorg sägande: Hvad skola vi äta eller hvad skola vi dricka eller hvad skola vi kläda oss med? Eder himmelske Fader vet väl, att allt detta göres eder behof. Söken först efter Guds rike och hans rättfärdighet, så faller eder allt detta till. 1 Petr. 5: 7.

1 Mos. 3: 19. Du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett.

Matt. 25: 21. Du gode och trogne tjänare, öfver en ringa ting hafver du varit trogen, jag skall sätta dig öfver mycket; gack in i din Herres glädje.

§ 36. Såsom medlem af den kristna kyrkan lär sig en kristen att högt värdera detta af Gud stiftade samfund och de välgärningar, hvilka genom detsamma honom tillfalla. Han underhåller sitt samfundssinne, i det han låter den upplyftande känslan genomströmma sig, att han ock är en lem i den kropp, hvars hufvud är Kristus, samt i det han gemensamt med sina medåterlösta deltager i den sköna Herrens gudstjänst, därunder förnimmer Kristi närvaro och stärker det kärlekens band, som förenar honom med människorna och Gud. Han vet väl, att den synliga kyrkan här på jorden icke är detsamma som Guds rike i himmeln, men ock, att hon är en förgård därtill: därför öfvergifver han icke församlingen, äfven om han i dess in-

rättningar eller hos dess medlemmar skulle finna någon ofullkomlighet, utan tackar Gud, som satt honom till medlem af en kyrka, där Guds ord oförfalskadt förkunnas och sakramenten efter Kristi instiftelse utdelas. — Likaledes erkänner han, såsom en medlem af familjen och staten, vikten och värdet af de förmåner, som dessa, äfven af Gud inrättade, samfund honom tillskynda, samt begagnar sig af alla de tillfällen och medel till utveckling och fulländning, hvilka inom desamma honom erbjudas. Öfvertygad om dessa trenne samfunds oumbärlighet och det nära och oupplösliga sambandet dem emellan, bemödar han sig att kärleksfullt och troget uppfylla de särskilda plikter, som honom åligga efter den olika plats, på hvilken han inom dem är ställd, i det han fruktar Gud, ärar konungen, hedrar fader och moder samt älskar bröderna, och bereder sig därigenom att blifva en salig medlem i det stora samfundet: Guds rike i himmeln.

Ps. 84: 11. En dag uti dina gårdar är bättre än eljest tusende.
Luk. 11: 28. Saliga äro de, som höra Guds ord och gömma det.
Ebr. 10: 25. Öfvergifven icke vår församling, såsom somliga för sed hafva, utan förmanen eder inbördes.
1 Petr. 2: 17. Varen hedersamma mot hvar man; älsken bröderna; frukten Gud; ären konungen.

Conf. Aug. Art. XVI. De rebus civilibus docent, quod legitimæ ordinationes civiles sint bona opera Dei, quod Christianis liceat gerere magistratus, exercere judicia, judicare res ex imperatoriis et aliis præsentibus legibus, supplicia jure constituere, jure bellare, militare, lege contrahere, tenere proprium, jusjurandum postulantibus magistratibus dare, ducere uxorem, nubere.

Damnant Anabaptistas, qui interdicunt hæc civilia officia Christianis. Damnant et illos, qui evangelicam perfectionem non collocant in timore Dei et fide, sed in deserendis civilibus officiis, quia evangelium tradit justitiam æternam cordis. Interim non dissipat politiam aut oeconomiam, sed maxime

postulat conservare tamquam ordinationes Dei, et in talibus ordinationibus exercere caritatem. Itaque necessario debent Christiani obedire magistratibus suis et legibus; nisi cum jubent peccare. Apg. 5: 29.

KAP. 11.

Om de yttersta tingen.

§ 1. Vi hafva följt människan till den punkt, där det eviga lifvet uppgår i hennes själ för att sedan allt mer och mer hos henne utveckla sig. Men återlösningens ändamål upphinnas icke i detta lif: den troende och Gud älskande människan är väl redan här frälst och salig, men hon behöfver dock städse bedja: Fräls oss ifrån ondo, och hennes salighet är en salighet i hoppet. Först i ett annat lif fullbordas återlösningens ändamål, dem kristendomen utsträcker, icke blott till människan utan till hela den skapade världen. Men likasom ett dunkel hvilar öfver fullkomlighetens tillstånd, så är ock evighetens tillstånd höljdt i ett mörker, som endast till någon del upplyses genom uppenbarelsens ljus och därigenom, att evigheten redan här rör sig inom oss.

§ 2. Läran om de yttersta tingen (*de novissimis, eschatologia;* Syr. 7: 40) handlar om döden, de dödas uppståndelse, yttersta domen, människornas olika tillstånd i evigheten samt världens fulländning.

§ 3. Döden (*mors*) är treggehanda: lekamlig, andlig och evig. Den lekamliga döden (*mors temporalis*) är själens skilsmässa från krop-

pen. Den är, såsom inkommen genom synden, ett syndastraff, men tillika, genom återlösningen, för den troende den slutliga befrielsen ifrån synden. — Den andliga döden (*mors spiritualis*) är människoandens skilsmässa ifrån Gud genom synden; hvilken skilsmässa, fortsatt i evigheten, då människan oåterkalleligen bortvisas från Guds ansikte, blir den eviga döden (*mors æterna*).

Matt. 10: 28. Rädens icke för dem, som dräpa kroppen och hafva dock icke makt att dräpa själen; utan rädens mer honom, som kan fördärfva både själ och kropp i helvete.

§ 4. Människans själ är odödlig. De bevis, förnuftet uppställt för själens odödlighet, äro följande: 1) det metafysiska (*argumentum metaphysicum*), i hvilket man från själens beskaffenhet såsom ett immateriellt väsende sluter till hennes oförgänglighet; 2) det teleologiska (*argumentum teleologicum*), då man från människosjälens anlag, hvilka här aldrig uppnå sitt mål, sluter till hennes fortvaro i ett annat lif, där detta mål skall upphinnas; 3) det moraliska (*argumentum morale*), då man från samvetets röst, hvilken fordrar en större fullkomlighet än människan här kan hinna, samt från behofvet af föreningen mellan dygd och sällhet, hvilket behof icke här tillfredsställes, sluter till ett lif efter detta, hvarest denna fordran och detta behof skola uppfyllas; 4) det teologiska (*argumentum theologicum*), i hvilket man från Guds egenskaper, hans vishet, godhet och rättfärdighet, hvilka icke kunna förenas med människans tillintetgörelse, sluter till hennes tillvaro i ett annat lif; 5) det historiska (*argumentum historicum*), då vi från den i historien gifna omständigheten, att de flesta folkslag antaga själens odödlighet, sluta till sanningen af detta an-

tagande. — Den människa, som tror och älskar Gud, bär redan här det eviga lifvet inom sig och tviflar därför ej på dess tillvaro; och i Guds ord finner hon sitt hopp om ett lif efter detta fullkomligen tryggadt.

Luk. 20: 38. Gud är icke de dödas utan de lefvandes Gud; ty honom lefva alla.

Joh. 11: 25. Jag är uppståndelsen och lifvet; hvilken som tror på mig, han skall lefva, om han än död blefve.

§ 5. Med de dödas uppståndelse (*resurrectio mortuorum*) förstå vi den tilldragelsen, då de aflidnas kroppar skola på Kristi ord uppstå till ett oförgängligt lif och, förvandlade samt odödliga, återförenas med de bortgångnas själar. Att de döda skola uppstå, därom förvissas vi dels af Guds ord och dels af Kristi egen uppståndelse.

Joh. 5: 28, 29. Den stund skall komma, i hvilken alla de i grifterna äro skola höra hans röst. Och de, som väl hafva gjort, skola framgå till lifvets uppståndelse; men de som illa hafva gjort till domens uppståndelse. Dan. 12: 2, 13.

Fil. 3: 20, 21. Vår umgängelse är i himmeln, dädan vi ock vänta Frälsaren, Herren Jesus Kristus; hvilken vår skröpliga lekamen skall förklara, på det han skall göra honom lik med sin förklarade lekamen. 1 Kor. 15.

Betraktad såsom en Kristi handling kallas den: de dödas uppväckelse (*resuscitatio mortuorum*).

Angående själens tillstånd och vistelseort efter döden till uppståndelsen hafva meningarna varit mångahanda. Det är ock frågor, dem vi icke kunna besvara och om hvilka äfven den Heliga skrift lämnar oss föga upplysning. Det synes dock, som skulle i dödsstunden människans tillstånd för evigheten afgöras och hon genast komma till en ort, som motsvarar detta tillstånd. Luk. 16: 22, 23; 23: 43; Fil. 1: 23. Det tyckes ock vara klart, att människan förblifver sådan, som hon i dödsstunden är, då det högsta himmeln och jorden äger (1 Petr. 1: 10—12) icke kunnat förändra hennes tillstånd (Ebr. 6: 4—6; 10: 26), hvarmed likväl icke nekas, att den fromma människans salighet och den ondas osalighet kunna efter döden ökas. Men hvad dem angår, till hvilka Kristi evangelium icke kommit här i lifvet, tyckes Skriften antyda, att detta evangelium skall efter döden för dem förkunnas. 1 Petr. 3: 19, 20; 4: 6.

§ 6. Den yttersta domen (*judicium extremum*) är Kristi högtidliga handling, hvarigenom han på yttersta dagen skall vid sin återkomst afgöra människornas eviga tillstånd, i det han af sin nåd gifver dem, som i tro och kärlek för honom öppnat sina hjärtan, den eviga saligheten men öfverlämnar dem, som med otro och förakt stött ifrån sig hans nåd och sanning, åt den eviga fördömelsen (Matt. 25: 31—46).

Apg. 17: 31. Gud hafver satt en dag före, på hvilken han skall döma jordens krets med rättfärdighet genom den man, genom hvilken han det beslutit hafver. Apg. 1: 11.

2 Kor. 5: 10. Vi måste alla uppenbarade varda för Kristi domstol; på det hvar och en skall få efter som han handlat hafver, medan han lefde, ehvad det är godt eller ondt. Rom. 2: 5—12.

Gal. 6: 7. Faren icke ville, Gud låter intet gäcka sig, ty det människan sår, det skall hon ock uppskära.

Conf. Aug. Art. XVII. Item docent, quod Christus apparebit in consummatione mundi ad judicandum, et mortuos omnes resuscitabit, piis et electis dabit vitam æternam et perpetua gaudia, impios autem homines ac diabolos condemnabit, ut sine fine crucientur.

Redan här i tiden afkunnar Gud sina domar så väl öfver den enskilda människan i hennes inre och yttre lif som ock öfver hela folkslag i världshistorien, t. ex. genom Jerusalems förstöring (jfr dock Joh. 9: 2, 3). Dessa föregående domar fulländas och afslutas genom den yttersta domen vid Kristi återkomst att på yttersta dagen döma lefvande och döda.

§ 7. Den eviga fördömelsen (*damnatio l. mors æterna*) är de osaligas eviga tillstånd, som består däruti, att de, för evigt skilda ifrån Gud, som är lifvet och saligheten, bära inom sig afgrunden samt uti allt, som omger dem, finna sin fördömelse bekräftad.

§ 8. Den Heliga skrift lär lika bestämdt och uttryckligt de fördömdas eviga osalighet som de sällas eviga salighet.

Matt. 25: 46. Dessa skola då gå uti evig pina; men de rättfärdiga i evinnerligt lif. Mark. 9: 43—48.

Joh. 3: 36. Hvilken som tror Sonen, han hafver evinnerligt lif; men den, som icke tror Sonen, han skall icke få se lifvet, utan Guds vrede blifver öfver honom. 2 Tess. 1: 9.

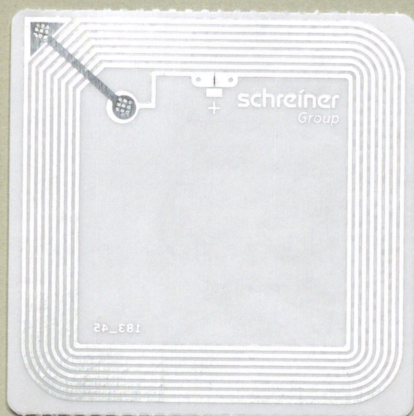
Vi förkasta därför både deras åsikt, som antaga möjligheten af straffens upphörande, om nämligen de fördömda bättra sig, samt äfven deras, hvilka lära nödvändigheten af straffens upphörande, emedan alla med nödvändighet skola blifva goda och allting återställas i sitt ursprungliga skick (*restitutio omnium*, *ἀποκαταστασις των παντων*). Anmärkningsvärdt är, att alla angående denna fråga öfverensstämma däruti, att ingen salighet är möjlig utan bättring, att ingen kan förblifva ond och dock varda salig. Frågan sammanfaller därför med den, huruvida människorna i ett annat lif kunna bättra sig. Medgåfve man ock, att detta vore möjligt, så måste man å andra sidan medgifva, att denna möjlighet ingalunda nödvändigt måste blifva verklighet, alldenstund människan icke kan tvingas till tro och salighet (kap. 8, § 8).

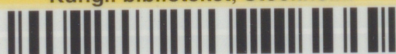
§ 9. Den eviga saligheten (*beatitudo l. vita æterna*) är de sällas i oändliga grader evigt sig fullkomnande tillstånd, som består däruti, att de, fullkomligen befriade från allt ondt, för evigt äro förenade med Gud, se honom sådan han är, älska honom och hvarandra, inse och fullgöra hans vilja och så bära himmeln inom sig samt uti allt, som omger dem, finna Guds vilja och därför sin salighet fullbordad.

Joh. 17: 24. Fader, jag vill, att där jag är, där skola de ock vara med mig, som du mig gifvit hafver, att de skola se min härlighet, den du mig gifvit hafver; ty du hafver älskat mig, förrän världen var skapad. Uppb. 11: 3, 4.

§ 10. Med världens fulländning (*consummatio sæculi l. mundi*) förstås denna världens ände och därpå följande förklaring. Himlarna skola förgås af eld och elementen försmälta af hetta; men nya himlar och en ny jord vänta vi efter hans löfte, där rättfärdighet uti bor (2 Petr. 3: 7—13; Uppb. 21: 1).

Innehåll.

schreiner
Group

Kungl. biblioteket, Stockholm
50001
000 722 357